

અસાહિત્ય

સ્વ૦ નારાયણ હિમચંદ્ર કૃત

પ્રકાશક

જીવનસાત અમરશી મહેતા.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૮૩૭- વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સંજ્ઞા તાત્પર્ય

વિષય ૬-૩

“શ્રીબોધ અને બાળક”ના શ્રાહકોને ભેટ ઇ સ ૧૯૨૫

સદ્બોધ વાર્તાવિહી.

(ભાગ ૧ થી ૬ સાચી ૭૭ વાંતો.)

લખનાર

સ્વ૦ નારાયણ હેમચંદ.

પ્રકાશક

જીવનસાલ અમરશી મહેતા;

મત્રી-“શ્રીબોધ” ડાયારીય — અમદાવાદ

આગ્રિ બીજી] ઇ સ ૧૯૨૫ [પ્રત ૨૧૦૦

કિમત બારે આના

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ સમ્રાટ
૧૧૯૩૭

છાપનાર — ચીમનલાલ હર્ષરલાલ મહેતા,
'વ્રજ' મુદ્રણાલય, ઘીડા પાનાલાઈની વાડી—અમદાવાદ

પ્રસ્તાવના.

નીચે ઉપદેશ માનવ હૃદયના મર્મને સ્પર્ગ કરી રહે એમ સર્વે બનતું નથી રાત્રિદિવસ મનુષ્યને પડી રાખીને ધર્મોપદેશ મળનારોથી ઉલ્ટો ધીરે ધીરે તે વિચિત્ર થઈ જાય છે પુણ્ય માણુ-સોને ‘ ધર્મ ’ ના નામ ઉપર સાધારણત્વ એક જાતનો દ્રેષ થવા વિરાગ જોવામા આવે છે ધર્મપુસ્તકો ધણા કાગણોથી માધાગણુ વાચનારને પ્રિય હોતા નથી એ સમાજની ગાયત્રીય અવસ્થા છે, તહેમા કાકુપણુ સંદેહ જણાતો નથી, પગતુ આ અવસ્થાને સુધારવા-ને પ્રત્યક્ષભાવે કરવાનો યત્ન કર્યાથી પણ સફળ થવાની જેટલી જોઈએ તેટલી આશા રખાતી નથી જેનાથી મનુષ્યનું મન મહેલાઈથી ખેંચાય, તેની રીતે ધર્મરાજ્યના સત્ત્વ પ્રેરણુ કરવા જોઈએ સુદૃઢ વાર્તા, કાવ્ય તથા ઢહાણીની મોહિની શક્તિમા મત્ત્ય અને સદુપદેશ વાચનારના હૃદયમા દઢ રૂપે અંકિત કરી શકાય છે, એ ધારણાથી અને સ્વદેશની નૈતિક અવસ્થાની ઉન્નતિ થાય એવા ઈગદાથી આ “ સદ્બોધ વાર્તાવળી ” જનસમાજમા પ્રકાશિત કરવામા આવી છે.

પુણ્ય ગુર્જર ભાષા-હિતેથી વાચનાગ્રાઓની પાસેથી આવી ખેદગ્રસ્ત વાત ધણી વખતે માલજવામા આવે છે કે આપણુ દેશીય સાહિત્ય સુપાઠ્ય નૈતિક પુસ્તકોવળીનું જેટલું જોઈએ તેટલું ગૌરવ કરી શકતું નથી શોધ કર્યાથી પણ એવાં પાંચ છ પુસ્તકો મળવા ડંકણુ પડે છે કે જે પુરૂષ અને સ્ત્રી બંનેના હાથમા વિનામુદાયથી આપી શકાય. આ સર્વથી મોટો અભાવ કેટલેક અંશે દૂર કરવાને માટે સુચિમપત્ર વાતો આમા એકઠી કરવામા આવી છે વિશ્રામ તથા અવકાશની વેળાએ મન જ્યારે ગભીર વિષયનો રસાન્વાદ કરવામા

મશયુક્ત થતુ નથી, ત્યારે ‘ સફળોધ વાર્તાવળી ’ જેવા પુસ્તક આ અવમત્ત વાચનારનુ ચિત્ત ગ્જન કરશે એથી આમા હિતદારી તોપણ મનોહારી વાર્તાઓ દાખલ કરવામા આવી છે વિરોધ મમયે કોઈ વિશેષ ભાવવાળા માણસની દૃષ્ટિએ કોઈ કોઈ મુદ્દા દૃષ્ટાત પડ્યાથી ચિતાનો સ્રોત પન્માગે પ્રગ્ત કરે છે, એની આશા ગખની એ અન્યાયની આના નથી

વાર્તાની બીજી ચાપડીઓ કરતા મન્ઓધવાત્તાવળીમા લેદ એ છે કે, આમાની સર્વ વાત્તાઓ વણીખરી સત્ય-મનેલી છે, અમલવ ડપના ડડજ નથી સફળોધ વાર્તાવળીની વણીખરી વાર્તા ચાનન્કયી લેવામા આવી છે પુજ્જગ યગાલી વાર્તાના પુસ્તકો, ન્યસપેપર અને મામિક પત્રોએ મ્હને ઘણી સગયના આપી છે

મુમ્મ,	}	નાગચાણુ દિમચ દ્.
તા ૧ જુલાઈ મન ૧૮૮૭		

બીજી આવૃત્તિ.

આ ઉપયોગી પુસ્તક વંચુ વખત થયા મળતુ નહોતુ, એટલુ જ નહિ, પણ આ રીતે વંચુઓને તો માહિતી પણ નહોતી. બાળકોને જોડી કાઢેલી બાધાયક સતો કહેવા હતા અનેલી માચી વાતો હોતી કે વચાસી, એ વધાર ઉપયોગી અને અગત્યના થાય જે અને તેટલાજ માટ અમારા 'બાળક' વિભાગના વાચનાઓને આ ૧૫ આ પુસ્તક બેટ આપીએ છીએ.

આ પુસ્તકની મળ લાપા બાળકોને સમજતી મહુ મુશ્કેલ પડે તેની હોવાથી, તે સુધારીને બની શકી તેટલી સરળ કરવા પ્રયાસ કર્યો છે તેમ છતા કોઇ કોઇ જગના ફેર પ્રયોગ ગ્રહી ગયા છે, તે માટે ક્ષમા ચાહુ છું.

જી. અ. મહેતા

અનુક્રમણિકા.

ભાગ ૧ લો-જીવનનું પરિવર્તન	પૃ ૧ થી ૬૪
ભાગ ૨ જો-કર્તવ્યપરાયણતા .	૬૫ થી ૭૮
ભાગ ૩ જો-દયા ..	૭૯ થી ૯૧
ભાગ ૪ જો-સત્યનિષ્ઠા	૯૨ થી ૯૬
ભાગ ૫ જો-ન્યાય. ...	૯૭ થી ૯૯
ભાગ ૬ જો-વિશ્વાસ . .	૧૦૦ થી ૧૨૦

બાળકો માટેનાં પુસ્તકો.

જાડુઈ બાગ—બાળકોને ગમત પડે ને રસથી વાચવા	
તે આકર્ષાય તેવી બાળોપયોગી વાતો	કી ૦-૮-૦
બાળગીતા—[પૂર્વાર્દ્ધ—અધ્યાય ૧ થી ૯]	કી ૮-૮-૦
બાળગીતમાળા—ઘણા ગીતો ચિત્રો સાથે	કી ૦-૮-૦
બાળબોધ—[જીવનસાક્ષ્ય વિશે]	કી ૮-૧-૦
બાળ મહાભારત—અદારે પર્વનો સાર	કી ૦-૬-૦
સોઝેદીસની જીવનકથા—હુકુ જીવનચરિત્ર	કી ૦-૨-૬
સ્વાશ્રયી બનો—બાળકોને ઉત્તેજક	કી ૦-૩-૦
સત્ય મિત્રતાનું સ્વરૂપ—બાળકોને બોધક	કી ૦-૧-૬
પુણ્યમાળા—(પાંચ ન્હાની ન્હાની વાતો)	૦-૪-૦
નીતિ વચન—[કરંશનદાસ મૂળજી કૃત]	૧-૦-૦
સદ્બોધ વાર્તાવર્ણી [સાચી બનેલી જી વાતો]	૦-૧૨-૦
પાપીનો પસ્તાવો—ટોલ્સ્ટોયની એક વાર્તા	૦-૮-૦
ચાર વર્ષનું બાળક—શ્રીબોધનું બાળક ૧૯૨૩ નું	૨-૦-૦
પાંચમા વર્ષનું બાળક (, ૧૯૨૪ નું)	૧-૮-૦
કરંશનદાસ મૂળજી—(બોધક જીવનચરિત્ર)	૦-૨-૦
દલપતસતસહી—(સાતસો દૈનિક દોહરા)	૦-૫-૦

લખો—જીવનલાલ અમરશી મહેતા,

૬ પીગમશાહ રોડ—અમદાવાદ.

સ્ત્રીઓને વાંચવા લાયક પુસ્તકો.

- સતીમ ડગ—ભાગ ૧-૨ સ્ત્રી પુરુષના ધર્મ વિશે મહત્વના લેખ ઉપરાંત આર્યાવર્તની સેક્રડો મહાન સતી-શુરી સ્ત્રીઓના ગોધ લેવા જેવા ચરિત્રો દરેક ભાગની કીમત ૩ રૂાડા ત્રણ
- બાળઉછેર—બાળરક્ષણ—માહિત્ય પર્ગિષ્ટે પાસ કરેલો ઇનામી નિગધ મીસીમ છ કે ઉપાધ્યાયે લખેલો કી આઠ આના
- રાસમન્દિર—નવરાશના વખતમા સ્ત્રીઓને ગાવા જેવી ગરબીઓ ગમ વગેરેના કર્તા ગોકળદામ ડી૦ ગાયયુગા ડિ દસ આના
- આર્ય દેવી—સ્ત્રીઓધક એડ નાની વાર્તા ડિ બે આના
- પુષ્પમાળા—નાની નાની બોધક પાચ વાનો ડિ ચાર આના
- સત્યભામા—પત્નીની પમદગી-શુદ્ધ પ્રેમનો આદર્શ લગ્નપદ્ધતિ વિશે જ્ઞાન કરાવનાર છ ચિત્રો સાથે પાચ અકી નાટક મલ્ય ૩ ફોટ
- સુશિક્ષિત સ્ત્રી—[બાળકોની ગૃહકેળવણીનો આદર્શ] ૧-૦-૦
- સ્ત્રીકેળવણીનો ખરો ઉપયોગ—(પતિપત્નીના પત્રરૂપે) ૧-૪-૦
- સીતા—[દ્વીજેન્દ્રરાવ ગાય કૃત સ્ત્રીએતે આદર્શ રૂપ નાટક] ૦-૧૨-૦
- સુભદ્રા—[છ ચિત્રો સાથેનુ સુદર કથાનક] ૦-૧૨-૦
- ગૃહિણીભૂષણ—[લેખો, સવાદો, વાતો, ટાલો, ચરિત્રો] ૦-૧૦-૦
- સ્ત્રીઓ અને સમાજસેવા—[ભોગીન્દ્રરાવ દીવડીયા કૃત] ૦-૬-૦

સદ્બોધ વાર્તાવિઠ્ઠી.

ભાગ ૧-જીવનનું પરિવર્તન.

૧ બિલ્વમગળ

બિલ્વમગળ એક બ્રાહ્મણનો છોડરો હતો તે જુવાનીમાં વણો નકારા છદ્મ પહેલો હતો એક દિવસે તહેના બાપનું શ્રાદ્ધ હતું તે દિવસે ઘોરતર તોફાન માથે મુશળધાર વરમાફ વરમતો હતો આવી વેળાએ કાઠ પશુ માણસ વગેરે બહાર નીકળવાને ડરે એમ હતું છતાં તે વિષયી યુવકનું ચિત્ત નિથર રહી શક્યું નહિ તે અધારી ગતે મુડદાને લાડકું મમળીને એક ની પાગ થકીને પોતાની પ્રિય ગણિડાના ઘરની પાસે ગયો ઘરનો દરવાજો બંધ હતો એક માપ દગવાળ ઉપરના દગમાં મો રાખીને લટકતો દીકો તેને દોરડું મમળીને તેના આધારે બિલ્વમગળ ઘર ઉપર ચઢ્યો આ વખતે અતે આવી રીતે તેને આવનો જોઈને તે ગણિડાને પશુ તેના ઉપર ધિક્કાર ઉપજાવ્યો ને તે બોલી, “આહા ! તમને ધિક્કાર છે ! તમે જો આટલા આગ્રહની માથે ભગવાનની ભક્તિ કરી હોત તો આટલા દિવસમાં તમે મિલ્કિ મેળવી હોત ” આ ધિક્કારવાળા વચન યુરૂપદેન પ્રમાણે બિલ્વમગળના હૃદયની આરપાગ નીકળી ગયા, ને ઊગત તેના મનમાં વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો તેણે સસારનો ત્યાગ કરીને વૈરાગ્ય ધારણ

કર્યો અને તીર્થયાત્રાએ જવાનું નક્કી કર્યું થોડા દિવસ પછી એક દહાડે બિલ્વમગળ વૃન્દાવનની તરફ જતો હતો જતાજતા તે એક ગામના મરોવરની પાસે એક ઝાડની નીચે બેસીને થાક ખાતો હતો, એ વખતે કોઇ વેપારીની બાયડી પાણી ભરવાને માટે સગેવગ ઉપર આવી તે બાયડી ધણી રૂપાળી હતી એક વખત મન દુઃખચારમા રમી ગહેલુ હોવાથી તેનું બહુ ભયાનક રૂળ થાય છે હૃદયને તે અપવિત્રતાના ઝેરમા એવી રીતે ઝેરી કરી નાખે છે કે આવા વૈરાગ્ય-ચાળા મનમા પણ કરી પાપી ભાવનો ઉદય કરાવે છે સ્ત્રી પાણી ભરીને જવા લાગી તેની પછવાડે પછવાડે બિલ્વમગળ જઇને વેપારી-ના દરવાજા આગળ ઉભો ગયો વેપારીએ આ વેશધારી વેરાગી બિલ્વમગળને જોઇને માનપૂર્વક પ્રણય, “ પ્રભો ! તમે દરવાજા ઉપર શા માટે ઉભા છો ? ” નેણે કહ્યું, “ આપની પત્નીને એકવાર જોવા ઇચ્છુ છું ” વેપારીએ પત્નીને વસ્ત્રાલંકારથી મુસબિજત કરીને બોલાવી આ બ્રાહ્મણે બે મોઝા મગારી તે સ્ત્રીને આપીને કહ્યું, “ માતા ! તમે આ સાચા મારી બંને આખમા બાંકીને આ પાપી નગરને એકી-વારે દૂર કરી નાખો મે ત્હમાગ પવિત્ર મો ઉપર પાપીની પેઠે નજર કરી છે માટે આ આખ હવે રાખીશ નહિ ” વણી આનાકાની કર્યા પછી વેપારીની પત્નીએ તે પ્રમાણે કર્યું બિલ્વમગળ ત્યારથી આશ્રણ શકેને અસહ્ય પીડા સહન કરવા લાગ્યો પરમેશ્વરના ઉપર જેનો એક વખત ગ્રાણુ લાગ્યો છે તે પુરુષને પાપનું ગામ કરવું તો બાલુએ રહ્યું, પણ એક પાપનો વિચાર પણ જો તેના અતરમા થાય તો તે તપેલા લોઢાના સળિયાની પેઠે ગ્રાણુને વીધી નાખે છે તે વાત આની જોડે મરખાવતા એક મામાન્ય સળીઆથી બને આખને વિધવી એ કહજ નથી

૨ તુલસીદાસ

તુલસીદાસ બ્રાહ્મણનો છોડગે હતો તે યોગ્ય ઉમ્મરે પગથો હતો તે મસાગના મોહમાં બધાઈને તેની સ્ત્રીને વણે ચલાવે હતો સર્વદા તે સ્ત્રીની સાથે ને માથેજ રહેતો હતો સ્ત્રીનો સર્વસ્વ થઈ પડ્યો હતો જ્યાં પોતાની સ્ત્રીની વાત થતી હોય ત્યાંથી તે ઉડતો નહોતો સર્વદા તેનેજ જોયા ડગતો તે એક પડીપણુ સ્ત્રીનો સગ છોડતો નહોતો જ્યાં સ્ત્રી જતી હતી ત્યાં તુલસીદાસ પણ જતો હતો એક સમયે તેની મામુ માદી પડી, તેવી તેની સ્ત્રીને પિયરમાંથી બોલાવવા માણસ આવ્યો પરંતુ તેણે સ્ત્રીને પિયરમાં જવાની પરવાનગી આપી નહિ તે વેળાએ માણસ પાછો ગયો ફરીથી સમરાના યેઠથી માણસ બોલાવવા આવ્યો તુલસીદાસ સ્ત્રીને મોડલવાને રાજ થયો નહિ અને જ્યારે માણસે ઉપગઉપગી વણીવાર આવ્યા ત્યારે તેણે જવાની લાચારીથી ગળ આપી તેની સ્ત્રી પિયરમાં જવા નીચી પણ તુલસીદાસને એન પડ્યું નહિ, તેથી તે તેની પછવાડે જવા લાગ્યો સ્ત્રીની પુક કાઢી રાતે છોડી નહિ લલતળશીલ સ્ત્રી તે વેળા ધણી વિરક્ત થઈને સ્વામીનો નિગ્ગદાર ટગવા લાગી, અને બોલી, “ધિકાર છે । હજાર વાર ધિકાર છે તમને । નિર્જનજપણે અને જગલીપણે સ્ત્રીનો છેડો પકડીને ફરે છો તેથી તુ તમને લાજ આવતી નથી । આના કરતા કામો ખાઈને મગ્નુ ફીડ છે જો તમે ઈશ્વરને માટે આપી રીતે વ્યાકુન થતા હોત તો આ વર્તનનું શું શું ફળ મળત ।” સ્ત્રી તરફથી આ નિગ્ગદારની વાણી સાંભળીને તુલસીદાસને જ્ઞાન ઉપજ્યુ, ને પોતાની જાતને તે ધિકારવા લાગ્યો તરત તેણે બાયડીનો પીછો છોડ્યો, પરંતુ તે ત્યાંથી ઘેર ગયો નહિ । સ્ત્રીની કનેથી શું સાંભળ્યું હતું ? ‘ જો તમે ઈશ્વરને માટે

આવી રીતે વ્યાખુળ હોત તો સુનુ સુ કળ મળત । ” કોણ હવે તેને પાછો પેગ ફગ્વે ? ભગવાન કોનો કેવી રીતે ઉદ્ધાર કરે છે તે કોણ જાણે છે ? ધોગ સમાગી, બાયડી વિના જોને જગએ એ પડતુ નહિ તે તુલસીદામ આજે એવદમ વૈરાગી થયો । તે “ ઈશ્વર ક્યા છે ” એમ બોલતો બોલતો તેમની ગોધમા પ્રવૃત્તિ થયો ભગવાન એનો દયાળુ છે કે એવગ વ્યાખુળ થઈને તેને જોડાવે તે ઉપર તે દયા કર્યા મિવાય રહેતે. નથી અને તુલસીદામ પોતાના ઇશ્વરને મેળનીને કૃતાર્થ થયો.

૩ લાલા બાબુનો વેરાગ્ય

જાણના લાલા બાબુ નામનો એક ધનવાન રહેતો હતો તેના વિષે લોકોમા કહેવાય છે કે તે બ્યારે અતુલ અસાધી ભરપુર હતો, સ્ત્રી અને કુટુમ્બીવામા પેગલ્તે રહેલા હતો આવી અવસ્થામા એક દિવસે સ્પોન એક માછલુ પગા આવીતે જલદીથી કહેસા લાગી, “ મારી માગ્લીના પૈસા આપો, વખત થઇ ગયો છે, પાગ થવુ છે ” લાલા બાબુએ આ વાત માલખી માછલુની વાતથી અજાણ તેને પ્રાગુમા એક અપર્વ ભારતો ઉદય થયો । તીલસુ બાણની પેટે તે વાત તેના અતરમા લાગી તેણે વિચાર કર્યો કે, ‘ વખત થઇ ગયો છે, પાગ થવુ છે । ખરી વાત નહી । મારે પણ આ ભગવાનમાથી પાન થવુ પડશે, તેને માટે મે સુ કુળે ? માટે પણ પાન થવુ પડશે ” આગ વિચાર કરીને તે પોતાના ધન દોલત છોડી દઈને અતિ દીન વગવી પ્રભુભક્તિને માટે પ્રવ્રાન રા ગયો મન્યાળીની પેઠે નહીને પોતાના ઇશ્વરવતાની અર્ચનામા લાગ્યો અને પરમાનંદથી નિવમ ગાળસા લાગ્યો

આપણા દેશના ધનવાનોએ આ ઉપરથી ઉપદેશ લેવાનો છે કે, ઐશ્વર્યથી જો મુખ શાંતિ મળતી હોત તો લાલ્લા બાપુ પોતાનું પુણ્ય ધન અને સસારી મુખને અતિ અસાર અને તુચ્છ જાણીને ધર્મની શાંતિ મેળવવાને માટે કંઠિર થાત નહિ કેવળ લાલ્લા ભાણુ જ નહિ પણ બીજા ધણા માણસોએ સસારનું ધન, ઐશ્વર્ય વગેરેને અતિ અસાર જાણીને નિત્ય નિર્ભય અને અક્ષય આનંદ ભોગવવાને માટે ધર્મનો આશ્રય પકડ્યો છે

૪ રૂપ ગોસ્વામી

૨૫ ગોસ્વામી જગાળાના નવાયનો મુસલમાન વજીર હતો તે એક વખતે અધારી રાતે મોટા તોફાન અને વરસાદમાં નવાયના કામને માટે કોઇ જગાપર જતો હતો ત્યારે તે એક ભગીના ઘરની પાસે આવ્યો, ત્યારે ભગિયાણીએ પગરવ માથેથી તેના સ્વામીને પ્રણામ કરી, “આવી અધારી રાતે અને મુસળધાર વરસાદમાં કોણ જતું હશે” ભગીએ કહ્યું, ‘કુતરો મિલાવ બીજું કોણ જાય” ભગિયાણીએ કહ્યું, “આવી રાતે કુતરો પણ પ્રમાથી બહાર નીકળતા નથી કોઇ ખેમારનો નોકર હશે” ભગિયાણીની આ વાતથી વજીર સાવચેત થયો “મામાન પૈશાને માટે તુચ્છ ગજ ગૌરવના લોભથી મનુષ્ય થઇને પરુ કરતા પણ અધમ જીનિ અવલગન કરીને જીવુ છું” આવા વિચારથી તેના મનમાં ઘણો ક્લેશ ઉપજ્યો અનંત જીવનનો વિચાર વિસારી દઇને આ લાડની મમ્મદિને માટે મન પ્રાણ લગાડી રાખ્યા છે, એ વિચારથી તેનું હૃદય દુઃખ થવા લાગ્યું તરત તેણે નકલ કર્યો કે અનંત જીવન મેળવવાને માટે મર્વસ્વ છોડીશ આવી રીતે નક્કી કરીને ચેતન્ય મપ્રદાયનો તે સાધુ થયો

૫ અભયબ કેરફાર

અમેરિકાનો એક આબરૂદાર માણસ એક દહાડો ખલાસીઓની પ્રાર્થનાસભામાં જતો હતો. ઘણાં જાણતા હશે કે અમેરિકાના ખલાસીઓમાં ઘણાખરા ખરાબ ચાલના હોય છે જે રસ્તા ઉપરથી તે જતો હતો ત્યાં એક વગના દરવાજા ઉપર એક ખલાસીને તેણે ઉભો રહેલો જોયો. ખલાસી ખુશીથી ચીકટ પીતો હતો. પેલો ભલો માણસ તેની પાસે જઈને કહેવા લાગ્યો, “ભાઈ ! દેવળમાં ખલાસીઓની એક પ્રાર્થનાસભા થાય છે, ત્યાં શું તમે જશો ?” તેણે ધિક્કારની સાથે માથું હલાવ્યું. તેથી પેલો માણસ શરમાયો અને પાછો બાલવા લાગ્યો, “ભાઈ ! હું તમને કટાળો આપું છું તે માટે મને માફ કરજો. દરથી તમારું મોં જોઈને મને જણાયું કે તમે આ સસારમાં ઘણું દુઃખ સહન કરો છો. તમારે શું માન્યું ?” આ સવાલ માલજાનાજ તે માણસના હૃદયમાં જાણે એટલું ધા લાગ્યો હોયતી તેમ મોં ઉચ્ચ ડરીને તે એકી નજરે થોડો વખત સુધી તેના મોં સામું જોઈ રહ્યો. પેલાએ પાછું કહ્યું, “મનમાં લાવો કે, જો તમારી મા તમારી આગળ હોત તો તે તમને કેવી સલાહ આપત” પેલો ખલામી હવે સહન કરી શક્યો નહિ તે એટલું વડી પડ્યો તેના મનનો જુગ્મસો રોડાત કટરોડ વખત ગયો ત્યાર પછી તેણે આખો લોહીને કહ્યું, “આલો જઈયે” એટલું બોલીને તે માણસની સાથે તે પ્રાર્થનામંદિરમાં જઈને ઘણી ખુશીથી બેઠો.

મગ્લુ પામેલી માનુ મંદુર નામ વાદ ડરીને આવી રીતે કંટલા નપ્ત લેડાના માણસો પીગળ્યા છે અને ધર્મની તરફ ખેંચાયા છે તેની મજ્યા ગણાઈ રાત્રીની નથી “મા” એ નામની મધુરતા જોગ જ છે

૬ નાસ્તિકોનું એકદમ બદલાવું

અમેરિકામાં બે નાસ્તિક રહેતા હતા ધર્મનબધી ફ્રેડ વાત ઉપર હમવું અને મરુરી કરવી, એ તેઓનું દરરોજનું કામ હતું બન્ને નાસ્તિકમાના એક જણનું મન એકાએક બદલાવા પામ્યું તે પોતાના આત્માને વિગે તથા પાપપુણ્યને વિગે વિચાર કરવાનો આરંભ કરવા લાગ્યો પરિણામે તે ઈશ્વરનો ભક્ત થયો પોતાના મિત્ર-મા આવો એમિલિયો ફેરફાર થયેલો જોઈને બાળે માણુમ ધણો અફસોમ કરવા લાગ્યો એક દિવસે વિશ્વાસી બધું પોતાના નાસ્તિક બંધુની પાસે ગયો નાસ્તિક બધું કહેવા લાગ્યા, “ હાય ખેદની વાત છે તમારી પણ મતિમા ભ્રમ થયો મેં વિચાર કર્યો હતો કે તમે શુદ્ધિમાન છો અને તમે કદિ નબળાઈ મતાવશો નહિ ” તે સાંભળીને આસ્તિક મિત્રે કહ્યું, “ તે વાત હાલ પડતી નકો હું ધણો વિપરમા પડવાને લીધે તમારી પાસે આવ્યો છું હું આજ કેટલાક દિવસથી ધણો કલેશ ભોગવું છું કેટલીક રાત સુધી મને ઊઘ આવતી નથી તમે જો મારા મિત્ર હો તો મને આ દુઃખમાથી છોડાવો ” નાસ્તિક મિત્રે ઉત્સુકતાથી પૂછ્યું, ‘ શું થયું છે ? ’ તેણે જવાબ દીધો કે, “ છ વર્ષ ઉપર એક દિવસે તમારા ઢોગના ટોળામાની ચાર ભેશ એકાએક મારી ભેશોમા આવી હતી મેં તેના ઉપર તમારી નિશાની જોઈ હું હતભાગ્ય કે તમારી ભેશોના લોભમા લોભાઈને મેં તે નિશાની ભુસાડીને મારી પોતાની નિશાની તેના ઉપર કરી અને તે ચાર ભેશોને મારા ટોળામા મેળવી દીધી તે ભેશો હવે મારી પાસે નથી તેના બચ્ચા પણ નથી હવે કહું શું ’ તમને જો યાદ હોય તો તે ચાર ભેશોની ડોંમત આજીને અને ચાર વર્ષની આમદાની મેળવીને તેના જે પિયા થતા હોય તે મારી પાસેથી લ્યો ખેલો મિત્ર

હીને બોલ્યો, “હવે તેના રૂપિયા હું શુ લઉં ? મારી ચાર ભેરો લીધી છે તો તેમા શુ થયું ? હવે તમને તેની કીમત આપવી પડશે નહિ ” આસ્તિકે કહ્યું, “તમે જો કિંમત નહિ લ્યો તો મારી ભુખ અને ઉધ જતા રહેશે તમે લેશો તો જ હું જીવન અમાથી છુટો થઈશ નહિ લ્યો તો મારી રક્ષા થનાર નથી ” તેનો અનુતાપ, તેનો તે ભાવ, અને ચારિત્રનો ફેરફાર જોઈને તે નાસ્તિકનું ચિત્ત બદલાઈ ગયું પોતાની હલકાઈ મનમા આવી તેના પ્રાણ વ્યાકુળ થઈ ગયા તે અસહિષ્ણુ થઈને બોલ્યો, “ ભાઈ, મારી દરેક ભેશની કીમત આટલી હતી તમે એના ઉપર વ્યાજ આટલું આપો અને જલદીથી અહિ-યાથી જતા રહો ” એ દિવસથી તે માણુમનુ પણ મન બદલાઈ ગયું અને તે ખરો આસ્તિક બન્યો.

૭ નવું જીવન

એક વણી પસાદાર માણસ હતો. પૈસા હોવાને લીધે મનુષ્યનું મન સ્વભાવત જ નરક દોડે છે તેનું તે તરક પશુ મન દોડતું હતું તેણે ધમને નામે અધર્મના વહેણમા પોતાના સારીરને વહેવ-ગળ્યું હતું પશુના જેવી પ્રવૃત્તિના પ્રવાહમા તે તણાતો હતો એક દિવસે તે પોતાના બગીચામા ફરવા ગયો હતો. સા એક ખુણા ઉપર વરમાદ અને તોકાનને મહન કરતી અચલ ઉભી રહેલી એક કુપડી હતી તે કન્ટો ફરતો સા જોયો કુપડીમા ગહેનારા-ની હાતન વણી ખગમ હતી, પગતુ ગરીમ હોવા છતાં તે સુખી હતો જીર્ણ દીન કુપડીની પાસે આવતા તે પૈસાદાર માણસના કાનમા એક મોટો અવાજ પડ્યો તે અવાજ સાભળીને તે ચમક્યો તે અવાજ કોનો છે અને ક્યાથી આવે છે તે જાણવાને માટે આતુર

ચિત્તે તે ગુપડીની ઉઘાડી બારીની પામે જઈને ઉભા રહ્યો ગુપડી-
નો માલીક તે વેળાએ પોતાના કુટુંબને લઈને ઈશ્વરની ઉપાસના
કરતો હતો. ધીરે ધીરે તેનો અસ્પૃશ્ય અવાજ સ્પષ્ટ મળવાયો તેની
કરુણાજનક પ્રાર્થનાએ આ ધનવાનના ડહોળા પ્રાણને હચમચાવી મૂક્યા.
તેના શુષ્ક, નીરસ, જીવનમાં તેણે અમૃતમજીવની શક્તિ નાખી તે
વિચાર કરવા લાગ્યો, “ હાય ! જેને એક મુડી અનાજ મળવાની
પચાત છે, મહેનત મજૂરી કરીને અથવા બીજા માગીને જે પોતાનો
ગુજારો કરવા સાથે કુટુંબનું પોષણ કરે છે, તે કેના સુખી છે ! હું
ધનવાન છું, જે ડહાળ્યે જિંદગી તે મને તરત મળે છે, જે હઠ્ઠા
કરે છું તે મર્વ પૂર્ણ થાય છે, પરંતુ જેણે મને ઉત્પન્ન કર્યો છે,
તેની કરુણાની વાતનો તો હું કદાચ વિચાર કરતો જ નથી ! તેણે
મને ઘણો પૈસો આપ્યો છે હું તેમાંથી સોમો ભાગ પણ
ગરીબોને આપતો નથી હું સસારના મોહ અને પ્રલોભનમાં પડીને,
સ્વાર્થનો દામ ચઢી રહ્યો છું, હું ઈશ્વરની કરુણાનો કેમ અનુભવ કરી
શકું ? હવે હું પ્રલોભનની માયામાં ભોળવાવાનો નથી ઈશ્વરને
ભૂલી જઈને માયાના શ્રોતમાં તણાઈશ નહિ મમાગી તથા પારકા-
ની સેવા જગતીશ, -પારકાનું ભલું કરવાનો યત્ન કરીશ ’ અરે-
બર આ બનાવથીજ તેના જીવનનો ઉજમાળો ફિવમ ઉગ્યો

૮ એક નાસ્તિકનું નવાઈ જેવી રીતે બદલાવું

એક પ્રખ્યાત નાસ્તિક પોતાના પુસ્તકાલયની લીટ ઉપરના તકતામા “ God is no-where, ” અર્થાત્ “પરમેશ્વર ક્યાએ પણ નથી” એવું લખી મૂક્યું હતું તેના એક મરળ મનના છોકરા-એ પિતાના પુસ્તકાલયમા જઈને ઉપરનું લખેલું આવી રીતે વાંચ્યું -“ G, o, d, God i s, is, n, o, w, now, h, e, r, e here=God is now here !” અર્થાત્ “પરમેશ્વર હાલ અહિં જ છે !” બાળકના મોઝે આ વાત માલખીને પેલા નાસ્તિક પિતાનો અવિશ્વાસ એકદમ જતો ગયો પરમેશ્વર કેવા એક સામાન્ય બનાવથી પોતાની મગળ ઇચ્છા પૂર્ણ કરે છે ! વિજ્ઞાન, દર્શન જે જે કરી દેખાડતું નથી તે ધણીક વખત સામાન્ય બાળકની વાત પૂર્ણ કરી બતાવે છે

૯ શું ક્યાંથી શું નિપજે છે ?

એક વખતે રેવડ વિલ્કિયમ ટેનોરે એક અવિશ્વાસીનો ખ્રિસ્તી ધર્મ ઉપર વિશ્વાસ લાવવાને માટે ઘણી મહેનત કરીને એક ભાષણ તૈયાર કર્યું હતું પરંતુ દેવળમા તે ભાષણ વાચવાની વેળાએ કોઈ રીતની હરજત આવ્યાથી લાચારીથી તેને બંધ કરીને એક નહાની મગખી ઉપામના કરી ચાલ્યો ગયો જેને માટે તેણે આટલી મહેનત કરીને ભાષણ તૈયાર કર્યું હતું તેત્યા આવ્યો હતો તે ભાષણ કરનારનો એવા ભાવ જોવાથી ધણુ આશ્ચર્ય પામી વિચાર કરવા લાગ્યો કે મિ ટેનોર એ- ઉત્તમ ભાષણકર્તા છે તે હમેરા પૂર્ણ ભાષણ કરીને બધાના પ્રાણ શુદ્ધ કરે છે, પરંતુ આજે શા માટે

તે આવા થઈ ગયો હતો? જણાય છે કે ખીજ કોઈ વખતે ઈશ્વરી શક્તિ એનામાં ઝામ ડરતી હતો આ મર્વનો વિચાર કરતા કરતા તેનું મન બદલાઈ ગયું પરમેશ્વર કેવી રીતે, કેમ વખતે અને કેવા ઝામથી મહત્ ઉદ્દેશ પૂર્ણ કરેછે તે મમજવાની માણુમની શક્તિ નથી ધર્મ-પ્રચારકો ઘણી વખતે વિચાર કરે છે કે, કેવળ મોટા ગભીર અવાજથી લાગા લાગા ભાષણો આપીને મનુષ્યના પ્રાણને મુગ્ધ કરાય છે પરંતુ જગદીશ્વર તેનાથી ઉશ્કટા ઝામથી પણ તેના અનુગત મેવકોમાં અદ્ભુત ફેરફાર કરાવે છે પરમેશ્વર આવા અમર્ય ઉપાયથી પોતાની દૃષ્ટિ પ્રર્ણ કરે છે

૧૦ નાસ્તિક પિતા

એક નાસ્તિકનો છોકરો રવિવારની ધર્મમબધી નિશાળમાં દર રવિવારે જતો હતો ત્યાં શિક્ષકો બાળકોને પ્રાર્થનાની આવશ્યકતા વગેરે વિષય ઉપર ઘણા સારાસારા સદુપદેશો આપતા હતા શિક્ષકો જ્યારે ઉપદેશ આપતા હતા ત્યારે નાસ્તિકનો છોકરો ધ્યાન લગાડીને તે સર્વ ઉપદેશ માલજતો હતો એક દિવસે સવારે નિશાળમાં જવાની વખતે તેની મા ધરમા છોકરાને નહિ જોયાથી તેની શોધ કરવા લાગી બાળક થોડીવાર પછી માની પાસે આવ્યો માએ પૂછ્યું, “તું આટલી બધી વાર સુધી ક્યા ગયો હતો?” બાળકે કહ્યું, “મા ! હું એકાંતમાં પ્રાર્થના કરતો હતો ” ત્યારપછી તેણે પોતાની માને પૂછ્યું, ‘ મા ! મારા પિતા શું પ્રાર્થના કરે છે ? ’ માએ છોડગની આ વાત તેના પિતાને કહી તે કોઈ વેળાએ પણ પ્રાર્થના કરતો નહોતો એ પોતાના છોકરાની આ વાત સાંભળીને ઘણો

લલગમ્યમાન થયો. ઉપલી વાત તેના અત કરણુમા એવી તો આરપાર ઉતરી ગઈ કે સારવી તહેણે પોતાના જીવનમા પ્રભુની પ્રાર્થનાની આવશ્યકતા પ્રથમજ જાણી, અને તે પ્રાણુદાતા પરમેશ્વરની શોધમા પ્રવૃત્ત થઈને આત્મા અને મનને સુખી કરવા લાગ્યો.

૧૧ આશ્ચર્યકારક પરિવર્તન.

ઈ સ ૧૮૨૧ મા શેફિલ્ડ નગરમા એક ધર્મસભાના કોઈ ખાસ જલસામા, મહાત્મા જેમ્સ મેડનને ત્યાંના અનુતાપ ધામમા ભાષણ કરવાને માટે વિનંતિ કરી હતી તેમા તેણે જઈ રાજી થઈને તે કામ પૂરું કર્યું. સર્વ માણુમોએ તેને ત્યાંની એક નિગધાગ સ્ત્રીની મુલાકાત લેવાને માટે અગ્ગ કરી આ અરગ્ગ સ્ત્રીકારીને તે પેલી સ્ત્રીની બચ્ચ લેવા ગયો ત્યાં તેને માલમ પડ્યું કે આ સ્ત્રી બાલ્યકાલથી પ્રાય વીસવર્ષ મુંડી અતિ ધિક્કારવા લાયક ખોટા કામોમા પલોટાઈ હતી એટલુંજ નહિ પણ વખતો વખત રાતે મુસાફરોનું સર્વ લુટી લઈને તેને મારી નાખતી આમ વિવિધ પાપાચારના કળથી તે એટલા બધા ભયાનક પક્ષાપાતના રોગમા પડી હતી કે પોતાનું શરીર ફેગવવાની શક્તિ પણ તેનામાંથી જતી ગઈ રાત દિવસ પથારીમા પડી રહેતી હતી આગળ એક વેળાએ ધોર અધારી ગને બ્યારે તે હતભાગિણી એક મુસાફરનું મર્વ લુટીને તેને મારી નાખવાની તજવીજ કરતી હતી ત્યારે તે ભયભીત થયેલો મુસાફર તેના મો તરફ જોઈને બોલ્યો—“હે યુવતિ ! માણુસ તારૂં આ કામ જોઈ શકતો નથી એ વાત ખરી, પરંતુ જાણુજે કે તે મર્વવ્યાપી ઇશ્વરની આખ તારા ઉપર રહેલી છે ” આ વાત સાંભળીને તે થોડી ધીરી

પડી ત્યાગપછી તે મુસાફરે તેને કેટલાક મારા ભાગ ઉપેગવાળા ધર્મપુસ્તકો વાચવા આપ્યા મુસાફર પાનું ધ્વજની દૃષ્ટીથી જાણ્યો થોડા દિવસ પછી એક સમયે ખેલા મુસાફરના વાઘ્ય તેના હૃદયમાં એવા લાગ્યા કે, તે દિવસથી તેનું હૃદય અનુતાપના અગ્નિમાં બળવા લાગ્યું ધીરે ધીરે ધર્મપુસ્તકો વાચવા પગ તેની એટલી તો અત્યંત આમંત્રિત ઉત્પન્ન થઈ કે, મનવાડની હાનતમાં પણ જ્યારે હાથથી પુસ્તકનું પાનું ઉલટાવવાને અમમર્થ થઈ ત્યારે જીભથી તે હાથનું ટામ કરતી અને વાચતી હતી આ અનુતાપેજ બલિષ્ઠમાં તેના જીવનને દેવતુલ્ય કર્યું હતું એટલુંજ નહિ પણ તેણે પોતાની પહેલાની સોમનસોને પણ ઉપદેશ આપીને પાપના ઘોર નરકમાંથી ઉદ્ધાર કર્યો હતો અને, તેના જીવનનું આ આશ્ચર્યજનક પરિવર્તન સાબળીને તેણે તેને પોતાના જીવનનો ઇતિહાસ લખીને અનુતાપધામમાં વાચવાની વિનંતિ કરી હાથથી તે લખી નહિ શક્યાથી તેનું મમન્ત વિનંતુ મોઝેથી કહેવામાં આવ્યું હતું 'વાસ્તવિક રીતે પશ્ચાત્તાપના અગ્નિમાં ઘસારા સિવાય મનુષ્ય કદી પાપથી મુક્તિ મેળવી શકતો નથી

૧૨ બાળકની પાસેથી ધર્મશિક્ષણ.

કોઈ એક આગડાગ માણુમને ત્રણ છોકરા હતા જગતમાં આગડાગર ગણાતા છતાં તે ઘણો ઘડડિયો હતો તે રોજ રાત્રે દાડ પીને પડતો આખડો વગમાં આવતો હતો આ તેનો યથોચિત તિરસ્કાર કરતી હતી પરંતુ તે કોઈ રીતે અપમાન મમઝતો નહોતો, અથવા તે પાપકર્મથી પાછો વળી શકતો નહોતો ઉલટું ત્હેના હૃદયમાં વખતો વખત ક્રોધનો આવેશ થઈ આવતો હતો જે માણુસને પાપકર્મ કરવાની ટેવ પડી ગઈ હોય છે, તે શુ સામાન્ય તિરસ્કારથી સાવચેત થઈ શકે છે? કદાચ સાવચેત થવાનો તે મનમુખો કરે તો

પણ તે વધારે વખત રહેતો નથી એક દિવસે તે સુરાપાન કરીને પડતો આખડો ધરમા આવ્યો કે તરતજ આયડીએ તેની બગચર ઝડતી લીધી અને તે વણી રોવા લાગી, પણ કાંઈ રીતે તે પાપડનું પથ્થરના જેવું હૃદય પીગળ્યું નહિ તે ક્રોધથી આઘળો થઈને લાલ ચોળ થઈ ગયો અને ભેરથી તેને લાતો મારવા લાગ્યો. તેથી આયડી રોવા લાગી આમુથી તેના ગાય અને શરીર ઉપરના કપડા ભીજી ગયા પથારીમા અડધા ઉવેલા એક બાળકના કાનમા અસ્ફુટ રોવાનો અવાજ ગયો તેથી બાળકે આખ ઉઘાડીને જોયું તો હોલ-વાઈ જતા દીવાની એક બાલુએ મા સજળ નયનથી ઉભી રહેલી છે, અને બીજી બાલુએ પિતા તેની તરફ રોશ ભરેલી આખથી જોયા કરે છે બાળક મર્વ સમજ્યો મમજન ખોલ્યો, “ પિતાજી, તમને પડે પડીને ડહુ છું કે, મારી માને હવે મારગો નહિ ” પિતાએ તેને ઊંઘી જવાનું કહ્યું પણ તે જાગ્યો નહિ પથારીની એક બાલુએ બેસીને પનિતપાવન ભગવાનને માજાગ નમસ્કાર કરીને તે બોલ્યો, “ભગવાન ! માગ માઆપને મુખી કરો, પિતાજીને સન્માર્ગે લાવો, બીજી કંઈજ ચલાતો નથી ” બાળકનો અવાજ બધ થયો પરંતુ તેની તે વિનીત પ્રાર્થના નિજીર પિતાના કાનમા પહોંચી તેણે ટપડાથી પોતાનું મોઢાંડું તેના ઉદ્દીપ્ત ક્રોધાનલ એકીવારે જતો ગયો તેના હૃદયમા પત્રાત્તાપનો અગ્નિ આટલા દિવસે સળગી ઉઠ્યો તેને લીધે આજ તેણે આમુના મેટીપા પાડ્યા તેના જ્ઞાનનો દરવાજો આજે ઉઘડી ગયો બાળકની હૃદયગુદામા આરી નીતિની વાત અને ઈશ્વર ઉપર અત્યંત ભક્તિ છુપાયેલી હતી, એ તે જાણતો નહોતો તેના જીવનના પાપનો પડદો જતો ગયો તેણે પોતાના બાળકની પાસેથી આજ ધર્મશિક્ષણ લીધું

૧૩ બાળક ઉપરથી બોધ.

એ બાળક પોતાની દાઢી સાથે મનુષ્યના નાવા જતા હતા રમતામા એક બાળક એકદમ જમીન ઉપર મેમી ગયો અને દાઢીને કહ્યું, “ હું ઉતાવળે નીકળી આવ્યો છું, તેથી પ્રાર્થના કરી ભૂલી ગયો છું ” તે રમતેથી એક સ્ત્રી જતી હતી તે આ બાળકનું આવું બોલવું સાંભળીને પોતાના વ્યવહાર ઉપર વિચાર કરીને ત્રણે પશ્ચાતાપ કરવા લાગી તેણે મનમાં પ્રિયા કર્યો કે “ આ બાળકનો વ્યવહાર મને ધિક્કાર આપે છે મેં તો કોઈ નિવસે મારા જીવનમાં કદી પણ ઈશ્વરની આગળ પ્રાર્થના કરી નથી ! ” ઈશ્વરની ઇચ્છાથી એક નાના બાળકના વ્યવહારથી તેની મોહનિત્રા લાગી તેઓ જ્યાં મુઘી નહાયા અને પ્રાર્થના કરી રહ્યા ત્યાં મુઘી તે તેઓની પામે ખેત્તી રહી ત્યાં પછી તે ઘેર જઈને એક ધાર્મિક મિત્રની માથે વાનચીત કરવાને માટે માણસ બોલાવવા મોકલ્યો આ મનાવથી તેના જીવનનું એક સ્થાયી પરિવર્તન થઈ ગયું

૧૪ “ ધન્ય પરમેશ્વર હવે હું આરોગ્ય થયો ”

મનુષ્યનું મન ભ્રમેશા એવું તો મસાગમાં આસક્ત હોય છે કે પ્રાય કોઈ રીતે તેમાંથી સાવચેત થવું નથી પરમેશ્વર સર્વદા પોતાના છોકરાને પાપ અને મોહના બંધનમાંથી છોડાવીને પોતાની તરફ લાવવાનો યત્ન કરે છે તે એટલા માટે વખતો વખત મનુષ્યને વિપદમાં નાખે છે કે જેથી કરીને તેની ઊંચ જતી રહે એ સિવાય બીજા ઉપાય પણ કરે છે એક માણસ ઘણો ઐશ્વર્યશાળી હતો સાસારિક ધન ઐશ્વર્ય અને આ લોકના સુખમાં રહીને તે સંઘળા

સદ્ભાવ અને ધર્મભાવ શુષ્ક થઈ ગયા હતા સસારના મુખ અને લાલચોએ તેના હૃદયના ઉપર અધિકાર જમાવ્યો હતો તેનો આ વ્યાધિ દિવસે દિવસે વધવા લાગ્યો થોડા વર્ષમા તેની આયડીનું મરણ નિપજ્યુ, તેનાથી પણ તે સાવચેત થયો નહિ ત્યારપછી કેટલેક દિવસે તેનો એક છોડરો પણ મરી ગયો તેથી પણ તેના પ્રાણુમાની ભોગ વિલાસની સળગેલી આગ હોલાઈ નહિ આ રીતે તેનું ઐશ્વર્ય જતું રહેવા લાગ્યું અને પશુઓ પણ મરવા લાગ્યા તેથી પણ તેની મોહ નિદ્રા દૂર થઈ નહિ અતે તે પોતે વણા બિમાર પડ્યો તે વેળાએ પણ તેની દૂષિતચિતા સ્ત્રોતની ગતિ સ્વર્ગની તરફ ફરી નહોતી એક દિવસે તેના ઘરને આગ લાગી તેથી બધું બળી ગયું એ રી વેળાએ કેટલાક માણસો તેને ધરમાથી બહાર ડાઢવાની તજનીજ ડગતા હતા તે વેળાએ તે પાપાસક્ત માણસ પોતાની ભયાનક પાપ-ક્રિયાઓ યાદ કરીને રહેવા લાગ્યો, ‘ ધન્ય પરમેશ્વર ! હવે હું આરોગ્ય થયો ! ’ તેણે તે દહાડેથી પાપનો પગિત્યાગ કર્યો

૧૫ ઈશ્વરસેવાની દૃઢતા

એક વેળાએ કોઈ જવાન એક લડાઈના વહાણ ઉપર ખલામીની નોટગીમા લાગ્યો હતો તે આળપણથી રોજ ઉપામના કરતો હતો ખલામીના કામમા લાગ્યા છતાં તેનો પહેલાનો અભ્યાસ પૂટ્યો નહોતો તે દરરોજ પોતાના બિઠનાની પામે ગુઠણીયાનેર બેઠીને ઉપામના કરતો હતો ખલામીયોમા વાગ્યું કરીને ધર્મભાવ વધારે જ્ઞેવામા આવતો નથી ઉપરયા લડાઈના વહાણના ખલામીયોને આ જુવાનો વ્યવહાર સારા ન લાગવાને લીધે સવળા ખલામીયોએ મળીને તેની

ઉપાસનામાં હરકત નાખવાનો ઇગામે પણ કર્યો તે કદાચ વળાંકે ઉપાસના કરવા એમે છે તેની છુપી તપાસ મેળવીને તે વખતે મરણા ખલાસીયો એકઠા થઈને તેના ઉપર ટોપી, બુટ અને કચરો કે કવાનો આગ લગતા હતા આવી રીતે તેઓએ કેટલાક દિવસ સુધી કર્યું, તો પણ તેને ઉપાસનાથી વિરક્ત કરી શક્યા નહિ. ભોગભોગે આ બધી વાત કપતાનને માનમ પડી તેણે મરણા ખલાસીયોને એકઠા કરીને પેના જીવાનને કહ્યું કે, તારા ઉપર કોણ જીનમ કરે છે તે કહે જીવાને જવાબ આપ્યો કે કાઠના ઉપર મારે ફગિયાન કરી નથી કપતાને કહ્યું કે આને ફગિયાન કરવાના ધણા ઢાણો છે આટલું કહીને મરણા ખલાસીયોને માવચેત કર્યા કે હવથી આને પજવવાને કોઈએ કોશીશ કરેલી ને જાણવામાં આવશે તો સખ થશે તે મને ઉપાસનાની વળાંકે ટોપી, બુટ અને કચરો કે કવાને બદલે કોઈના પગવાના અરાજ જીવાનના કાનમાં મલગાવા લાગ્યા અરાજ ધીર ધીરે પાસે આવતો જણાયો, અને તેની ઉપાસનામાં હરકત નાખનાર એક સોજની આવીને ધીરેધીરે તેની બેડે ગુડણ પર પડીને ઉપાસના કરવા બેઠો આમ થોડીવાર પછી એક બીજાને પણ આવીને તે પ્રમાણે બેઠો આમ ધીરે ધીરે ચોખલાસીઓ આવીને તેની બેડે ઉપાસના કરવા બેઠા. આ રીતે એક જણની સહિષ્ણુતા અને ઉત્તમ દષ્ટાનતા ગુણથી આટલા મધા માણસોના હૃદય ઈશ્વરની તરફ ફર્યા.

૧૬. સદ્બ્યવહારથી ચારિત્રનું પરિવર્તન

કેટલાક વધની વાત ઉપર આપણા દેશના કોઇ ગામડાના પોસ્ટમાસ્તરનું ચારિત્ર ધણુ આશ્ચર્યકારક રીતે બદલાયુ હતું પોસ્ટમાસ્તરનો સ્વભાવ ધણોજ ખરાબ થયો હતો તે ખરાબ લોકોની સગતમાં પડીને નીચ ખુશી ખુશાલીમાં કાળ ગાળતો હતો. કોઇ સારા મનુષ્યોની સાથે ધણું કરીને મળતોજ નહોતો નાના પ્રકારના માદક ખાવાપીવામાં ને રાડો વગેરેમાં જે કંઇ કમાતો હતો તે સવળુ ઉઠાડી દેતો તેની બાયડી અને છોકરા લુપ્તે મરવા લાગ્યા તે ગામની અગ્રેજી સ્કુલનો માસ્તર ધણો લલો માણુસ હતો તેણે પોસ્ટમાસ્તર અને તેના કુટુંબની દુઃખદાયક સ્થિતિ લોકોને મોઝે સાબળી તેથી તે ધણો દિલગીર થયો, અને તેને સુધારવાનો તેણે દૃઢ નિશ્ચય કર્યો તેણે પોતાના મિત્રને કહ્યું કે, “ પોસ્ટમાસ્તરને શું સુધારી શકાશે નહિ? એકવાર યત્ન કરી જોઇયે ચાલો આપણે એની પાસે જઇએ ” બન્ને જણા પોસ્ટમાસ્તરને ઘેર ગયા પહેલા કોઇપણ આબરૂદાર માણુસ તેને ઘેર જતા નહોતા. દરરોજ સ્કુલનો માસ્તર એડ બે પોતાના દોસ્તોને લઇને પોસ્ટમાસ્તરને ત્યાં જવા લાગ્યો તેના આવા વ્યવહારથી પોસ્ટમાસ્તર મનમાં ને મનમાં ઘણો ડચ્ચાતો હતો, પરંતુ શરમને મારે તેની સાથે રોજ મળતો હતો. દરરોજ સ્કુલમાસ્તર પોતાના નવા નવા મિત્રોને સાથે લઇને પોસ્ટમાસ્તરને ત્યાં આવતો, ને તેની સાથે ઓળખાણ કરાવતી વેળાએ તેની ખ્યાતિ કરવામાં ઓછાપણુ રાખતો નહોતો ધીરે ધીરે પોસ્ટમાસ્તર પણ તેઓની સાથે વધારે વધારે મળવા લાગ્યો. પોસ્ટમાસ્તરે પોતાના આગલા ખરાબ ચાલના સોબતિયોને વિદાય કર્યા તેનું ચરીત્ર મપૂર્ણ રીતે બદલાઇ ગયું હાથમાં રૂપિયા રહેવા લાગ્યા તેથી કુટુંબની

હાલત પણ મારી થઇ તેઓ સ્કુલમાસ્તરને અન્તઃકરણથી આશીર્વાદ આપવા લાગ્યા આ બનાવ બન્યા પછી પોસ્ટમાસ્તર કોઈક કોઈક વખતે કૃતજ્ઞતાના આવેગમા આવીને સ્કુલમાસ્તરને પ્રશ્નમા કરીને કહેતો, “લાઇ ! તમે એક ભલા માણસ છો .”

૧૭. ઈશ્વરભક્તિ.

અમેરિકામા એક અગ્રેજને ઘેર એક હબમી ગુલામ હતો અગ્રેજ તેના ઉપર વણી માયા રાખતો હતો અગ્રેજ જ્યારે ખાવા ખેસતો હતો ત્યારે પેલા હબમીને તેના હુકમની વાટ જોવાને ટેમણની સામે ઉભુ રહેવુ પડતુ હતુ અગ્રેજમા માત્રી ઈશ્વરભક્તિ નહોતી તે ધડિયે ધડિયે વ્રથા ઈશ્વરનુ નામ લેતો જ્યારે તે ઈશ્વરનુ નામ લેતો ત્યારે પેલો હબમી ભક્તિના બોજથી માયુ નીચુ નમાવતો હતો એક દિવસે અગ્રેજે તેમ કગવાનુ ડારણુ પૂછ્યુ તેનો તેણે જવાબ આપ્યો કે, “પરમેશ્વરનુ પવિત્ર નામ સાબળ્યાથી મારૂ મન ભકિતરસથી ભરાઇ જાય છે તેથીજ હું મન્તક નમાવુ છુ” તેનો શેડ તેની આ વાત સાંભળીને જરાપણુ અસતુષ્ટ થયો નહિ ઉલટો તે દિવસથી તેનો ઉપદયો ખરાબ અભ્યાસ દૂર થયો જો કે પેલા મરજ હબમી પ્રભુ તરફનો તેનો ખરાબ અભ્યાસ દૂર દરવાને માટે આવુ કરતો નહોતો, પણ વાસ્તવિક રીતેજ તેનામા ઈશ્વરભક્તિ એવી તો પ્રબલ હતી કે તેનું મહાન્ નામ સાંભળ્યાથી તેનુ મન ભકિતરસમા આર્દ્ર થઇ જતુ એજ પ્રેમ અને ભક્તિના સાચા લક્ષણુ છે

૧૮ એક છોકરીની ધર્મ ઉપર પ્રીતિ.

કોઈ નગરમાં એક પ્રતિષ્ઠિત દેવળ હતું તે દેવળથી ચોરે છેડે એક માધાગણુ માણસ પોતાના કુટુંબની સાથે રહેતો હતો તેની એક નાતી ઉમ્મરની છોકરી હતી છોકરી કાણ જાણે દેવળની મુદર આકૃતિથી ખેંચાઈને, અથવા દેવળને મનોહર સાજવી મજિજગત થયેલું જોઈને દર રવિવારે ત્યાં જતી હતી અને પાદડી જે કંઈ ઉપદેશ આપતો હતો તે ધ્યાન લગાડીને માલગતી હતી આવી રીતે ત્રણ ચાર વર્ષ થઈ ગયા પછી તેની ઉમ્મર વધી તે વેળાએ દેવળની ગોલા જોઈને ત્યાં જતી નહોતી, તેમ દેવળ પાદડીનું લાપડું માલગવાનેજ જતી નહોતી પણ એક નવા ઉપજોલો અનુગમ્ય તેને ત્યાં લઈ જતો હતો એણે ' પરમેશ્વરનું નામ જે માણસ એક વખત આતુર અતરથી યાદ કરી જાય છે તે મુનિનારા મનથી સમાગમાં પાછો ફરે છે' એમ તેમણે છોકરીને ઈશ્વરના પ્રેમમાં નિમગ્ન કરીને આવી રીતે નિયમમય દેવળમાં જતી જોઈને તેના માથાપ તેના ઉપર પણુ ગુસ્સ થવા લાગ્યા અને તેને વણુ માગવા લાગ્યા પરંતુ ત્યોતો તે જુલમ દેવળ બાંધી ગયો ધ્રુવો આશ્રય-કારક બનાવ ' માથાપો જેટલો તેના ઉપર જુલમ ગુસ્સગવા લાગ્યા તેટલો તેનો વિશ્વાસ વધારે દૃઢ થવા લાગ્યો તેના પાતમાનુ બળ વધી પડ્યું તે એક દિવસને માટે પણુ દેવળમાં જતી રોકાય નહિ

છોકરીને હજી પણુ દેવળમાં જતી જોઈને-અરે તેને પોતાનું કહેવું નહિ ગણુકારતી જોઈને-એક દિવસ તેના પિતા ક્રોધથી લાલ થઈને બોલ્યો— ' મે તો દેવળમાં જવાની મનાઈ કરી છે હવે જો તું દેવળમાં જઈશ તો તને ઘરમાં ઘાલીશ નહિ, -હમેશને માટે

તારો પગિત્યાગ કરીશ ” આપની આ ભયાનક વાત માબળીને પણ તે છોકરી કંઈપણ કહી નહિ શા માટે ને કો ? અથવા ઈશ્વર જેનો મદદગાર છે, તે શું આવા સામાન્ય ભયથી ચત્રાયમાન થાય ? છોકરીએ વાસ્તવિક ક્ષણભય પરમેશ્વરને પોતાના જીવનમાં ઉપલબ્ધ કર્યો હતો તેણે જગપણ ચત્રાયમાન ન થતા ઉલટી હિમ્મતની સાથે જવાબ આપ્યો કે, “ જ્યારે તમે મારો પગિત્યાગ કર્યો ત્યારે જે પિતાનો પિતા, જનનીની જનની છે, તે મને પોતાની શાંતિમોડમાં જરૂર આશ્રય આપશે તમારા સ્નેહથી વચિત થઈશ ખરી, પરંતુ જે દયાનો મારગ, જે પ્રેમનો ભંડાર છે, તેના સ્નેહથી હું કદી પણ વચિત થઈશ નહિ ” પોતાની કન્યાના આવા ગંભીર વાક્યો તેના પિતાના અંતરમાં પ્રવેશ થયા, ઈશ્વરના પ્રમાણથી તેનો ખરો અર્થ તે મમજ્યો, અને તેથી કન્યાને સંબોધન કરીને કહેવા લાગ્યો “ બેટા ! હવેથી હું તારી ઉન્નતિના માર્ગે કાટકાપ થઈશ નહિ, તું નિયમસર દેવળમાં જઈને તારા આત્માનું ભણ કર ” કન્યાને આમ કહીને તે સુપ જઈ નહિ પણ પોતે કન્યાનો દાખલો લઈને તે પ્રમાણે કાર્ય કરવા લાગ્યો હવે તે કુટુંબ સુખદાયક કુટુંબ થયું

૧૯. ખરો જવાબ.

ફ્રાઈલિન્સ નામના એક સ્વતંત્ર વિચારવાદી નાસ્તિક (Free thinker) કોઈ એક સરલ દિલના માણસને દેવળમાં જતો જોઈને પૂછ્યું કે, “ તમે કયા જાઓ છો ? ” પેલાએ જવાબ આપ્યો, “ દેવળમાં પરમેશ્વરની ઉપાસનાને માટે જાઉં છું ” તે માબળીને ફ્રાઈલિન્સે પ્રશ્ન પૂછ્યો, “ તમારો પરમેશ્વર મોટો છે કે નાનો છે ? ”

પેલાએ જવાબ આપ્યો, “ મહારાજ ! તે નાનો અને મોટો બન્ને છે તે એટલો મોટો છે કે, આ મોટું આકાશ પણ તેની સીમા કરી શકતું નથી વળી તે એટલો નાનો છે કે તે મારા હૃદયમાં પણ રહે છે ! ” કેલિન્સ આ જ્ઞાનગર્ભ વિશ્વાસ અને ભક્તિની વાત સાંભળીને સ્તબ્ધ થઈ ગયો. આ પડિતે એક વેળાએ કહ્યું હતું કે, “ છેલ્લે ઉપલ્યા માણસની વાતથી મારા હૃદયનો ભાવ બદલાવા પામ્યો હતો ”

૨૦. સદુપદેશના પ્રભાવ.

એક દિવસ જાણીતા ધર્મપ્રચારક જોન વાસુલિને એક લૂટારા-એ રસ્તામાં પડડ્યો. લૂટારાએ તેની પાસે જે કંઈ હતું તે માગ્યું. સહૃદય ઉદાર મનનો વાસુલિ તરત પોતાના હાથમાં જે કંઈ હતું તે લૂટારાના હાથમાં મૂકી કહેવા લાગ્યો—“ હું તને કંઈ કહેવા ઇચ્છું છું તું હમણાં જે કામ કરે છે તેને માટે ભવિષ્યમાં નક્કી નારે રોવું પડશે. ” આવી રીતે એ ત્રણ હિતોપદેશની વાતો કરીને વાસુલિ ત્યાંથી રૂખસત થયો, અને લૂટારો પણ ત્યાંથી નીકળીને લોકોના લૂટેલા ધનનો ઉપયોગ કરવા લાગ્યો.

કેટલાક વર્ષ વીત્યા પછી એક દહાડો વાસુલિ એક દેવળમાં ઉપદેશ આપીને જતો હતો. આ વખતે એક માણસે તેની પાસે આવી તેને પૂછ્યું કે, “ આપને તે દિવસની વાત યુ યાદ છે ? ” વાસુલિએ જવાબ આપ્યો, “ હા, તે સર્વ મને યાદ છે ” ત્યારપછી પેલા માણસે કહ્યું, “ મહારાજ, હું જ તે માણસ છું આપના અમલ્ય ઉપદેશે મહારૂ જીવન ફેરવી નાખ્યું છે. હું હવે નિયમસર દેવાલયમાં જાઉં છું અને ધર્મપુસ્તકમાંના સ્વર્ગીય ઉપદેશો સાંભળું છું ” જેમ ભૌતિક જગતમાં પાણીનું એક ટીપું અને એક પરમાણુ પણ નાશ પામતું નથી, તેમ ધર્મની એક ખરી અથવા સત વાતનો પણ નાશ થતો નથી.

૨૧. નાસ્તિક અને અનાથ વિદ્યાલય.

વિદ્યાલયમાં એક નાસ્તિક અનાથવિદ્યાલયની પાસે એક ઘર ભાડે લઇને રહેતો હતો તે એક વિશેષ રીતથી નાસ્તિકતાના મતને માનતો હતો, અને વિચાર વગરના, અપદર્શી ધાર્મિકાને કુટિલ તર્ક-જળ ફેલાવી હરાવતો હતો તેણે એક દિવસે પોતાના બધાને કહ્યું કે, “હું આજે સવારે ઘણું રોયો છું હું કોઇ વખતે આવું રોયો નથી” હૃદય વિહીન, અપદર્શી માણસોજ ઘણું કરીને સુકોમળ ધર્મનો મધુરભાવ નહિ સમજવાથી અવિશ્વાસી થાય છે તેઓના કંઠોગ આખમાંથી આસુ પ્રાય નીકળતા નથી, તે કારણથી એ અવિશ્વાસીના રોવાની વાત સાંભળીને તેનો મિત્ર આશ્ચર્ય સાથે કહેવા લાગ્યો “રોયો ! શા માટે રોયો ?” તેના નાસ્તિક દોસ્તે કહ્યું, “આજે અનાથ વિદ્યાલયના ગરીબ છોકરાને આવતા જોઇને મારા મનમાં આવ્યું કે ધર્મ જો જગતનું મીઠું કંઈપણ ભણ નહિ કરી શકે તોપણ આટલું તો એનાથી થાય છે કે દરિદ્ર, આધાર વગરના છોકરાને સુખમાં અને સ્વછંદમાં રાખવાનો ઉપાય કરે છે ”

૨૨. અવિશ્વાસીનો ઈશ્વર ઉપર વિશ્વાસ.

કોઇ નગરમાં એક ગરીબ માણસ રહેતો હતો તે એક ફિલ્સ ઘણો માદો પડ્યો આ ખબર ત્યાંના એક ધર્મ-પ્રચારકે સાંભળતા, તે તરત તેને જોવા આવ્યો, અને ઓસડવેસડની તજવીજ કરી પછી તે રોજ તેને જોવા આવતો તેની સાથે વાતચીત કર્યાંથી જાણવામાં આવ્યું કે, માદો માણસ ઘણો નાસ્તિક છે, એટલુંજ નહિ પણ દર રવિવારે પુજન માણસોને એકઠા કરીને

તેઓની સામે ધર્મપુસ્તકની નિંદા કરે છે ઉપગત નાના પ્રહારની યુક્તિ લડાનીને પરમેશ્વરનું અસ્તિત્વ નથી એમ સિદ્ધ કરવાને માટે ઘણો યત્ન કરે છે આ મર્વ હકીકત જાણીને પણ પેલા ધર્મપ્રચારકે તેનો પરિત્યાગ કર્યો નહિ, ઉલટું તેના ઉપર તે વધારે મમતા કરવા લાગ્યો પરમેશ્વરની કેવી આશ્ચર્યજનક ડરૂણા છે ! આ માધુનો સહવાસ મેળનીને અને તેની આગળની ધર્મોપદેશ માલગીને પેલા નાસ્તિકને ભાન આવ્યું જે હૃદય પથ્થરના જેવું સખત હતું તે હવે નરમ થઇ ગયું આની રીતે તે જ્યારે પોતાની ઇચ્છાથી પોતાનો ભાવ દેખાડવા લાગ્યો ત્યારે તે ધર્મપ્રચારક સતુષ્ટ ચિત્તથી એક દિવસ તેની સાથે એકાંતમાં ઉપાસના કરવા બેઠો તેની ઉપાસના એટલી તો મધુર અને હૃદયગ્રાહી થઈ કે જે આખામાથી કાંઈ દિવસ એક આનુનુ ટીપુ પણ નહોતું પડતું તેમણી તે વખતે અનુતાપના આસુ પડવા લાગ્યા ! તેના હૃદયની જડતા જતી રહી અને તેથી તે સુખી થયો છેવટે પેલા સાધુનું પવિત્ર જીવન જોઇને તેનામાં એટલી બધી શ્રદ્ધા અને ભક્તિ ઉત્પન્ન થઈ કે તેને થોડીવાર નહિ જોઇ શક્યા-થી તેને ઘણો ડલેશ થતો હતો તે દરરોજ ઉપાસના કરતો હતો ખરો પરતુ ઈશ્વરની અવમાનના, ધર્મપુસ્તકની નિંદા વગેરે પહેલાની પોતાની શોચનીય દુષ્ટિ જ્યારે તેને યાદ આવતી ત્યારે તેનું હૃદય ત્રીગાંધ જતું તે જ્યારે પેલા ઉપદેશકને જોતો ત્યારે હમેશા તે તેને કહેતો કે, -“ મહાગજ ! હું ઘણો પાપી છું ઘણીવાર મેં તે દયામયની અવમાનના કરી છે તેને છોડીને કેટલીયવાર મેં કુઠર્મ કર્યો છે હવે હું કેવી રીતે નવજીવન મેળવી શકું તેનો ઉપાય મને બતાવો ” વાસ્તવિક, તે પહેલાના કરેલા અપરાધોને માટે એટલોબધો પસ્તાવો થતો હતો કે તેને ખાવામાં પણ સુખ માલમ પડતું નહોતું બધું-

આધવનું હસતું તેના હૃદયને કાટાની ખેડે ખૂચતું હતું સ્વપ્ના, ખેમ-
વામા, ને સ્વપ્નામા તે કેવળ ઉપગનોજ વિચાર કરતો હતો. ખરેખર આ
વ્યાકુલતાજ તેને નવજીવન મેળવવાનો ઉપાય થયો હતો. રોગ અને
દુઃખની યત્રણામા તે એટલો બધો જીર્ણ થઈ ગયો હતો કે તેને
પડખું ફેરવવાને માટે બીજા માણસની મદદ લેવી પડતી હતી.
પરંતુ ઈશ્વરતત્વની વાત માલગતાજ પથારીમાંથી ઉઠીને તે ખેમનો
હતો અને ઉપાસનામા સામેલ થઈને આનંદિત થતો હતો. આહા !
ઈશ્વરના નામની કેવી અસાધારણ શક્તિ છે ! કેવો અપાર મહિમા છે !

પાપહારી પરમેશ્વરને મેળવીને તેનું ચિત્ત આનંદથી ઉત્કુટ થયું
હતું ખરું, ઈશ્વરના બળથી હાત્ર ને બળનાન થયો હતો ખરો,
પરંતુ દુઃખ દારિદ્ર્યે આવીને તેને એકદમ જર્જરીબ્રત કરી મક્યો
હતો. ઝાલે શું ખાઈશ તેનું ઠેકાણું નહોતું. છેલ્લે તે દયાળુ હૃદયનો
ઉપદેશ કે તેનું દુઃખ જોઈને કાયર થયો અને તેને મદદ આપવા
લાગ્યો. પરંતુ કેવો આશ્ચર્યકારક બનાવ ? તે જરાજીર્ણ, શુ ખા
ઈશ તેનું જોને ઠેકાણું નથી, તે બોલ્યો, —“ મહારાજ ! હું આપની
પામેથી પૈસાની પ્રાર્થના કરતો નથી, આપ જો મહેરબાની કરીને
રોજ આવી રીતે મારી પાસે આવીને ઉપાસના કરી જાઓ અને
ધર્મજ્યોતિથી મારા મનને પ્રકાશ આપો તો હું વિશેષ આભારી
થઈશ ” આહા ! એના જીવનમા કેવું સુખર પરિવર્તન થયું હતું !

૨૩. પુત્રનું સત્ય સાહસ.

એક વખતે સાજો એક છોકરો પોતાને ઘેર આવીને પોતાના
પિતાને કહેતા લગ્યો—“ પિતાજી ! હું આજે દારૂ પીવાની વિરૂદ્ધમા

પ્રતિજ્ઞાપત્રમા સહી કરી આવ્યો છું હું તે પ્રતિજ્ઞા પાળી શકું તેને માટે તમે મને મદદ આપો કે નહિ ?” પિતાએ કહ્યું “ હા, હું નિશ્ચય તને તેમા મદદ આપીશ ” છોકરાએ કહ્યું, “ પિતાજી ! હું એક પ્રતિજ્ઞાપત્ર લાવ્યો છું તેમા તમે સહી કરશો ?” પિતાએ કહ્યું “ આવ્યો જા, ઘેરોઘેરો થયો છે કે શું ? હું જો દારૂ પીવો મકી દઉં તો મારા સોબતીઓ આવીને દારૂ પીવા બેસે ત્યારે હું શું કરું ? તે વેળાએ મને ધણુ શરમાવું પડે ને તેથી મારી આબરૂ રહે નહિ ” બાળકે કહ્યું “ પિતાજી ! એક વાર ચત્ન કરીને જુઓ તો સહી ?” પિતાએ જવાબ આપ્યો, “ જા જા, તું હમણા ધણુ બોલવા શીખ્યો છે ” પુત્રે કહ્યું “તેમ નહિ તો મને તમે દારૂ પીતી વેળાએ બાટલી લાવવાને તો કહેશો નહિ ને !” પિતાએ કહ્યું, “ જરૂર ! બાટલી લાવવાનું તને કહીશ નહિ અને બાટલીને અડકવા દર્શન નહિ.”

એ બનાવને કેટલાક અઠવાડિયા ગયા બાદ એક સાજની વેળાએ બે લક્ષ્મી અમલદાર તેને ઘેર આવ્યા તેને આવકાર દઈને બેસાડયા ત્યાર પછી તેઓએ દારૂ પીવાની ઇચ્છા જાહેર કરી તે વખતે તેના વરમા દારૂ ખુટી ગયો હતો તેથી પિતાએ પુત્રને પાસે ની દારૂની દુકાન ઉપરથી એક બાટલી દારૂની લઈ આવવાને કહ્યું પુત્ર માનની સાથે ઉભો રહ્યો, દુકાન ઉપર ગયો નહિ “ શું થયું છે ? ઉભો કેમ, જા ત્યાં જઈને કહી આવ કે અહીં એક બાટલી મોકલે ” આવું પાછું પિતાએ કહ્યું તેથી બાળક લાચારીથી દારૂની દુકાન ઉપર ગયો, અને થોડીવાર પછી ખાલી હાથે આવ્યો તે જોઈને પિતાએ ગુસ્સે થઈને પુછ્યું ‘ ક્યા છે બાટલી ? બાટલી જ્યાં છે ? ’ પુત્ર શાંતિથી હળવે હળવે કહેવા લાગ્યો “ મેં દારૂની બાટલી દુકાનદારની પાસેથી માગી પણ હતી તેણે બાટલી કાઢીને

મને લઈ જવાને કહ્યું હું દારૂને અડક્યો નહિ પિતાજી, ગુસ્સે થશે નહિ ! મેં કહ્યું તમે દાઝ હમણાજ મોકલી દો હું કાંઈ રીતે દારૂ લાવી શકતો નથી ”

પુત્રનો વિનીત તિરસ્કારનો મર્મ સમજ્યાથી સુરાસકત પિતાને બાન આવ્યું ને તેના પ્રાણમા ઘણો આઘાત લાગ્યો તેણે એકદમ બંને આવનારને કહ્યું “ જુઓ મહાશય, તમે બધું સાલવ્યું છે તમારી જેમ મરજી હોય તેમ કરો દારૂ આવે તો તમારી પીવાની ઈચ્છા હોય તો પી શકશો, પરંતુ હવે પછી મારા ઘરમાંથી એક ટીપુ પણ મળશે નહિ હું આજથી એક ટીપુ પણ દારૂનો મોમા મૂકીશ નહિ । ” ત્યાર પછી સર્વની સામે પુત્રને તેણે પેલું દારૂ નહિ પીવાનું પ્રતિજ્ઞાપત્ર લાવવા કહ્યું તરત છોકરો સાનંદ ચિત્તથી પિતાની પાસે પ્રતિજ્ઞાપત્ર લાવ્યો તેણે તરત તેના ઉપર સહી કરીને તે દિવસથી હમેશને માટે સુરાપાનનો અભ્યાસ છોડી દીધો બાળક પુત્રની દૃઢતાથી પિતાનો ઉદ્ધાર થયો

ત્યાર પછી દુકાનદારે બાટલી મોકલી જેમ આવી હતી તેમ ટેબલ ઉપર ગોઠવેલી તે રહી કાંઈએ તેને હાથ પણ લગાડ્યો નહિ

૨૪. કન્યાદ્વારા પિતાનું શુદ્ધિમાં આવવું.

આ મસારમા સામાન્ય વસ્તુમાંથી ભગવાન જે મહાન ફલ ઉત્પન્ન કરે છે તેના ઉપર થોડો પણ વિચાર કર્યાથી સહૃદય પ્રેમિક સ્તબ્ધ થઈ જાય તેમા વળી આશ્ચર્ય સરખું તે શુ ? ઘણી વખતે તે અજ્ઞાન બાળકદ્વારા પણ ધોર સંસારી ધર્મવિહીન પિતાને સાવચેત કરે છે અમે એ વિષે નિચેનો એક ખરો બનાવ લખિએ છીએ થોડા વર્ષ ઉપર વિલાયતમાં એક ધનવાન માણસ રહેતો

હતો આ માણુમે પોતાની હોશિયારી અને મહેનતથી પુષ્કળ પૈસો એકઠો કર્યો હતો, પરંતુ ધર્મ અને સર્વ ઐશ્વર્યનો મગ આધાર જે ધર્મર તો તે વિસરી ગયો હતો. નસાગ અને વ્યવહારના કાર્ય મા તે એટલો બધો લાગેલો હતો અને તે સર્વને એટલો બધો ઉપયોગી મમજતો હતો કે ધર્મનો વિચાર કદી તેના સ્વપ્નમાં પણ આવતો ન હતો. એક દિવસે સાજની વેળાએ પોતાના ડામમાંથી પરવારીને તે આનીને કપડા બદલીને નિશ્રામ કરતા કરતા તેણે પોતાની એક પ્રિયતમ કન્યાને પોતાની પામે બોલાવી બાળકી પિતાનો અવાજ સાલળતા જ આનંદથી દોડતી દોડતી જઈને પિતાને ગળે વળગી પડી પિતા કન્યાના મુખને ચુબન કરી તેની સાથે વાતચીત કરવા લાગ્યો તરેહવાગ રીતે થોડા વખત મુઠ્ઠી વાતચીત કર્યા પછી બાલિકા પિતાને નમોધી કહેવા લાગી, “ પિતાજી ! હું જો તમારા જેવડી મોટી હોત તો ઘણું મારૂ થાત ! ” પિતાએ બાલિકાનું આમ બોલવાનું ડરણુ જાણુવા માટે તેને પૂછ્યું કે, “ મારા જેવડી મોટી હોત તો તું મારૂ થાત ? ” બાલિકાએ જવાબ આપ્યો, “ પિતાજી ! અમે નાના છીએ તેથી અમને નિશાળમાં જઈને પ્રાર્થના કરવી પડે છે પરંતુ તો તું તમારા જેવડી મોટી હોત તો મને પ્રાર્થના કરવી પડત નહિ, ડરણુ કે તમે તો કદી પ્રાર્થના કરતી નથી ! તમે જ્યારે મારા જેવા નાના હશે ત્યારે તું પ્રાર્થના કરતા નહિ હશે ? ” બાળકીના આવા સગળ વાક્યોએ પિતાનું હૃદય ઘણું બાકુળ કરી મુઠ્ઠું જે હૃદય સેકડો ધર્મોપદેશથી ચળ્યું નહોતું, તે આ સામાન્ય બનાવથી, આત્મચિંતાથી અને પહેલાંની યાદાસ્તથી અચ્ચિત થઈ પડ્યું ! પિતા તે દિવસથી સર્વસ્વ છોડી દઈને ધર્મનો ભિખારી થયો, અને તેણે પોતાનો પ્રાણ દયામય પરમેશ્વરના ચરણમાં આખી ઉમ્મરને માટે સમર્પણ કર્યો

૨૫. એક શ્રોતાની સાથે ભાષણ.

અમેરિકા ખડમા ડાક્ટર લિમન ખીચાર નામનો એક પાદરી હતો તે ઘણા મારો ભાષણ કરનારો હતો તેને વિગે એવું કહેવામા આવે છે કે જ્યારે તે જીવાન હતો, ત્યારે એક વખત તેના એક મિત્રે માન પડવાથી પોતાના માટે દેવજમા પ્રાર્થના કરવા તેને વિનંતિ કરી જે રવિવાર ખીચારને પોતાના બધું પાદરીના દેવજમા પ્રાર્થના કરવાની હતી, તે દિવસે ભોગજેગે ધણુ તોડાન થતું હતું, અને વણો વરમા વરમતો હતો એવી વખતે કોઈ પણ માણસ વગમાની નીડળી શકે એમ નહોતું, તે જતા ખીચાર પોતાની કરગર પરી પાડવા વાનને દેવજમા થયા મમથે ગયો પણ ત્યાં તે વેળાએ કોઈ પણ માણસ આવ્યું નહોતું તે થોડીવાર વાટ જોતો મેડો, પણ કોઈ આવ્યું નહિ ત્યાં તેણે બાઈબલ ઉઘાડીને વાંચવા માડ્યું અને પ્રાર્થના કરવાનો આજ ભુર્યો એટલામા એક માણસ આવ્યો તે કંઈ ઉપાસના કરવાના ધરાદાથી આવ્યો ન હતો પણ વગસાદ જોગ્યી પડવાને લીધે ગાંધવાને અસમર્થ થયો હતો તેથી થોડો વખત આશરો લેવાના ધરિદાથી આવ્યો હતો વગમા બધ થઈ જત તો તે નાશી જત ખીચાર તેને આવેલો જાંછને પોતાનો સકંપિત ઉપદેશ આપવા લાગ્યો વરમાદ બધ થયો, પણ તે માણસ ઉઠ્યો નહિ ઉપદેગે તેના ચિત્તને ખેચ્યું હતું ઉપદેશ, ઉપાસના, પ્રાર્થના વગેરે થઈ ગયા પછી તે માણસે ખીચારની સાથે થોડીક વાતચીત કરી તે ત્યાર પછી જન્ને એક ખીજથી જીવ પડીને પોત પોતાને મુઠામે ગયા

આ જનાવને આશરે ૨૫ વર્ષ થઈ ગયા પછી એક દિવસે કોઈ સલામા એક વૃદ્ધ પુરુષ એકદમ ખીચારની પામે આવીને નમ્ર-

તાની સાથે પૂછવા લાગ્યો, “મહારાજ, મને આપ ઓળખો છો ?” ખીયારે અભયપૂર્વક થઈને કહ્યું “ નહિ ” તે માણસ બોલ્યો, “આજથી આશરે ૨૫ વર્ષ ઉપર એક દિવસે ઘણો વરસાદ વરસતો હતો તે દિવસે અમુક દેવળમાં આપ પાદરીના કામમાં હતા તે શું યાદ નથી ?” ખીયારે કહ્યું, “હા છે” ઉપલ્યા માણસે ફરી કહ્યું “તે દિવસે તે દેવળમાં એક માણસ હાજર હતો, અને તેનીજ પાસે આપે ઉપદેશ આપ્યો હતો તે શું યાદ નથી ?” ખીયારે જવાબ આપ્યો, “હા છે” તે માણસે કહ્યું, “મહારાજ ! હુંજ તે માણસ છું આપને સુખદાયક ખબર આપવા આવ્યો છું કે તે દિવસનો ઉપદેશ મને નવજીવન મળવાનું ઢાગળ થયું હતું તેની પહેલાં ઘણો મસારો અને ખરાબ ચારિત્રનો હતો ધર્મની વાત હું કદાચ જાણતો નહોતો બેફિકર થઈ હું પાપના માર્ગમાં ફરતો હતો મસારામાં ધન, માન ઉત્પન્ન કરવાની ફિઝરમાં લાગેલો હતો આપના તે ઉપદેશની અસરથી તે દિવસે જગદીશ્વરે મારા હૃદયનો પથ્થરનો દગવાળો ઉઘાડો કરી નાખ્યો હતો ત્યાગથી હું આત્મામાં ગત થયો, અને મેં ઈશ્વરની આગળ પ્રાર્થના કરવાનો આગ લ કર્યો ધીરે ધીરે મેં મારો વેપાર છોડી દઈને ધર્મપ્રચાર કરવાનું વ્રત લીધું છે આપ સાબળીને કદાચ ખુશી થશે કે આ અધમના દ્વારા જગદીશ્વરે ૩૦૦ માણસને ધર્મને માર્ગે આણ્યા છે મારી અગ્નિ છે કે આપ હમણાં મારી સાથે આવીને મારું કાર્યક્ષેત્ર જુઓ”

ઈશ્વરના રાજ્યમાં વિશ્વાસની સાથે ખીજ વાવો એ રાજ્યમાં સારી વાત મરતી નથી જો એક આત્માને પણ મુક્તિના માર્ગે લાવી શકાયે તો તે એક આત્મા ફરી ઘણાક આત્માને લાવી શકશે

૨૬. બાલિકની પ્રાર્થના.

એક માણસ ખરાબ સોબતમા પડીને બહુ બગડી ગયો હતો એક દિવસે તે ઉઘતો હતો તે વખતે તેની એક નાની છોકરી બારી આગળ ઘુટણપગ બેસીને પ્રાર્થના કરતી હતી-“હે ઇશ્વર, મારા પિતાનું મન ખરાબ માર્ગથી ફેરવો, તેનું ચારિત્ર પહેલાના જેવું કરો માનું કરમાએલું મુખ પ્રકૃષ્ઠ કરો તમારી ઇચ્છા પૂર્ણ થાઓ.” આ વખતે તેની માએ ઘરમા પ્રવેશ કરીને કન્યાની પ્રાર્થના સાંભળી આસ્તે આસ્તે છોકરીના પિતાને ઉઠાડીને તે કહેવા લાગી “સાંભળો, મિલિ થડી પ્રાર્થના કરે છે” કન્યા પાછી પ્રાર્થના કરવા લાગી, “હે ઇશ્વર, પિતા મને પહેલાના પ્રમાણે બનેલ કરે અને ખરાબ રસ્તો છોડે, એવો આશીર્વાદ કરો.” તેની મા હૃદયનો વેગ રોકી નહિ શક્યાથી બોલી ઉઠી, “પ્રિયતમ! આપણે એટલા થઈ જે દુખ ભોગવ્યું છે, આપણા લમની વેળાએ જે પ્રતિજ્ઞાથી તમે બધાયા છો અને મારા ઉપર એક વેળાએ જે પ્રેમ કરતા હતા, તેના તમને સમ છે હવે તમે આ બાળકના જીવનને દુખભારમા દબાવી રાખશો નહિ આવો, આપણે પાછા સુખથી દિવસ ગાળીએ” તે વેળાએ પેલા માણસનો વિવેક તેનો ધિક્કાર કરવા લાગ્યો તેની આખો આસુથી ભરાઈ ગઈ અને તે કહેવા લાગ્યો, “ઇશ્વરના આશીર્વાદથી મારા તરફથી હવે તમને કષ્ટ થશે નહિ” તે દિવસથી તે સુધરી ગયો અને પોતાની પ્રતિજ્ઞા પાળવા લાગ્યો.

૨૭. માતાના રુનેહનો વિજય.

એક પૈમાદાર માણસને એકનો એક છોડગે હતો તેને ખીજી કંઈ છોકરું થયું નહોતું પૈમાદારે અને તની બાપડીએ બાપડાવથી લાડ લડાવીને છોડગને ખરાબ કરી નાંખ્યો હતો તે વિદ્યાભ્યાસ ઉપર ધ્યાન આપતો નહોતો જેને શીખવું જોઈતું હતું તેના ઉપર કંઈ પણ નજર આપતો નહોતો ધીરે ધીરે બાળક જ્યારે જીવાનીમા આવવા લાગ્યો ત્યારે તેનો ખરાબ સ્વભાવ વધારા મગડી ગયો તે મર્વદા ખરાબ માણસોની સગતમા રહીને નાના પ્રકારની ખરાબ લતમા લાગ્યો રહેતો, અને આડોશીપાડોશીના ઉપર વણો જીલમ ગુજારતો હતો માથાપે ચાસા, તિગ્ગડાગ અત્રપાત વગેરે વિવિધ ઉપાય અજમાવી જોયા, તોપણ તેઓ કંઈ રીતે ખરાબ સ્વભાવના જીવાનમા એતન્ય ઉપજાવી શક્યા નહિ તે દિવસે દિવસે પાપના ઉડા ખાડામા નિમગ્ન થતો ચાલ્યો છેત્રી વારે જ્ઞાતિ કટુળ વગેરે આડોશીપાડોશીઓએ તેના જીનમથી ડટાળીને તેના પિતાને કહ્યું “આવી ગીતના પુત્રનો તમે ત્યાગ કરો જે કુળનો નાશ અને વગતો કટક છે તેને પુત્ર કરીને માનગો નહિ તમે તમાગ સર્વ વિષય વારસાથી તેને ધાતલ કરો ” ગૃહસ્થે જ્ઞાતિજનોની આ મૃત્યના સાભળીને પુત્રને માવચેત કર્યા પરંતુ તેથી પણ તેની આખ ગ્રધડી નહિ છેલ્લી વારે મગાબહાલાઓએ એક અવાજથી કહ્યું કે, તેનો ત્યાગ નહિ કરો તો અમે તમારી સાથે કંઈપણ સાગાજિડ સંબંધ રાખીશું નહિ આવી રીતનો ભય દેખાડયાથી છેત્રે તે ગૃહસ્થે પુત્રનો ત્યાગ કરવાનું કબૂત કર્યું

જે દિવસે છોડરાનો ત્યાગ કરવાની ક્રિયા કરવાની હતી તે દિવસે તે ગૃહસ્થે પોતાના ઘરમા આડોશીપાડોશી, મગાબહાલાઓને

બોલાવ્યા હતા તે વેળાએ પેલો પાપાસકૃત યુવક બીજા એક ખડ-
માં સોમતીયોની સાથે જુગાર રમવામા મશગૂલ હતો ત્યાં એક
એક માણસ આવીને તેને ડહેવા લાગ્યો, “હે ભાઈ! તું હમણા શું
કરે છે ? બીજા ખડમા જઈને જો તો ખરે, તારો પિતા મર્વની સામે
લખત મરીને તને જન્મભરને માટે પિતૃધનથી વચિત કરે છે” તે
સાબળીને યુવક હમીને કહેવા લાગ્યો, “ ત્યાગ કરે તો બહે હું
પિતાનું ધન ચ્હાતો નથી હું આ દુનિયામા માગ યત્નથી ધન પેદા
કરીશ ’ એવું બોલીને પાગે તે જુગાર રમવા લાગ્યો થોડીવાર
ગમ્યા પછી ન પોતાના મોગતીને ડહેવા લાગ્યા, “ તમે સર્વ જગ
થોભો મને સર્વ ધન એશ્વર્યથી મારો પિતા વચિત કરે છે તો આ
વખતે ભય દેખાડીને કેટલાક રૂપિયા લઈ આવું ” આ પ્રમાણે
કહીને એ તરવાગ હાથમા લઈને જ્યાં યધા આડોશીપાડોશી અને
મામાપ બેઠા હતા તે ખડની તરફ જઈને દગવાગની પાએ છુપાઈને
જોવા લાગ્યો તેણે જોયું કે ત્યાગપત્ર લખાઈ પડે થયું છે અને આવેલા
માણસોએ એ પછી એક પોતાના દમડત કર્યા છે યધાના દમડત થઈ
ગયા પછી પેના યુવકનો પિતા લખત ઉપર સહી કરવા જાય છે તેટલા-
મા તેની સ્ત્રીએ દોડી આવી તેનો હાથ પકડ્યો, અને કહ્યું, “ ધણા
વર્ષોથી આપણું લગ્ન થયું છે, આજ સુધીમા ને કંઈપણ તમારો
પાસેથી લિક્ષા માગી નથી આજ મને આ લિક્ષા આપો કે આપણા
એડના એક છોકરાને રસ્તે ભટકનો લિખારો ડરગો નહિ તેણે ધણું
ધન ઉડાવ્યું છે, બાકી રહેલું ધન ઉડાડશે, આપણે કદાચ તેને માટે
મરીશું, પગુ તેના ઉપર કંઠોર વ્યવહાર કનીયું નહિ થોભો હજી
પણ જગદીશ્વર તેનું મન ફેરવી શકશે ” આ પ્રમાણે કહીને યુવકની
મા વ્યાકુલ થઈ રોવા લાગી આથી તેના પિતાનું પણ હૃદય પીગળ્યું

તેણે આડોશીપાડોશી અને સગાવહાલાને કહ્યું, “ મ્હને ક્ષમા કરો હું મ્હાગ એકના એક છોકરાનો પરિત્યાગ કરી શકતો નથી તેણે પોતાની ફરજ બજાવી નહિ તેથી હું તેનો પિતા થઇને આવું કામ કરીશ નહિ કદાચ દરિદ્ર થઇને હું રસ્તાની એક બાજુએ ખેસી બીખ માગીને ખાઇશ, તથાપિ પિતા થઇને છોડીશો ત્યાગ કરીશ નહિ આપ મ્હારી સાથેનો સર્વ પ્રકારનો સામાજિક સંબંધ ભલે છોડો ” પેલો પાપામક્ત યુવક જે વળુ દિવસથી માતા આસુ જોઇને તેની મસ્કરી કરતો હતો અને માગ માગી તેના કોમળ અંગને જેણે જજરિત કર્યું હતું, ને પણ આજ આ ખે છપી જોઇને લજ્જાથી નમ્ર થઇ ગયો એક તરફ તેની નીચતા, બીજી તરફ જનનીનું મહત્વ, એક તરફ તેની સ્વાર્થપરતા, બીજી તરફ માતાનો નિઃસ્વાર્થ પ્રેમ, તે હવે સહન કરી શક્યો નહિ ને રોતો રોતો સભામા આવીને આવેલા આડોશીપાડારી અને સગાવહાલાને ડહેવા લાગ્યો, “આપ માગ માઆપનો પરિત્યાગ કરશો નહિ બીજા કેટલાક દિવસ વાટ જુઓ હું હવે મારા માઆપને દુઃખ આપીશ નહિ હું તમારી સમક્ષ પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે આજથી મેં પાપના માર્ગનો પરિત્યાગ કર્યો ’ ને દિવસથી ખરેખર તેણે પાપનો રસ્તો છોડ્યો, ને તે સુધરી ગયો

૨૮. જડની ભાષા.

જેને આખ છે તે જગતની દરેક વસ્તુમાંથી પુષ્ટજી જાણવાને સમર્થ થાય છે, જેને જ્ઞાન છે તે ખીજને અગોચર એવા ધણાક વિષય સાલળીને કૃતાર્થ થાય છે તમે જેને સામાન્ય બનાવ જાણીને તુચ્છ મનજો છો તેમાં જ્ઞાની મનુષ્યો ઈશ્વરનો હાથ જોઈને કોઈ વેળાએ આનંદિત થાય છે તે કોઈ વેળાએ સ્તબ્ધ થાય છે એક સહેલા પાદ્માની નસોમાં તે કેટલું જ્ઞાનકૌશલ્ય જુઓ છે ? પુષ્પ તેને પવિત્રતાનો ઉપદેશ આપે છે વૃક્ષ તેને મહનશીલતા શીખવાડે છે. નદી તેને પ્રેમની ઝાળખાણ આપે છે તણખલુ તેને વિનયનો નમુનો દેખાડે છે વિચારવતની આગળ દરેક વસ્તુ વાત કરે છે પ્રકૃતિનું પુસ્તક ઉઘાડુ છે અથવા જે પોતાની મગજથી આખ બધું ટરે છે તેની આગળ સઘળું અધાડ છે

મોતીલાલ નામનો એક ભણેલો ગૃજગતી જીવાન હતો તે પોતાની જુદીથી યુનિવર્સિટીની પરીક્ષામાં ધણી ખ્યાતિની સાથે પાસ થયો હતો યુનિવર્સિટીમાં જ્યારે તે હતો તે વેળાએ તેણે એક સલામાં “ જ્ઞાન સ્ટુઅર્ટ મિલ અને તેનો મત ” એ વિષય ઉપર એક વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું તેના ઉપરથી તેની વિદ્યા અને વિચાર કરવાની શક્તિનો ઘણો સારો પરિચય મળ્યો હતો. પરંતુ તે જે પ્રોફેસરની પાસે દર્શનશાસ્ત્ર શીખતો હતો, તે અધ્યાપક પોતે ઘણો મશયવાદી હતો આથી મોતીલાલનું મન પણ સશયવાદની તરફ હલ્યું તેમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું કંઈજ નથી સરકારી કોલેજોમાં ધર્મનું શિક્ષણ આપવામાં આવતું નથી, ઉલટું તેથી વિપરીતજ બને છે મેં ધણી જગાપર જોયું છે કે, ધણીક વખતે સશયવાદી કે નાસ્તિક અધ્યાપકના

દોષથી શિક્ષિત યુવકોનો ધર્મવિશ્વાસ પહેલા વિચલિત થાય છે અને પછી છેવળ ઉડી જાય છે અને અતે તે સશયવાદ તથા નાસ્તિકતા તેઓની નીતિના મૂળમાં કુવાડો મારે છે, અને તેઓને પાપ તથા દુઃખના સ્રોતમાં તણાતા મુકે છે ધરમાં તેને કંઈ પણ રોકવાનો યત્ન કરવામાં આવતો નથી માત્રાપ પણ “આજલાલના છોટરાં કંઈ પણ માનતા નથી” એમ જાણી કંઈ પણ યત્ન કરતા નથી ધરમાં ધર્મનું શિક્ષણ તો જવલેજ હોય છે ખીજી તરફથી પશ્ચિમનું વિજ્ઞાન શીખવાથી તેઓનો બાદનાનો મસ્કાર જતો રહે છે અને ધીરે ધીરે તેઓની હિંદુપ્રેમ ઉપરની આમ્થા જતી રહે છે તેઓ કોઈ ઉન્નત ધર્મનું શિક્ષણ મેળવી શકતા નથી, ઉત્તર અંગ્રેજી દર્શન-શાસ્ત્રના અધ્યાપકોની પાસથી સશયવાદ તથા નાસ્તિકતા શીખે છે એનું પરણામ નુ થાય છે તે પુષ્કળ શીખેલા યુવકોના ચરિત્રમાં નેરામાં આવે છે મોતીલાલના જીવનમાં પણ આ વિદ્યુત શિક્ષા-પ્રણાલીનું કળ જ દી પ્રગટિત થયું

પ્રેમાના મયધમાં મોતીલાલને કોઈ પ્રકારે અભાવ નહોતો જે વિપયમ પત્તિ હતી તેમાંથી તે વગર ધવે બેસીત મુખેથી ગાય એટલું તેની પામે હતું મોતીલાલે અભ્યાસ સરો ડર્યો હતો જ્યા જતો હતો ત્યા તેો વિદ્વાન અને બુદ્ધિમાન સમજીને ઘણું માન મળતું રૂપમાં, ગુણમાં મોતીલાલના જેવા માણસ મળવો મુશ્કેલ હતો, તથાપિ મોતીલાલ મુખી નહોતો તે હમેશા ચિંતાતુર રહેતો હતો તે કેમ અમુખી હતો તેનું કારણ કંઈ સમજાતું નહોતું જ્યારે વિચાર કરીને જોવામાં આવતું ત્યારે તેનામાં કંઈ જ અભાવ જણાતો નહોતો તો પણ તેનું હૃદય શૂન્ય જણાતું કંઈ પણ તેને સાર લાગતું નહોતું તેની પાસે સૂર્ય કંઈ છતા તેને કાષ્ઠક વસ્તુની ખોટ હોય એમ જણે

માલમ પડતુ તેનો પિતા અને બીજા સગાવહાલા તેના અમુખનું ખરૂં કારણ ન જાણી શક્યાથી નાના પ્રકારના અનુમાન અને ડરપનાનો આશ્રય લેવા લાગ્યા તરેહવાર ઉપાયના અવનવન કર્યા લાગ્યાં. પહેલા તેના પિતાએ સગાવહાલાની સલાહથી તેને મગીતરાશ્રમે અભ્યાસ કરવાને કહ્યું તેણે થોડા દિવસ સુધી સગીત શીખ્યા માડ્યુ તેમા સુખ નહિ મળ્યાથી તેણે સગીત છોડી દીધુ

તેનો પિતા પાછો ચિતાતુર થઇને ઉપાય ગોધવા લાગ્યો સવળાઓએ મલાહ આપી કે થોડા દિવસ તેને દેશમા કર્યા મોકલ્યાથી મારૂં થશે નરી નરી જગાઓ અને નવા નવા દેખાવ જોઇને તેનુ ચિત્ત પ્રવૃક્ષ થઈ ગઈશે તેની પણ બાવ્યનગથી તરેહવાર જગાઓ જોવાની પહેલાથી ઇચ્છા હતી જ તેથી ઉપલી સૂચનાથી તે ખુશી થયો, અને હિંદુસ્થાનમા જે જે જોવા જેની જગાઓ છે તે જોનો જોનો એ-વર્ષે ઘેર પાઠે આવ્યો પરતુ ધરમા આગને કરી પહેલાના વિષાદમા તેનુ ચિત્ત લાગી ગયુ

પુસ્તકો વાચ્યાથી મનનો ખેદ દૂર થશે એવી આશાથી મોતીલાલ થોડા દિવસને માટે ગધુ બાધવોની મોગત છોડીને એકાત જગામાં અધ્યયન અને વિચાર કરવા લાગ્યો પરતુ જેટલો તે અભ્યાસ અને વિચારમા નિમગ્ન થતો તેટલો તેનો સશય વધતો ગયો અને તેથી તેનુ ચિત્ત વ્યાકુળ થઇ ગયુ તેનો ખેદ ધીરે ધીરે વધવા લાગ્યો

તેનો આત્મી રીતનો લાવ જોઇને તેના મામાય ધણા વિચારમાં પડ્યા તેઓએ વિચાર કર્યો કે તે કોઈ કારણથી પોતાની બાયડીના ઉપર મર્માન્તિક અમતુષ્ટ હોવો જોઇયે તેના ખેડનું કારણ તેજ હોવું જોઇયે, એવો વિચાર કરીને તે પોતાના છોકરાનુ ફરી લક્ષ કરાવવાનો

યત્ન કરવા લાગ્યા પરંતુ મોતીલાલે આ સૂચના સાંભળી વિનિત-
લાવથી પિતાને કહ્યું, “ મારૂં ફરીથી લગ્ન કરવાની ડાગીશ કરવી
વૃથા છે મારી બાયડીના ઉપર મને કંઈજ વિગત નથી મારા વિવાદનું
કારણ બીજુંજ કંઈક છે ” મોતીલાલને પિતા આ વાત સાંભળીને
ઘણું ચકિત થયો અને થોડી વિરડિતની સાથે બોલ્યો “તું બુદ્ધિશાળી
છે, અનેક ગ્રન્થોનો તે અભ્યાસ કર્યો છે, તને હવે હું શો ઉપદેશ
આપું ? તારી વિવચનામાં જે કંઈ સારૂં લાગે તે કર, પરંતુ આવી
ગતિ મામાપને કંઈ આપવું તને ઉચિત નથી ” મોતીલાલે જવાબ
આપ્યો, “ મેં ઘણી ડાગીશ કરી છે પણ હું આ લાવને દૂર કરી
શકતો નથી ” તેના પિતાએ તે વેળાએ કંઈ પણ નહિ કહેતા તેના
જે મિત્રોને છૂપી રીતે બોલાવીને કહ્યું “ તમે મોતીલાલના બરા-
બરિયા છો, યત્ન કરજો તો તમે તેના માનસિક રોગનો ઉપાય કરી
શકશો ” તેઓએ કહ્યું કે, “અમારાથી બનશે તેટલો યત્ન કરીશું ”
તેઓએ સલાહ આપી કે, “ કાંઈ કાંઈ વખતે મોતીલાલને પાર્ટીમાં
લઈ જઈને અમે ખુશી ખુશાલીમાં નિમગ્ન કરીશું ” પહેલા મોતીલાલ
પાર્ટીમાં જવાને માટે વિરોધી હતો પરંતુ ત્યાં ગયાથી કદાચ પોતાની
માનમિત્ર યત્રણા દૂર થાય એ આશાથી તે હાલમાં ગમે તે જાતનો
ઉપાય લેવાને તૈયાર હતો તેને જ્યારથી દોસ્તોની સૂચના પમદ પડી
ત્યારથી પાર્ટીમાં મોતીલાલને નિમત્રણ થવા લાગ્યું

બાળકાલથી સુગમનના ઉપર તેને ધિક્કાર હતો પહેલા તો
પાર્ટીમાં કોઈ તેને સુગમન ગવાને કહેતું નહોતું આ બદોમન્ટ
તેના મિત્રોનો હતો, કારણ કે તેઓ જાણતા હતા કે જો તેમ કરીશું
તો મોતીલાલ વિરક્ત થઈને પાર્ટીમાં આવશે નહિ કાંઈ સુવિખ્યાત
સાધુએ કહ્યું છે કે, ‘ માણસ પહેલા પાપને ધિક્કાર કે, પછી પોતાના

સંબંધમાં બેદરકાર થાય છે, અને અને તેને આલિંગન કરે છે ” મોતીલાલનું પણ તેવું જ થયું દારૂના ઉપર તેને ધિક્કાર હતો પણ પાછળથી તે તે સંબંધી બેદરકાર થયો અને અને દારૂથીજ ચિત્ત પ્રકૃષ્ઠ થશે એવું જાણીને તેનો અનુગ્રેષ તે ફેગવતો નહોતો આરી રીતે તેણે થોડો થોડો દારૂ પીવાની શરૂઆત કરી મોતીલાલ જે કામમાં લાગતો હતો તે કામનો અત આખ્યા મિવાળ તે છોડતો નહોતો આગળનો મોતીલાલ છ મહીનામાં બદલાઈને હમણા એક મોટો દારૂડિયો થઈ ગયો છે ધીરે ધીરે ખીજા પણ અગ્નિદોષ આવી સામેલ થયા નાસ્તિકતા અને સશયવાદનું પરિણામ ખીજું શું થઈ શકે !

મોતીલાલનો પિતા આ મર્વ જોઈને પહેલાં ત્રણે લુબ્ધ થયો હતો પછી તેના સગાબહાનાઓએ તેને ધીમે પાડ્યો કે, “ આજ-કાલના છોકરા ધણું કરીને આવાજ નીકળે છે ” પરંતુ મોતીલાલની યાદડીનું દુ ખ મહેલાઈથી જાય તેવું નહોતું તેણે જોયું કે તેના જીવનના સઘળા સુખનો અત આવવા લાગ્યો છે મોતીલાલ હવે ધણુ ધરમાં આવતો નહીં જો કદાચ તે આવતો તો તે મનુષ્યત્વ વગરનો થઈને આવતો હતો સ્વામીને સમજાવવાને માટે તે ધણી કોરીરા ડગવા લાગી, પરંતુ તેમાંનું કંઈ વળ્યું નહિ આસુ વગર તેનો એક પણ દિવસ જતો નહોતો સ્વામીનું ચિત્ત બદલાય તેને માટે પરમેશ્વરની તે નિત્ય પ્રાર્થના કરતી

ધીરે ધીરે આ કાળ પૂર્ણ થયો હમેશા કોઈના દિવસ એક સરખા જતા નથી દુ ખની કાળી રાત્રી પણ કાળે કરીને પ્રભાત થાય છે

એક દિવસે મોતી । એક પાર્કીમા ગયો હતો ખુશી ખુશાલીનો આગ લ થતો હતો એની વખતે તેનો પહેલાનો એક મિત્ર ત્યા આની પહેાચો કોલેજ છોડ્યા પછી મોતીલાલની આની દર્દશા થઈ છે તે જાણતો નહોતો તે વગમા આનીને જુએ છે તો તેના ધણી ખગમ દરા થયેલી જોઈ તે જોઈને તેણે પુછ્યું, “ શુ તું અહિ છે ” મોતીલાલે શરમતે મારે કહી પછુ જવાખ આપ્યો નહિ પરંતુ ધણી દિવસ પછી મિત્રને જોઈને આગળની મર્વ વાત વાદ આવી તે પહેના ધ્વે હતો, હાલ કેવા થયો છે, તેનો મનમા ને મનમા વિચાર કરીને તે ગરમાયો ! તેને નિઃસ્તર થયેલા જોઈને પાર્કીના એક મિત્ર કહ્યું કે “ તે સુખી થવાને માટે અમારી મડળીમા સામેલ થયો છે । ” કાર્ક વખત એક એક રાત્ર એના મનમા લાગે છે કે તે આખી ઉમ્મર સુધી ભૂટાતો નથી આ મરડરી મોતીલાલના અત કરણની અંદર પેશી ગઈ તે કોઈને કંઈ નહિ કહેતા ચુપચાપ એકો પછી જ્યાર સવળા ખુશીમા મગ થયા હતા, ત્યાર છતોમાનો ત્યાથી ઉડીને જતો રહ્યો, અને જો ઘેર જાય તો કંતાય સોજતીઓ ઘેર આવીને તોફાન કરીને પાછો લઈ જાય એવા વિચારથી તે પોતાને યેર નહિ જતા એક ગાડી લાડે કરીને વાલકેશ્વરમા દરિયા ઉપરના પોતાના બગલા તરફ ગયો ત્યા આનીને તેણે તેના પિતાને કાગળ લખ્યો કે, “ હુ થોડા દિવસ સુધી એકાત બગલામા રહેવાની ઈચ્છા કર છુ હુ ક્યા છુ તે કોઈને પછુ કહેગો નહિ જ્ને કહેગો તો મારો અહિ રહેવાનો ઉદ્દેશ સક્લ થરો નહિ ” એક માળીને કાગળ અ-
ગીને કાગળકાંથી ઉપર પોતાના મકાને મોડયો માળીએ કાગળ મોતીલાલના પિતાને આપ્યો પિતાએ કાગળ વાંચીને માળીને કહ્યું, કીડ છે તેને કોઈ રીતની અડચણ ન થાય એવો બદોમસ્ત રાખજે

કાગળ પહોંચાડ્યા પછી મોતીલાલ સુવાના ઓગડામાં જઈને દરવાજે બધ ડરીને ઘણી વાર મુઠી માળગની પેઠે રોયો એથી થોડીવાર મુઠી હાથેતો બોલે એહો થયો ખરો, પરંતુ તેના દીક્ષની દમહ યત્રણા દૂર થઈ નહિ અને તેના મનમાં આવ્યું કે, “ આ જીવનનો ભાગ વહન કરવાની શી જરૂર છે ? મરવાને શી હરકત છે ? અહિના સુખદુખનો અત તો અહિય છે, તો ના માટે આ યત્રણા સહન કર્યા કરે / સુખી થઈ શકતો નથી સુખી થવા માટે ગયો હતો, પણ હું તો કલકમાં હુખી ગયો આત્મજ્ઞાનનું દુખ વેચાતું લીધું ! આ કલકિત જીવનનું હવે પ્રયોજન નુ ? ” આવી રીતના વિચાર કરીને તેણે કાસો ખાઈને મગવાનો નિશ્ચય કર્યો આ ભયકર કાર્યની સર્વે તૈયારી કરી દોરકું ગળામાં નાખવું જ માત્ર બાકી હતું એવેજ વખતે ધગના દરવાજા ઉપર અચ્ચુટ રોવાનો અવાજ સંભળાયો મોતીલાલે ધીરે ધીરે દોરકું છોડીને છુપાવી મક્યું, અને દરવાજાની પાસે જઈને કાન ઘડ માલજવા લાગ્યો કોઈ સ્ત્રીનો રોવાનો અવાજ તેને જણાયો આટલી ગતે દરવાજાની આગળ કાણ રૂવે છે તે જોવાને માટે દરવાજા ઉઘાડ્યો દરવાજા ઉઘાડીને તેણે શું જોયું ? જોયું કે તેની બાપડી-તેની ગરીમ મલીન વેષની પત્ની એકલી દરવાજા ઉપર બેસીને નીચું માયું કરીને રૂવે છે

માળી જ્યારે મોતીલાલનો કાગળ લઈને કાળકાંઠેવીના ગસ્તા ઉપગના મકાનમાં જતો હતો ત્યારે મોતીલાલની સ્ત્રી ઘરની બહાર ઉભી હતી તેણે માળીને ઓળખ્યો અને આટલી ગતે તે શામાટે આવ્યો છે તે જણવાની તેની ઇચ્છા થઈ અને તે સાથે તેના મનમાં મનમાં ઘણા સંદેહનો ઉદય થયો પ્રિયજનની કોઈ વિનિપાતની સંભાવના થયાથી ઘણીક વખતે મન પોતાની મેળે ચચળ થઈ પડે છે મોતીલાલની સ્ત્રીનું મન પણ આવી જ રીતે અસ્થિર થઈ પડ્યું.

તેથી તેણે માળીને આવવાનું કારણ પૂછ્યું માળીએ અથથી તે છતિ સુધી કંઈ તે સાબળીને મોતીલાલની સ્ત્રીએ કહ્યું કે, “ગેડની તન-દુરત્તી ઠીક નહિ હોય માટે મને તેમની પાસે લઇ જા હુ ચાલુ છું” એવું કહીને પોતાના સસરાની જવા માટે આજ્ઞા માગી સસરાએ જવાની ગ્જ આપી તરત ગાડી બેડાનીને મોતીલાલની પત્ની વાલ-કેશ્વરના બગલામાં ગઈ માળી એક કાનગ લાવીને તેને બગલામાં લઇ ગયો અને મોતીલાલ જે ચોરડામાં હતો તે ચોરડો દેખાડીને જતો રહ્યો દરવાજો બંધ બેંચને તે રોવા માગી મોતીલાલે દરવાજો ઉઘાડીને બેંચુ તો આ અવસ્થામાં પોતાની બાંયડીને બેંચ

મોતીલાલે તેને પૂછ્યું, “તમે આટલી ગને અહિ કવી રીતે આવ્યા ? શા માટે આવ્યા ?” મોતીલાલની પત્નીએ રોતા રોતા સઘળી વાત કહી મોતીલાલે પૂછ્યું “મારે માટે તમ આટલું બધું કષ્ટ શા માટે મહન કરો છો ?” મોતીલાલની સ્ત્રીએ કહ્યું કે, “મારે વળી મેનું કષ્ટ ? તમારા મુખમાંજ માડ મુખ છે તમારા કષ્ટમાંજ મારું કષ્ટ છે તમને મુખી કરી નહિ રાતુ તો માન જીવનનું પ્રયોજન રુ ?” આ અતરંગે અવાજ સાબળીને મોતીલાલના હૃદયમાં એકદમ થોડો પ્રકાશ જોવામાં આવ્યો તેણે વિચાર કર્યો, ત્યારે આજ મુખનો ઝગમગ છે ? પારજાના ઉપર પ્રાતિ કરવાથી, પારજાને મુખી કર્યાથીજ શું મુખી થવાય છે ? હુ આટલા દિવસ મુખી પોતાનું મુખ, પોતાનું મુખ કરીને કરતો હતો, અને તેથી જ આ હુ મુખી થઈ ગયો નહિ ? કેટલાક માણસોએ મુખી થવા માટે ઘણાંક ઉપાય કરવાને કહ્યું છે, પણ આવા ઉપદેશ તો મને કોઈએ આપ્યો નથી જણાય છે કે, આટલા દિવસ પછી મારા મુખનો છેડો આવ્યો છે”

આવા વિચારથી તેની યત્નશીલતા ધણો ઉપશમ થયો તેણે પોતાની પત્નીને આદરથી ઓરડામાં લીધી

ત્યાર પછી તે દરિયા ઉપરની એક બારી ઉઘાડીને એક ખુરશી ઉપર બેઠીને ગભીર ચિંતામાં નિમગ્ન થયો ઓરડામાં ચંદ્રનાં ડિગ્જો પડ્યા હતા ચંદ્રજ્યોત્સ્નામાં સામેના બગીચામાંના ફુલો હસતા હતા, ઝાડ રોબી ગાવા હતા સામે દરિયો 'વેત વપન પહેરીને નૃત્ય કરતો દેખાતો હતો બધું સઘળી પ્રકૃતિ જીવિતમય થઈ તેની સાથે વાત કરતી હોય એમ ભાસતું હતું ઝાડ તેને કહેવા લાગ્યા-
“ જુઓ અમે કેટલા તોફાન, વરસાદ, ટાઢ તડકા સહન કરીને ખીજીને મધુર ફળ આપીએ છીએ ? તેથી અમને ગો લાલ છે ? પારકાની સેવા કરવી એ અમારું કામ છે ” ફુલોએ હસતા હસતા તેને કહ્યું
“ તમે આટલા બધા ફુલો શામાટે છો ? અમે કેવા હસીએ છીએ ? અમને આટલું સુખ હોવાનું કાગળું શું ? પારકાને સુખી કરવાને માટે અમે સર્વત્ર સુગંધ ફેલાવી તેમને આનંદિત કરીએ છીએ ફુલમાં સુગંધ નહિ હોત તો શું જગતનું કંઈ પણ કામ ચાલત નહિ ? ત્યારે અમે શામાટે સુગંધ ફેલાવીએ છીએ ? પારકાને સુખી કરવાને માટે જ જુઓ જોણે અમને આટલા મુદત અને સુગંધવાળા કરીને મોકલ્યા છે તેની કેટલી દયા છે ? ” સમુદ્ર કલકલ શબ્દથી નાચતો નાચતો કહેવા લાગ્યો, ‘ જો મારી આજ કેટલી ચોભા છે ! હું કેટલો આનંદી છું ! હું જ્યાં જઈ છું ત્યાં ચોભા આપું છું લાંબો મનુષ્યોને મારા પાણીથી સ્નાન કરાવીને તાપિત અને ગેગવાળા શરીરને શીતળ અને નિરોગી કરું છું હું પ્રીતિનો પ્રતિરૂપ છું જો તમે સુખી થવા ઇચ્છતા હો તો મારા જેવા થાઓ ઇશ્વરના આગળ પ્રેમની શિક્ષા મેળવીને પારકાને સુખી કરવાની તજવીજ કરો ” પ્રકૃતિની દરેક વસ્તુ તેને આવે

એકજ મતનો ઉપદેશ આપવા લાગી ‘ જુઓ, અમે કેવળ ખીજને સુખી કરવાનેજ મહેલા છીએ તમે પણ એવુંજ કરો, એટલે સુખીજ થશો એજ તમાગ જીવનનું કામ છે ” આ સ્વર્ગીય પ્રદાશથી મોતીલાલ- નું હૃદય પ્રકાશિત થયું એકદમ તેનું આખું શરીર ડપિત થયું તેને જણાયું કે મધળી પ્રકૃતિ એક સ્વગથી ડહે છે- ‘ સર્વત્ર ઈશ્વર છે, અવિશ્વાસી થશો નહિ અવિશ્વામમા, નાગ્નિહતામા સુખ થતું નથી, તમાગ દુખનું ખરૂં ઢારણું સમજો જીવનના મહામંત્રનું સાધન કરો ઈશ્વરની આજ્ઞા પાલન કરો, પાગકાને સુખી કરીને ધન્ય થાઓ ”

મોતીલાલના જીવનની પરીક્ષાનો અત આગ્યો, તેનું હૃદય બદલાઈ ગયું ત્યારથી તેની નાગ્નિકતા અને મશય દૂર થયા તેણે પારગની સેવા કરવામા જીવનને અર્પણું કરું તે જો કર્મ કરતો હતો તે સવ શ્રી રીતે કરતો હતો લોકો જાણતા નહોતા, ન્યુસ- પેપરમા તેની પ્રશંસા આવતી નહોતી, પરંતુ ઈશ્વર તેના મર્મ કામનો માક્ષી હતો મોતીલાલની પત્ની પણ ગ્રામીમા આવો ફેગકાગ થયેલો જોઈને તેની સાથે પરાપરાગરૂપ મહાત્મન પાલન કરીને ધન્ય થઈ છે, સુખી થઈ છે

૨૯. ઉપાસનાશીલ બાલક.

ટન્ટન નામની જગ્યા ઉપર રેવરેન્ડ ટી દીવર નામનો એક પાદરી હતો. તેની ઉમ્મર જ્યારે આઠ વર્ષની હતી, ત્યારથી તેના હૃદયમાં ધર્મભાવનો આવિર્ભાવ થયો હતો. અને એકાન્તમાં ઉપાસના નહિ કર્યાંથી તેને ધણું કષ્ટ થતું હતું. એક દિવસ કંઈ કામને માટે તેના વરમાં કેટલાક પરોણા આનીને ઉતર્યા હતા તેથી તેને ઉપાસના કરવાની યોગ્ય જગા મળી નહિ પરંતુ ઉપાસના સિવાય તે રહી શક્યો નહિ. વિષમ મનસ્વી પડીને તે અને બીજા ભરી રાખવાની એક નાની કોટડી હતી તેમાં જઈને ઉપાસના કરવા લાગ્યો. અધારી ઝોરડીમાં ગળથી થોડો ભય લાગવા માડ્યો. પરંતુ જલદીથી ઉપાસનાના આનંદથી સર્વ વિસરી ગયો. તેની બાલ્યાવસ્થામાં એક દિવસ તેના પિતાનો એક મિત્ર તેને ઘેર ઉતર્યો હતો. તે માણસ રાતે સૂતો. તે પછી બાળક દીવર આનીને તેનો દગ્ગાળો ઠોડવા લાગ્યો. તેથી તે પેતા માણસે પૂછ્યું કે કોણ છે? દીવરે નમ્રભાવથી જવાબ આપ્યો કે મને સૂવાના ઝોરડાની પાસે બીજો એક એકાન્ત ઝોરડો છે ત્યાં ઉપાસનાને માટે જવાની ઇચ્છા થઈ છે. આ વાત સાંભળીને અતિથિને ભાન થયું. તેણે મનમાં ને મનમાં વિચાર કર્યો કે આ બાળક કેવો ઉપાસનાને માટે એકાન્ત સ્થાનની શોધમાં છે! આ બનાવ બન્યાથી તેની ચિંતાનો પ્રવાહ તે તરફ કર્યો, અને થોડી મુદતમાં તેના જીવનની ગતિ બદલાઈ ગઈ.

૩૦. છોકરીની રમતથી પિતાનું પરિવર્તન.

વિશ્વાયતમા કોઇ કુટુંબમા કેટલાક છોકરા અને એક આઠ વર્ષની છોકરી હતી. છોકરી દર રવિવારે નીતિ જ્ઞાન આપવાની નિશાળમા જતી હતી નિશાળમા નીતિ ગમ્મધી ધણુક ઉપદેશ આપવામા આવતા હતા દાડ પીવાની ટેવ મામે ધણુ ભાપણે થતા હતા છોકરી ખ્યાન લગાડીને તે સાલળની હતી ઘરમા તેનો પિતા દારૂ પીતો હતો પિતાને હિમ્મતથી છોકરી કંઈ કંઈ શક્તી નહોતી તેણે નિશાળમા સાલળ્યુ હતુ કે દારૂ પીવો એ મોટુ પાપ છે પરંતુ પિતા તો દારૂ પીએ છે ! તે ધણુ દિવસથી સમજ્યા છતા બોલી શકી નહિ. તેને જાગતુ કે પોતે સુધરીને જો પિતાને સુધારી શકે તો તે કેટલી સુખી થાય ! મહેતાજીએ નિશાળમા એક વાર્તા કહી દેખાડી કબરની જગામા મરેલા માણસનુ શરીર વગેરે જો મડી જનાર અને નુકશાન પહોચાડનાર હોય છે તે જ દાટવામા આવે છે કબરના ઉપર રમરણને માટે વિવિધ વૃત્તાન્ત લખવામા આવે છે તે સાલળીને છોકરીને કબ્રસ્તાન તૈયાગ કરવાની ઇચ્છા થઈ તે ઘરમા આનીને પિતાને કહેવા લાગી, “ પિતાજી, મને ચોડીક ખુશી જગા આપશો ? હું ત્યાં કબ્રસ્તાન કરીશ મારા બિલાડી ફતરા મરગે તેને તે કબ્રસ્તાનમા દાટીશ ” છોકરીની માગણી પિતાએ પૂરી કરી, કારણ કે છોકરી ઉપર તેની વણી સમતા હતી પછી પોતાના ઘરની પાસેના બગીચામા એક નાનુ સરખુ કબ્રસ્તાન બનાવ્યુ ચારે બાજુએ દિવાલ કરાવી આપી છોકરી પોતાના ઘરની કોઈ બિલાડી કે ફતરો મરી જતો તેને તે કબ્રસ્તાનમા દાટી આવતી અને દાટીને પિતાની પાસે દોડતી આનીને કહેતી કે, “ પિતાજી ! જુઓ, આવો, કબ્રસ્તાન કેવુ સુદર થયુ છે ? ” પિતા જોઈને આહલાદથી ગદગદ

થતો અને સરળ કન્યાનું મુખચુમ્બન કરતો એક દિવસ તેની માએ પોતાની પાસે બોલાવીને તેને પૂછ્યું “બહેન, તું આજ મહેતાજીની પાસેથી શું શીખી, કહે બોધે ?” છોડરી માને ગળે વીંટળાઇને કહેવા લાગી, “મા ! આજે મહેતાજીએ ઘણો સરસ બોધ આપ્યો. કહ્યું કે દારૂ પીવો એ મોટું પાપ છે મા. મારા પિતાજી તો દારૂ પીએ છે. તે તો ઘણું પાપનું કામ કરે છે.” તે સાંભળીને તેની મા ડહાં બોલી નહિ. ચુપચાપ થઇને ફક્ત તેણે છોડરીનું મુખચુમ્બન કર્યું તે દિવસ તો એમને એમ ગયો. છોડરીએ મનમા ને મનમા વિચાર કર્યો કે ‘ મહેતાજીએ કહ્યું હતું કે કબ્રસ્તાનમા સડી ગયેલી અથવા ખરાબ થયેલી વસ્તુ દારૂ રાખવામા આવે છે પિતાજીના ઘણા દારૂના શીશા અને ગ્લાસ પડ્યા છે તેને દાટવામા આવે તો ઘણુંજ સારૂ દારૂની શીરડી પણ ખગળી ડગ્ગારી વસ્તુ છે. ’ એવો વિચાર કરીને તે પિતાના ઓગડામા ગર્દ અને ત્યાં જોટલા દારૂના શીશા અને ગ્લાસ હતા તે સર્વ કબ્રસ્તાનમા લઇ જઇને તેને એક જગા ઉપર દાટ્યા, અને તેના ઉપર એક વાવટો લગાડ્યો. વળી ત્યાં કેટલીક કવિતા માટીમા લખી છોડરીનો પિતા ઓકિમથી ધરમા આવ્યો, એટલે તરતજ એ છોડરી દોડતી દોડતી પિતાની ડને ગઇ અને કાલુ કાલુ બોલવા લાગી ‘ પિતાજી, કબ્રસ્તાનમા આજે મારી સાથે આવો. આજે વણી વસ્તુ દારૂ છે મહેતાજીએ કહ્યું હતું કે કબ્રસ્તાનમા જે કંઈ નુકસાનકારક હોય તેજ દાટવામા આવે છે તમારા ઓગડામા ઘણી શીશીઓ, બીડીઓ વગેરે નુકસાનકારક વસ્તુઓ હતી, તે સર્વ હું કબ્રસ્તાનમા દારૂ આની છું પિતાજી, દારૂ પીધાથી માણસોની ખરાબી થાય છે દારૂ માણસની તન્દુરસ્તીનો નાશ અને ઘણું અનિદ્ર કરે છે મેં આજે તે સઘળી વસ્તુ કબ્રસ્તાનમા દાટી છે.

તે હવે તમે કાઢી શકશો નહિ કહો પિતાજી, તમે હવે દારૂને કદી અડકશો ? મેં મહેતાજીની પાસેથી સાબળ્યું છે કે દારૂ પીવો એ ધણુ નુકશાનકારક અને પાપ છે ત્યારે તમે દારૂ શા માટે પીઓ છો ? કહો કે હવેથી દારૂ પીશ નહિ !” પિતા તે સાબળીને અન્યયળ થયો છોડરીની વાતથી તેના મનનો ભાવ બદલાઈ ગયો તેણે કન્યાની આગળ સોગન લીધા કે બેટા, હું હવે કદી પણ દારૂ પીશ નહિ તેના જીવનમાં ખીજો એક યુગાતર થયો ત્યાર પછી પોતાના ઓગડામાં બાકી રહેલા દારૂના શીશા અને ખીડીઓ વગેરે હતી તે સર્વ નાખી દોડી તેની માથે તે પીવાની ઇચ્છા પણ વિમર્જન કરી

૩૧. આળકેના સ્વર્ગત્યાગથી પરિવર્તન.

એક દિવસ એક અગ્રેજ વિદ્યાલયના ડોક્ટરોઓમાં ગમ્યક મચી રહી હતી સવળાઓ એકમેકના કાનમાં વાતો કરતા હતા એક ખીજના મિત્રોની પાસે એક નવા આવેલા છોકરાના મળધમાં ઉત્સાહની માથે વાત કરેતા હતા મો ઉપર વિક્રિતના ચિન્હ જણાતા હતા ! નવાં નિરાણીઓ એક દારૂડીઆનો છોકરો હતો તેનું નામ ટેડ હતું તેના હાથહવાય ચહેરા ઉપર સર્વની નજર પડી હતી તેનો પોષાક ફટિલો અને ગાઠોથી બાધેલો હતો ! પરંતુ તે ધણું સફાઈદાર હતો તેમાં પેલા છોકરાની મ્નેહમચી માતાના યતનના ચિન્હ જણાતા હતા હાથ અને પગના આગલા ભાગ ઉંચાડા હતા બાળક ચોતરફ જોઈને અને પોતાને માટે ચતી ચર્ચા સાબળીને ધણું વિચારમાં પડ્યો અને શરમાયો ગરીબનો એ છોકરો વાયવ્ય લખવામાં ધણું ધ્યાન આપતો હતો અને તેની શુદ્ધિ પણ તેજસ્વી હતી

નિશાળના સર્વ છોડગની નજર તેની તરફ અચ્ચિર હતી, પરંતુ તેમા એક છોડગની નજર તેની તરફ સ્થિર હોઈ તે ગભીર ભાવથી તેને જોતો હતો તેના મનમા મસ્કરી કરવાનો મનસુબો નહોતો. તેનું હૃદય કોમળ હતું તેણે નવા આવેના નિશાળીઆની સાથે દોસ્તી કરવાની ઇચ્છા કરી જ્યારે નિશાળમા બપોરની છુટ્ટી પડી ત્યારે સવ રમવા દોડ્યા પરંતુ દાડીઆનો છોડરો કોમળી આગળથી માન પામ્યો નહિ, તેમ તેને કોમળે બોલાવ્યો પણ નહિ સંઘળાવ્યો તેના તરફ ધિક્કાર દેખાડવા લાગ્યા એક છોડરાએ તો અષ્ટ કહ્યું “ અમે દાડીઆના છોડરાના સાથે રમવા કે ભળવા નિશાળમા આવ્યા નથી ”

તેથી ટેડના મો ઉપર અપમાનનો લાલ દાગ પડ્યો હતો નામનો એક છોકરો તેનો હાથ ઝાલીને રમવાને માટે બોલાવવા ગયો પણ ટેડ બળજબરીથી હાથ છોડાની લઇ ત્યાંથી જના નીડળ્યો હતો ફરીથી ટેડનો હાથ ઝાલીને પોતાના સોબતીઓને ડહેવા લાગ્યો “ એનો પિતા દારૂડીઓ છે તેમા એનો અપગ્રધ શો ? તમે ગમે તો ટેડની સાથે રમો અથવા નહિ રમો, પણ હું તો ટેડની માથે રમવાને હમણાં તૈયાર છું ! ” આ તેજસ્વી બાળક ઉપલી વાત દટતાની સાથે બોલ્યો હતો ઘણો સફાઈદાર હતો, બાલકના જેવો બાલક હતો । તેના ચગ્રિમા તેજ હતું સરળાઓ તેને ચહાતા હતા સર્વ બાળુતા હતા કે, હલ તેને જે સાફ લાગે છે તેજ ડરે છે ને ડરશે જ, એક વેળા તે અમુક કમ કરવું એમ પોતાની ફરજ બાણે છે, તેમા ગમે એટલા સ્વાર્થને લઇને ખેચતાણુ થાય તોપણ પોતાની ફરજમા તે પાછી પાની ભરતો નથી હલની વાતથી બીજા બાળકો ટેડની સાથે રમવાને રાજી થયા ધીરે ધીરે એ ગરીબ છોકરાનો મકોચ જતો રહ્યો સદલાવના

બ્રહ્માવથી તેની પ્રકૃષ્ણતાની વૃદ્ધિ પામવાનો આરભ થયો તેના સ્વ-
ભાવમા કેવો શાંત ભાવ હતો ! પોતાના વ્યવહારથી જલદીજ સર્વને
તે મતુષ્ટ કરી શક્યો હતો વિટનના મદ્યવહારથી તે ધીરે ધીરે
ખેંચાયો હતો કાઈ કાઈ વખતે તેની દરિદ્ર, જીર્ણ ઝુપડીમા જઈને
તેને મળી પણ આવતો ઝુપડી સર્વદા સાફ જોતો, પરંતુ ત્યાં સસાર
ચલાવવાની વસ્તુ ઘણીજ થોડી જોતો મુખના કાંઈ જ ચિન્હ
દેખાતા નહોતા

મિત્રની મહેરબાનીથી થોડા દિવસમા ટેડના કાટેલા ડપડા
નવા થયા હતા જૂનો પોષાડ વગેરે વધારે ગરીબ છોડરાના શરીરમાં
ગોલા આપવા લાગ્યો ! આની રીતે આવતા જતા હતા ટેડના પિતા
મિં કયાનચર્ચની માથે પગિચા થયો ડિશોર વચનો બાળક તે મોટી
ઉમ્મરના દાડીઆને દાડ નહિ પીવાને માટે સમજાવવા લાગ્યો,
પરંતુ કોઈ રીતે તેની પાસે દાડ નહિ પીવાના પ્રતિજ્ઞાપત્રમા તે
મળી કરાવી શક્યો નહિ મિં કયાનચર્ચ દાડની લતમા ડુબી ગયો
હતો તેની ખરાબ પ્રતિજ્ઞા તેના ચારિત્રની ઉચ્ચ પ્રવૃત્તિનો એક-
દમ નાશ કરી મક્યો હતો તેના અંતરમા પાપની વિરુદ્ધતા મત્રામ
બધ થયા હતા તેની જો દીન, પરિશ્રમથી ભરે, નિસ્તેજ શરીર
લઈને ડુકળના ભરણપોષણને માટે પ્રાણ આપીને કામ કરતી હતી
ખીચારી વગ્નસાર વણા ડટથી ચનાવતી હતી

નિશાળમા જવાને પહેલે દિવસે ટેડે હાલને પોતાનો હિતૈષી
તરીકે ઓળખી લીધો હતો ધીરે ધીરે તેના હૃદયની ઉડી પ્રીતિ
હાલના ઉપર અર્પિત થઈ થોડા દિવસમા સ્કુલમા ગરમીની ગ્ન પડવા-
ની હતી તેથી આ ગરીબ બાળકના દીવમા ઘણું કંટ થવા લાગ્યું

રઝની વખતે તે સરળ, ઉદાર, સ્નેહશીલ હલનું મો જોઈ સદગે નહિ !
સ્નેહની સુસ્તિગ્ધ છાયા તેના હૃદયમાં આ પ્રથમજ પડી હતી, તે
પહેલા બીજીની પામેથી આદર પામ્યો ન હતો.

બીજી તરફ હલ ઉદ્ધાસમાં ઉન્મત્ત થયો હતો તેના નાણુમાં
એક નવો આનંદનો પ્રવાહ ઉત્પન્ન થયો હતો ભવિષ્યના સુખની
આશા બાળકના હૃદયને કેટલા મધુર સ્વપ્નામાં હમાવે છે ? નવા દેશ-
બ્રમણના ઉત્સાહમાં તે હમણા ઉત્તેજિત હતો. તેનો પિતા કુટુંબ-
ની સાથે “નાયાગર” નો ધોધ જોવા જનાર હતો ત્યાં એ નણુ
સ્વિસ રહીને પછી સાગરોગા નગરમાં એ અઠવાડિયા રહેવાનો
વિચાર હતો આજ સુધી હલ પોતાના ગામમાંથી બહાર ગયો નહોતો
અથવા તેણે દેશના કોઈ પ્રસિદ્ધ નગર વગેરે ડહી જોયા નહોતા.
તેથી બહાર જવાને માટે તે વણા આતુર થઈ ગયો ક્યારે વાહન
થશે તેની વાટ જોઈ રહ્યો તેવામાં તેનો એક મોખની તેને એક દિવસ
રસ્તામાં મળ્યો, તેણે આગ્રહથી પુછ્યું “ભાઈ ! બિયાગ ટેડની તાત
કઈ સાલણી છે કે ?” જે છોકરો વાત કહેતો હતો તેનો ટેડની
ઉપરથી પહેલાનો ધિક્કારનો ભાવ દૂર થયો હતો તે હવે દારૂડી-
આના ગુણ જોઈને તેના ઉપર મદ્ભાવ પોષણ કરતાં રીખ્યો હતો.
હમણા તે તેનો વિશેષ બધું થયો હતો.

હલે કહ્યું, ‘ શુ ? હું તો કંઈ જાણતો નથી તારી માત છે ?’

સોમતીએ જવાબ આપ્યો ‘કાલ રાત્રે એક દુર્ઘટના બની
છે ટેડના પિતાએ ત્રણ પીને ઘેનમાં ચક્રચૂર થઈને ઘેર આવી બેઠામ
હાલતમાં ટેડને બારીમાંથી નીચે નાખી દીધો તેને લીધે તેના બરડા-
નું હાડકું ભાંગી ગયું છે તેથી તે આખી ઉગ્મરને માટે લગગેર
થઈ ગયો છે કંઈકરોએ તેના બચવાની આશા છોડી છે ”

આકાશ જેમ મેઘજાયાવી મલીન થાય છે તેમ એ અને દારણ ખળર માલળીને હલનો ખુરા ચહેરો એકદમ મલીન થઈ ગયો તેના મનમાં પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થયો, “હાય ! મને કોઈ જાતની ખોટથી કષ્ટ થતું નથી, અને ટેડને તો સઘળી ખોટ છે કેમ આવું થયું ?”

તે નિવસે જ્યારે નિશાળમાં રજા પડી ત્યારે તે ઉદાર મનનો જાળડ દુખી હૃદયથી પેલા દારડીયાની ઝુપડીમ ગયો ત્યાં જઈને જુએ છે તો તેનાનો મેહી ટેડ બિજાના ઉપર દુખથી આજોટયા કરે છે તેના વરડામાં અને માથામાં થયેલા સખ્ત જખમથી વેદના થાય ન હયના દીલની સઘળી સહાનુભૂતિ જાગૃત થઈ દુખી બધુની ચાતનાને આગમ આપના માટે તેને પ્રત્યક્ષ દિશા થઈ પરંતુ તે વેળાએ કંઈ વધારે કરવાનું નહોતું

ત્યાર પછી એક અઢવાડીયામાં નિશાળમાં રજા પડી આટલા નિવસ મુઠી દરરોજ નિશાળમાં રજા પડતી કે તરત હજાર ટેડના બિજાનાની પામે જઈને ખેમના હતો દહાડે દહાડે હયના જખમની અવસ્થા ખગળ થતી હતી નિવસે નિવસે કષ્ટ વધતું હતું અવસન્ન માના મો ઉપર અધર રતો પડતો પડતો હતો ગુસ્સાથી બપોરે છુટીતો આગલ થયો હતા બીજા અઢવાડીયામાં વિન્ટનનું કુટુંબ વિદેશમાં કરતા જનાર હતા દેશ જોવાની ઇચ્છાથી ડાપનાની ઉત્તેજનાથી હયનો પ્રાણ ઉજળી પડતો હતો તે આત્મની ઉષા જ્યોતિમાં બિમાર બધુનું દુરાવસ્થાની મલીન છાયા ધીરે ધીરે મળી જતી હતી પરંતુ એકદમ તે હર્ષનો વેગ બધ થયો ટેડની દુખી માની જ્યોતિડીન મુખમાં, આસુના વર્ષણથી કુલેલ તેની આખના ચોપચા જોઈને મુકુમાર જાળડનું હૃદય પાછું રડી પડ્યું તે આસુ રોકી શક્યો નહિ

“ ટેડની હાલત શુ ઘણી ખરાબ થઇ છે ” એવું બધા કરીને હલે આ ભયાનક વાત પૂછી

ટેડની માએ જવાબ આપ્યો “ ડાક્ટર કહે-છે કે મારો ટેડ આંધળો થશે ”

હલે સ્નેહના કડણુ આમ પાડ્યા પોતાના સ્નેહનું આ પાત્ર હમેશાને માટે આંધળું અને લગડુ થઇ જશે, એ ચિંતા તેને અસહ્ય થઇ પડી “ એનો શુ કંઈ ઉપાય થઇ શકશે નહિ ? ” નિગાશાના ભક્ષ સ્વગથી મિસીમ રૂયાનચરે કહ્યું “ કંઈજ નથી ! ” ગરીબાઈ, - ગરીબાઈજ મરી અનિષ્ટનું મૂળ છે જો રૂપીયા હોત તો ન્યુયોર્કમાં લઇ જત ત્યાં ધસપિતાલમાં દવા ડગળ્યાથી આરામ થવાની આશા છે ત્યાં ગંહેવાનું કંઈ ખર્ચ પડશે નહિ, પરંતુ જવા આવવાનું ખર્ચ વાળું છે, તેટલા રૂપીયા અમને ક્યાંથી મળે ? ”

બાળકનું મો આ વાક્યથી ગભીર થઇ ગયું વિજળીની પેઠે એક વિચાર તેના હૃદયકાશમાં ચમક્યો તે વિચારમાં તેણે વિશેષ મતોય મેળવ્યો નહિ હલ પીડિત બધુની માથે કંઈ પણ વાત નહિ કરના તે એકદમ ધર તરફ ચાલ્યો તેના પ્રાણમાં તે વેળાએ યુદ્ધ થતું હતું તેના મનમાં આવવા લાગ્યું કે દેશભ્રમણના જેવી સુદર અને પ્રલોભનવાળી વસ્તુ બીજી કંઈ નથી તે વેળાએ નાયાગરાનો પ્રાકૃતિક દેખાવ, તે આશ્ચર્યદાયક ધોધ, તે નગ, તે નગના સુદર સુદર મહેલો, રોહા, લોકજન, ચળકાટ, અને ઘણા અપૂર્વ દેખાવ તેની કદપનમાં ચિત્તરૂપે ઝડપ થવા લાગ્યા તેણે વિચાર કર્યો કે આ સર્વ શોભા જોઈને નયનનું સાર્થક નહિ કર્યાંથી જીવનનો અડધો ભાગ વૃથા જશે એ સર્વ આનંદ, આ પ્રલોભનના હાથથી કેમ છુટું ? હું

સામે ધીબને માટે આટલો ત્યાગ સ્વીકાર 'ટેડ મારો કોઈ સગો નથી, તેની સાથે મારો કંઈ દૂરનો મળધ પશુ નથી તેના પિતાના દોષથીજ તેના જીવનનો નાશ થવાનો આગ લ થયો છે એક બહારનો માણસ તેને માટે શુ કરે ? આ વિચાર થયા પછી તેના મનશ્ચક્તિની સામે એક દીન દીન લગડો આવીને ઉભો તેની આખ દૃષ્ટિહીન થઈ ગઈ છે મો મરેલા માણસની પેઠે મ્હાન જ્યોતીવાળુ થઈ ગયું છે તરત વિચારોનો સ્રોત બદલાયો અનાથ આતુરોને યથાસાધ્ય મદદ કરવાના સબધમા પ્રિયતે જે કંઈ કહ્યું હતું તે તરત ઉદાર મનના બાળકના હૃદયમા ખડું થઈ ગયું તેણે તરત કર્તવ્ય સ્થિર કર્યું.

તેદિવમે સાજો હલનો પિતા મિ વિન્ટન પુત્રનો એક સવાલ સાલ-ળાને આશ્ચર્ય પામ્યો હલે પૂછ્યું, “પિતાજી ! આપણે દેશ જોવા જઈશું તેમા મારે માટે કેટલો ખર્ચ થશે ?” પિતાએ જવાબ આપ્યો. “હાલ નક્કી કહી શકતો નથી ફરીને આવ્યા પછી હિસાબ કરીને જોઈશ સધળું મળી આશરે ૩૦-૩૫ ડાલર થશે આ વાત કેમ પૂછવી પડી ?”

હલ જરા લજ્જાયમાન થઈ બોલ્યો, “હું વિચાર કરતો હતો કે જો તમે તે રૂપીઆ મને આગમજથી આપો તો હું એક કામ કરું”

પિતાએ પુત્રના બોલથી જરા વિસ્મિત થઈ તેના મનની વાત જાણી લેવાને તીક્ષ્ણ દૃષ્ટિ સંભાળ્યું કરી તેની વિશુદ્ધ સાધુ ધમ્મામાં તે અવિશ્વાસ કરી શક્યો નહિ અને કહ્યું, “હીક છે, તારી મરજી હોય તો તું રૂપીઆ લઈ શકે છે, પરંતુ જો મારી સાથે તું નહિ આવે તો મને ઘણું કષ્ટ થશે”

હલે આસ્તે આસ્તે જવાબ આપ્યો “તમારી સાથે નહિ આવ્યાથી મને પણ ઘણું કષ્ટ થાય છે, પરંતુ મારા ખર્ચના રૂપીઆથી એક ગરીબ બાળકનો અધાપો અને લગડાપણું દૂર થઈ

શકે છે અને પિતાજી, જ્યારે મનમા આવે છે કે ઇશુ ખ્રિસ્તે મનુ-
ષ્યોને માટે કેટલું દુઃખ સહન કરીને પોતાનો પ્રાણ સહ્યા આપ્યો છે
ત્યારે આ સામાન્ય વિષયમા થોડોક પણ આર્થ હું ત્યાગ કરી શકું
નહિ શું? મહાગ હૃદયમા પહેલા સદેહ ઉપજ્યો હતો તેથી મને
શરમ લાગે છે ”

તેનો ધાર્મિક પિતા આનંદથી પુલકિત થઈને બોલ્યો, “બેટા !
પરમેશ્વર તને આશિર્વાદ દે તું હમેશા સગળ ભાવથી તેના પ્રેમના
રસ્તામા પ્રવૃત્ત થજે । ”

બીજે દિવસે હલે ૩૫ ડાહર પિતા પાસેથી લઈને ટેડની
માના હાથમા આપ્યા આનંદાશ્રુથી તે દુઃખી માતાના
ગાલ ભીજ્યા ટેડનો પિતા પણ તે વખતે ધરમા હતો.
તે દારૂડીઓ તે વેળાએ થોડોક શાત, સારી હાલતમા હતો.
એક ન્હાના બાળકનો આટલો સ્વાર્થત્યાગ જોઈને તેનો પ્રાણ
મુગ્ધ થયો પછી જ્યારે હલે તે પ્રતિજ્ઞાપત્રમા સહી કરી દારૂ
છોડવાની વાત કહી, ત્યારે ફ્યાનચરે કહ્યું, “ હા લાવ આ વખતે
પ્રતિજ્ઞા કરે છું કે આજથી મેં દારૂનો ત્યાગ કર્યો ઇશ્વરકૃપાથી આશા
રાખું છું કે મારો આ સંકલ્પ હું પાળી શકીશ જે એક બહારનો
માણસ મારા છોકરાના માટે આટલું કરી શકે છે તો જે પિતાએ
પોતાના છોકરાની આવી દુર્દશા કરી છે તે શું કંઈ જ કરશે નહિ ? ”

તે શુભ મુહૂર્તથી તેના પરિવર્તનનો આરંભ થયો ત્યાર પછી
કોઈ પણ દહાડે દારૂનું એક ટીપુ પણ તેણે પીધું નહિ ત્યાજી
ધીરભાવથી પરિશ્રમ કરીને તે સસાર ચલાવવા લાગ્યો

પીડિત ટેડને સાથે લઈને તેની મા ન્યુયોર્કની મોટી ઇસિપિ-
તાલમા ગઈ કેટલાક મહિના પછી જ્યારે તે પોતાના દેશમા આવી

ત્યારે ટેક સપૂર્ણ આરોગ્ય હતો તેની દૃષ્ટિ હતી તેરી થઇ હતી તે દેખાવ જોઇને તે સ્વાર્થત્યાગી જાળકના પ્રાણમા જે વિમળ આનંદ થયો તેનો શતાશ પણ નાયાગરામા ભ્રમણ કરીને નુદર નુદર દેખાવ જોયાથી તેને થાત નહિ

૩૨ ‘ ત્યાર પછી ? ’

આશરે ત્રણસો વર્ષ ઉપર એક બુદ્ધિમાન જીવાન યુરોપની કોઇ એક પ્રખ્યાત યુનિવર્સિટીમા ગયો ત્યા કાયદાનો અભ્યાસ કરવો એ તેના જીવનનો મુખ્ય ઉદ્દેશ હતો ધીરે ધીરે તેના પોતાના ઉજળા ભવિષ્યની આશાના મોહમા મુગ્ધ થઇ અસાધારણ પરિશ્રમ અને દૃઢ અધ્યવસાયના પ્રભાવથી પોને ધારેલા અભ્યાસનો આગ લ કર્યો. ત્યા થોડી મુન્ત રહ્યા પછી એક દિવસ પેલો અભ્યાસી યુવક એક એશી વર્ષના, ચામડી જેની દીવી પડેલી છે, વાળ જેના ઘોળા થયા છે, તથા સ્વદેશને માટે જેણે મન પ્રાણ આપ્યા છે, એવા ધર્મભીરૂ મહાબુદ્ધિશાળી વૃદ્ધની પામે ગયો ત્યા પણ વખત સુધી મહેન-માજ વાતચીત થયા પછી નીત યુવકે વૃદ્ધની આગળ યુરોપમા પોતાના આવવાનું મુખ્ય કારણ વિસ્તારથી કહી દેખાડ્યું ત્યારે એ વૃદ્ધે કહ્યું “ સારૂ થયું કે તમે આવ્યા તમને એક વાત પ્રજ્ઞ છું તમે તમારો અભ્યાસ પુરો કર્યા પછી શું કરવાનો નિશ્ચય કર્યો છે?”

યુવકે જવાબ આપ્યો—“ પછી હું મારી ડીગરી લઇશ ”

વૃદ્ધે પૂછ્યું—“ ત્યાર પછી ? ”

યુવકે કહ્યું—“ ત્યાર પછી હું જેટલા કંઠણ અને મુસ્કેલ સવાલો નડશે તેનું સમાધાન કરવાનો સાવચેતીની સાથે યત્ન કરીશ

અને મારા અમાધારણ સુતીક્ષ્ણ ભાષણથી, હૃદયની એકાગ્રતાથી, ત્રણ વર્ષોની કેશેશથી મેળવેલા જ્ઞાન અને શુદ્ધિની પ્રખરતાથી જગતના સર્વ માણુમના ચિત્તને એવીને હું સવની પામેથી મહાન્ યશને પાત્ર થઈ પડીશ ”

વૃધ્ધે પૂછ્યું “ ત્યાર પછી ”

યુવક તેથી જરા વિરકત થઈને બોલ્યો “ કેમ, અને ત્યાર પછી એનો કંઈ મરણ ઉત્તર નથી તેને માટે ફક્ત એટલુંજ કહી શકું છું કે ત્યાર પછી હું મહારી શુદ્ધિના બળથી એક ઉચ્ચ હોને મેળવીને ધણું ધન કમાઈશને ને બધાથી મોટો કહેવાઈશ ”

વૃધ્ધે પૂછ્યું “ ત્યાર પછી ? ”

યુવકે જવાબ આપ્યો—“ ત્યાર પછી હું ઘણી ધનમપત્તિનાજો અને મહાન્ મૌભાગ્યવાન થઈને માન, આપડ અને હોદ્દાવડે મારા જીવનને ગૌરવાન્વિત મમજી પરમ મુખથી ડાળ ગાળીશ ”

વૃધ્ધે પૂછ્યું “ ત્યાર પછી ? ”

યુવકે જવાબ આપ્યો “ત્યાર પછી—ત્યાર પછી—ત્યાર પછી હું મરીશ ”

વૃદ્ધ આ સાંભળતાજ આનંદિત થયો અને ગર્વિત થઈ ખુશ્કે અવાજે પાછું એ જીવાનને પૂછ્યું “ ત્યાર પછી ? ”

યુવક આ છેલ્લા ત્યાર પછીનો કંઈ જવાબ આપી શક્યો નહિ. તેથી નીચું માથું કરીને તરત ત્યાંથી જતો રહ્યો વૃદ્ધના આ છેલ્લા ત્યાર પછી એ વાડ્યે પેલા જીવાનના હૃદયને વિજળીના આચકાની પેઠે વિક્ક ક્યું અને તે એના અતરના ગભીરતમ પ્રદેશમાં પેલી કપાયમાન થયું યુવક તેનાથી ગ્રિથર રહી શક્યો નહિ. તેના અંત કરણમાં એવો એક પ્રમત્ત તો પણ ગભીર ભાવનો ઉદ્ગમ થયો કે તે વખતથી તેણે જગતના મનના બહારના સુખભોગની

તરફ નજર કરી નહિ અતે તેણે મહા મહિમામય ઈશ્વરનો અપાર મહિમા અને અનંત ગૌરવ વધારવાને માટે અને સ્વદેશને માટે પોતાનું જીવન ગાળવાનો દૃઢ નિશ્ચય કર્યો । । ।

૩૩. વિશ્વાસ અને સહિષ્ણુતાનો ખદલો.

ઈગ્લાડના એક નગરમા એક દિવસ મધ્ય રાત્રે કોઈ હત-
ભાગિની રમણી એકલી પોતાના સવાના ઓરડામા બેશીને છોકરાના ફાટેલા કપડા શીવતી હતી. બે પહોર રાત્રી ગઈ હતી તોપણ ધરતુ ડામ પૂરે થયું નહોતું તેની પાસે છોકરા નિશ્ચિત ભાવથી ઉઘતા હતા આવી રીતે વીશ વર્ષથી પણ વધારે કાળ સુધી તેને દરેક રાત્રે જાગરણ કરવું પડતું હતું તેનો જ્યારથી વિવાહ થયો હતો ત્યારથી તેણે એક દિવસ પણ સુખથી ગાળ્યો નહોતો તેનો પતિ કાનિક શ્રમથી થોડુંક દ્રવ્યોપાર્જન કરીને મસાર ચલાવતો હતો, પરંતુ કેટલાક કુસ ગીઓના ખોટા દષ્ટાંતથી દારૂડીઓ થઈને દરરોજ ડામ ઉપરથી ઘેર આવતી વખતે દારૂના પીઠામા અડધી રાત સુધી પડી રહી દારૂ પીને આવતો હતો તેની કમાણીનો ધણો ખર્ચો ભાગ આવા ખોટા માર્ગે ખર્ચાઈ જતો હતો આથી તેની ખાંચડીને છોકરાને માટે અન્ન મેળવવાને ધણો પરિશ્રમ કરવો પડતો હતો તે દિવસની ગત્રે પણ તે સ્ત્રી પોતાની હિંમેશની રીતિ પ્રમાણે સ્વામીની વાટ જોતી હતી રમણી ધણી ધર્મપરાયણ હતી પરમેશ્વર દુ ખીનું દુ ખ દૂર કરે છે તેના દ્વારે જે પ્રાર્થના કરે છે, તે જલદીથી પુરી થાય અથવા વિશ્વંબ લાગે તો પણ તેની પ્રાર્થના તે મોડી વહેલી પૂર્ણ કરે છે, આ સત્ય ઉપર તેની ધણી આગ્રહા હતી તદ્દનુસાર વીશ વર્ષ થયા તે દરરોજ પતિને માટે પ્રાર્થના કરતી હતી એક દિવસને માટે પણ તે નિરાશ થઈ નહોતી આજે ગત વધારે ગઈ હતી શીવવાનું

કામ કરતા કરતા તે થાકી ગઇ હતી તેથી વધારે વખત એસી શકી નહિ તે વેળાએ તેનો સ્વામી પણ ઘેર આવ્યો નહોતો. હવે કેટલી વાર સુધી વાટ જીએ ? છેલ્લે તેણે સૂવા જવાનો ઇરાદો કર્યો સતા પહેલાં તે જ્યારે પરમેશ્વરનું ઝમરણ કરવા લાગી, ત્યારે તેણે ફરીથી પોતાના પતિ વિશે પ્રાર્થના કરી અને તે સાથે તે પતિપરાયણ, સાધવી પણ હતલાગિનીના ગાલ ઉપરથી શોકાશ્રુની ધારા વહેવા લાગી. પ્રાર્થના પૂરી થયા પછી બિછાનામા જવાની ઇચ્છા નહિ થતા હૃદયમાં ખીજ એક ભાવનો ઉદય થયો તે હવે ધરમાં સુસ્થીર રહી શકી નહિ કાણ જાણે કેમ પણ તે ભાવ તેને પતિની શોધમાં જવાને માટે ઉત્તેજિત કરવા લાગ્યો. તે તરત અધારી રાતે પતિની શોધ માટે પીઠા ભણી જવા નીકળી ત્યાં જઈને જીએ છે તો તેનો સ્વામી ખીજ કેટલાક મિત્રોની સાથે દારૂ પીવામાં અને ખુશીમાં રત થયેલો છે અને દારૂના પીઠાવાળાની ખાંચડી તેઓને દારૂ પૂરો પાડે છે તેને પતિ તેને પીઠામાં આવતી જોઈને એકદમ ક્રોધાવમાન થયો અને ખરાબ ભાષામાં તિરસ્કાર કરવા લાગ્યો દારૂ વેચનારની ખાંચડીએ તેને કહ્યું “ થોડી વાર થોભ, તારો પતિ તારી સાથે આવશે ” તેણે કહ્યું: “ ખૂબ ! હવે કેટલી થોભ ? સાત વર્ષ થયા થોભુ છુ. ” દારૂ વેચનારની સ્ત્રીએ કહ્યું “ સાત વર્ષ સુધી થોભ્યા છો તો ખીજ સાત વર્ષ થોભો ” તેણે કહ્યું “ ચૌદ વર્ષ ! થુભોલો છો ? ભલે, હું એકવીશ વર્ષ થોભીશ ” એમ કહીને પેલી ધર્મપરાયણ નારી જવલત વિશ્વાસની સાથે બોલી “ ખૂબ ! ઇશ્વર જો ખરો હોય તો મારી પ્રાર્થના સાબળશે ને સાબળશે જ થોડા દિવસમાં એવો સમય આવશે કે મારો સ્વામી તમારી દુકાનના દરવાજા ઉપરથી જશે, પરંતુ એની અદર આવવાની પ્રવૃત્તિ રહેશે નહિ ” આ વાત કહીને તે દારૂના પીઠામાંથી બહાર નીકળી તે વેળાએ તેણે પતિને કંઈ

પણ કંઈ નહિ, પરંતુ કોણે જાણે શા કારણથી પણ તેનો પતિ ત્યાં ગિરિ રહી શક્યો નહીં તે પણ પોતાની પત્નીની પછવાડે પછાડે વર નગ્ન ચાલ્યો હવે તેના મો ઉપર ક્રોધનું ડહાં પણ ચિહ્ન રચી નહોતું જાણે તે ભીરુ કાયર પુરૂષ હોય તેમ પત્નીની સાથે સાથે બધીવાનની પેઠે પોતાને ધર ગયો બીજો રવિવારે તે પોતાનો ખુશી ખુશાલીની જગાપન દેખાયો નહિ. તે પત્નીની સાથે ઉપાસનાલયમાં ગયો પ્રસંગનો કેવો યોગ ! તે દહાડે આચાર્ય જે ઉપદેશ આપ્યો તે જાણે તેને જ માટે તૈયાર કર્યો હોયની તે ઉપદેશો બાણીની પેઠે તેના પ્રાણને વીધ્યો તેના પ્રાણમાં એટલી તો ચાતના થવા લાગી કે તેણે કેટલાક દિવસ કેવળ યત્રણમાં છટકટ કરીને ગાળ્યા અને બીજો રવિવારે પોતાના પાપનો સ્વીકાર કરીને તે ધર્મશિક્ષણ મેળવવા અભિલાષી થયો આ વખતથી તેના જીવનનો પ્રવાહ ફર્યો તેણે ભજનાલયથી વરમાં આવીને પોતાના છોકરાને બોલાવીને કહ્યું “ બેટા ! આજ મારી સાથે પરમેશ્વરને ધન્યવાદ આપો તમારી ધર્મપરાયણ માતાની સહિષ્ણુતા અને વિશ્વાસનું ધનામ તેણે મને આપ્યું છે તે જુઓ ” આવી રીતે તેના પરિવારમાં પ્રાર્થનાનો આરંભ થયો, અને પછી તે કાયમ ચાલુ રહ્યો

વીર કન્યાની અદ્ભુત હિંમત.

સંયુક્ત પ્રાન્તમાં જોનપુર એ એક પ્રસિદ્ધ જલો છે આ જલ-
લાના એક ગામમાં બનેલી એક અદ્ભુત વાર્તા નીચે પ્રમાણે છે
શ્રીયુત મહારીરસિંહજી ગજપુત ક્ષત્રિય છે તેને એક પુત્રી શ્રી-
મતી લક્ષ્મી નામની છે અને બે પુત્રોમાંના એકનું નામ વિજયસિંહ
અને બીજાનું નામ હરિસિંહ છે મોટાની ઉંમર ૨૦ વર્ષની અને
નાનાની ૧૫ વર્ષની છે એક માસમાં કન્યાના લગ્ન કર્યા હતા તેની

ઉમર આશરે ૧૪ વર્ષની છતાં સબધીઓ ૧૨ વર્ષની જણાવ્યા કરે છે ત્રિવાહને દિવસે જન આવી પહોંચી વરતુ નામ ઠંડાગ રૂપસિહજી છે ઉન્મગ કેવળ ૫૮ વર્ષની અને અડધા દાન પડી ગયા છે વાળ સફેત, રાગીગ હાડપિંજર અને ચહેરા પર ડરચોળીઓ પડી ગઈ છે, પરંતુ ધરના તે ધનાઢય છે લગ્નની ખુશીથી તે આનંદમાં આવી ગયા છે એક ઓગડામાં વસ્ત્રાભૂષણોથી સુમનિજત લક્ષ્મી ખેંડી છે તેને ચારે બાજુથી સ્ત્રીઓએ ઘેરી લીધી છે સાજના સાડા સાતેક વાગે કુળ મર્યાદાનુમાર વહુને ચાલ્યો ડરવાનું રૂપસિહજીને ડહેવામાં આવ્યું રૂપસિહજીનો હાથ લામા ધુધટમાં થઈને માથા આગળ પહોંચ્યો નહિ એટલામાં તો લક્ષ્મીએ તે ટચરાનો હાથ મચડી તરછોડી નાખ્યો 'નુજના રૂપસિહ હાથ બહાર ખેંચી લીધો અને ચક્રિત થઈ આમ નેમ જોવા લાગ્યો પાસે ઉભેલી એક સ્ત્રીએ લક્ષ્મીને એક તમાચો માર્યો અને તે કુમડા ટક્ક વરને ખીજ વખત હાથ લબાવવાની પ્રેરણા કરી તેણે ડગ્ના ડરતા ધુધટમાં હાથ તો વાલ્યો, પણ તેમ ડરતા જ તેના હાથને પકડીને લક્ષ્મીએ પોતાના દાત વચ્ચે ભચડી નાખ્યો અને બડબડાટ કરતે કરતે તે હાથને વધારે ખેંચી પગનળે કચરી નાખવાનો પ્રયત્ન કર્યો વૃદ્ધ ખૂમ પાડીને ઘણી મહેનતે હાથ છોડાવી બહાર નિકળી ગયો આખા ઘરમાં ગગબડ મચી રહી અને વૃદ્ધ બહાર આવી પોતાનો હાથ બતાવવા લાગ્યો લક્ષ્મીને માતા તો હતીજ નહિ સબધી સ્ત્રીઓએ તેને મારવાનું શરૂ કર્યું અને તેનો ભાઈ હરિમિહ અદર ઉભો હતો તેણે તેને એ થપડો ખેંચી દીધી

લક્ષ્મી હવે ઉભી થઈ ગઈ અને ક્રોધથી ભાઈને એવો ધડકો માર્યો કે તે લથડતો લથડતો દૂર જઈ પડ્યો સ્ત્રીઓ તો તેની લાલચોળ આખો જોઈને જ ડરી ગઈ લક્ષ્મીએ લગ્નના લુગડા અને

મર્વ આભૂષણો ઉતારી ફેંકી દીધા. માત્ર એક માથો અને પોલકુ પહેરેલું રાખી ધરમાથી બહાર નીકળવા લાગી સ્ત્રીઓએ તેને પરાણે થોભાવી લક્ષ્મીના નેત્રોમાથી આગ વરસી રહી હતી તેનું શરીર ધ્રુજતું હતું ક્રોધાગ્નિથી તે લાલચોળ થઇ બોલી — “અસો, મને છોડી દો, હું કસાઇઓના ધરમા નહિ રહું આવા ટચરાની સાથે મારા લગ્ન ! ખબરદાર, કોઇ સામું આવ્યું તો જીવથીજ ગયું જાણીને”

સ્ત્રીઓએ કહ્યું “જહેન, તું હજી નામન છે, ખાનદાની તરફ ધ્યાન આપ, બાપની આમરૂપર ડાઘ ન લગાડ, ધનવાનને ઘેર જઈશ હજી તે બહુ વૃદ્ધ નથી ! તને કોણે બહેનની દીધી છે !”

લક્ષ્મી ધરની બહાર જવાને જોર ડરી રહી હતી પુરૂષો મહારથી જ આ સ્થિતિ જોઇ મોઢામા આગળી ઘાલી પાછા જતા હતા સ્ત્રીઓ ભયભીત થઇ ગઈ હતી એટલામા જ વિષ્ણુમિહ આની પહોંચ્યો લક્ષ્મી તેના મોટા ભાઇ તરફ બહુ માન ધરાવતી હતી તે આ વિવાહનો વિરોધી હતો લક્ષ્મીએ તેના ભાઇને દૂરથી જોયો એટલે તે શાન્ત પડી અને નમ્ર ભાવથી તેની સામે હાથ જોડીને ઉભી રહી

વિષ્ણુમિહ જહેનને હેતથી પીઠ ઉપર હાથ ફેંની કહેવા લાગ્યો — “લક્ષ્મી ! તું ગભગાઇશ નહિ જે દામ મારાથી થયું નહિ તે તે કરી બતાવ્યું છે હું તારી હિમ્મત જોઇ ખુશી થયો છું બહાર ન જઈશ, કશી જ ચિંતા ન કરતી હરેકરીતે હું તારૂં રક્ષણ કરીશ”

એટલામા પિતાજીએ વિજ્ઞાસિહને બોલાવ્યો ઝનનયા રજપુત હતા તેમનું લોહી ઉકળી ગયું અને લડવા-મરવા માટે નેયાર થઇ ગયા રૂપસિંહે આમરૂની ક્રૂરતા માડવાની ધમકી આપી

મહારીગસિંહ હાથ જોડી ઉભો રહ્યો છે અને નમ્ર ભાવે પોતાના સબધીઓને અને જનૈયાને કહે છે — “સન્નનો ! હું

શરમાઈ છુ, છોકરીને શુ થઇ ગયું છે તે સમજવું નથી આપ મર્વને જરૂર કષ્ટ થયું હશે પણ ક્ષમા કરજો પુત્રોને સમજવી ખુશી કરવા દો અને પછી કોઈ ખીજા મૂર્હર્તમા લગ્ન કરીશ ”

વિષ્ણુસિંહ—“પિતાજી, એ લોકોને અધપછોડામા ના રાખો. કન્યા આ વરલાયક નથી તે લગ્ન કરશે તો કોઈ યુવાન પુરુષની સાથે જ કરશે તમે એ લોકોને અન્યત્ર વિવાહ કરવા સ્પષ્ટ કહી દો.”

આ વાદવિવાદ ચાલતો હતો એટલામા લક્ષ્મી ઝાપટ મારી છુટી થઇ અને ઘરમાથી બહાર નીકળી તેણે વાળ ફટા મકડ્યા અને એક મમ્તાની માકક ખેતરમા ચાલી ગઇ આશરે સો સ્ત્રીઓ એની પાછળ ગઇ જે તેની પાસે જતી હતી તેને એકાદ બે થપડો પડતી હતી આવી સ્થિતિમા તે બેઘડક ચાલતી હતી અને કહેતી હતી કે “હવે હું સ્વતંત્ર છું જે માણસો મારા જેવી કુમારીકાઓને ડસાઇ-ઓના હવાલે કરે છે, તેમનો પરમાત્મા વિનાશ કરે ! હું પાદડા ખાઇને જીવીશ, પાણી પીને રહીશ, પણ આવા હત્યારોની પામે કદી પણ રહીશ નહિ અને એ વૃદ્ધ ટચરા સાથે પરણીશ પણ નહિ મને કહેતા હતા કે એની ઉમ્મર ત્રીશ ચાળીશ વર્ષની જ છે. ” (પાછળ જોઇને) “જાઓ, ખસો, મારી સાથે તમારે શુ સબધ છે ? આપની સાથે નહિ બોલુ તેમજ કાઝીને પણ નહિ મળુ જે કોઇ મારી પામે આવશે તેને મારીશ, ” આવી રીતે જોરથી કહેતી અને રસ્તો ઝાપતી તથા દાત પીસતી પીસતી લક્ષ્મી બેઘડક એડ પીપળાના વૃક્ષ નીચે જઇને બેઠી

સ્ત્રીઓમા ચર્ચા થવા લાગી તેઓની દ્રષ્ટિમા તો લક્ષ્મી હવે સાક્ષાત દેવી રૂપ જ દેખાવા લાગી, અને પાસે આવી આવીને પૂજ્ય-લાવે નમસ્કાર કરવા લાગી કોઇ તેના માટે મીઠાઇ, લાવી તો કોઇ ફૂલ ને કોઇ ફળ તેના આગળ ધરવા લાગી લક્ષ્મીએ તે તરફ નજર પણ ફેરવી નાહ અને જે કંઈ વસ્તુ આવે તેને ઉપાડી ઉપાડીને ફેંકી દેવા લાગી

જનના પુરુષો પણ સર્વ હકીકત સાબળતા તેને કોઈ એક દેવીનો અવતાર સમજી ગભગાઇ ગયા અને લગ્નની આશા મુકી જમ્યા વિના જ ચાલ્યા ગયા

આ પ્રમાણે જન વેરાઇ ગયા બાદ ધરના માણસોએ મમલત કરવા માડી. વિષ્ણુમિહ પોતાના બાપને એકાતમા લઇ જઈ કહ્યું કે “લક્ષ્મીના વિચારો હું જાણુ છું તેથી જ ત્રણ માસથી આ લગ્નની હું વિરૂદ્ધ હતો જે થયું તે આપણી જ બેવકુશીનું ફળ છે હવે તમે કોઈ રીતે તેને ખુશી કરો ”

મહાવીરસિંહ—“તે તો મને ગાળો દે છે અને સ્ત્રીઓ કહે છે કે તેની પાસે જશે તો માર્ગે ”

વિષ્ણુસિંહ—“તમે મારી સાથે ચાલો અને તેને કહો કે “એ મારી ભૂલ હતી, હું ધનના લોભમાં ફસ્યો હતો, હવે હું સમજ્યો અને હવે તારી મરજી મુજબ કોઈ યુવક સાથે તારા લગ્ન થશે અને તને ડાઘ પણ ડાઘ આપીશું નહિ, ઘેર ચાલ ”

પછી મહાવીરસિંહ અને વિષ્ણુમિહ પીપળા પાસે ગયા અને ઉપગ્રાંથ વાંચ્યો કહી સભળાવ્યા લક્ષ્મીએ પરમાત્માને ધન્યવાદ આપ્યો, પિતા અને ભાઈના પગે મૂકી અને ડાઘપણ બોલ્યા ચાલ્યા મિત્રાય ઉડી તેમની માથે ઘર તરફ ચાલી

વાચકો આ દ્રશ્ય ડાઘ કલ્પિત નથી, પણ ખરો બનેલો બનાવ છે, અનેક દુષ્ટ માયાપો દ્રવ્ય લોભને લીધે આવી રીતે પોતાની નિર્ભય કન્યાઓનો હાથ પણ ભોગ આપતા જોવામાં આવે છે, અને હવે પછી એવા અનેક ભોગ અપારો અમે ઇચ્છીએ છીએ કે એવે પ્રસંગે કન્યાઓ દયાઈ ન જતા લક્ષ્મી સમાન દૃઢતા બતાવે અને પોતાના ગુમાની માતૃપિતાને ધડો આપે, જેથી બીજા અનેક મૂર્ખ માયાપો એ નીચ ગરતે જતા અટકે અને અનેક કુમળી કન્યાઓના જીવન નષ્ટ થતા અટકે (હુકી વાર્તાઓ, ભાગ ૫ મો)

સદ્બોધ વાર્તાવલ્લી.

ભાગ ૨—કર્તવ્યપરાયાણતા.

૩૪. દુકાન ઉપરનો છોકરો.

એક આળસદાર માણસનો એકનો એક છોકરો હતો તેને ગરીમાઇને લીધે નાની ઉંમરમાં લણવાનું છોડી દેવું પડ્યું હતું તેના પિતા અશક્ત થયો હતો, કુટુંબ બહોળું હતું, તેથી તેમનું પોષણ કરવાનો ખીજો કંઈ ઉપાય નહિ હોવાથી તેણે પોતાના એકના એક છોકરાને કાપડ વેચનારની દુકાન ઉપર નોકરીએ બેસાર્યો. આખો દિવસ મજૂરી કરીને તે જે કંઈ કમાતો હતો તેથી એક રીતે યુગ્મરો ચાલતો હતો ખરો, પરંતુ ઘણું કરીને અડધું ભૂખે રહેવું પડતું હતું પિતા, માતા, બહેન ઘરના સર્વ માણસો તેથી સતુષ્ટ રહેતા હતા, માટે વૃદ્ધને સસારમાં કદી પણ અસાતિની જગ્યા જણાતી નહોતી આડોશીપાડોશી તેમની ખર્ચા હાલત જોઈને ઘણા દિલ-ગીચ થતા ગમે તેમ હો, પણ છોકરો દુકાનપર કાપડ વેચતો હતો, અને કોઇક કોઇક વખતે દુકાનનો હિસાબપણ લખતો હતો તે એક દહાડો દુકાનપર બેઠો છે, એવી વખતે એક સ્ત્રી દુકાનપર કંઈ ખરીદ કરવા આવી બાળકે તેને આવકાર દઈને એક ખુરશી ઉપર બેસાડી. પછી તેને પૂછ્યું કે તમે કેવા રંગનું અને કેટલી કીમતનું કપડું લેવા ઇચ્છો છો ? સ્ત્રીએ મોઢી કીમતનું કપડું માગ્યું બાળકે

એક પછી એક દુકાનની અદર જે લુગડા હતા તે દેખાડ્યા અને સ્ત્રીએ તેમાંથી એક લુગડુ પસંદ કર્યું સ્ત્રીએ તે કપડાં ધણી સારા ખેળ વગરનું અને વગર સડેલું જાણ્યું હતું, પરંતુ પેલા બાળકે પહેલેથી તે કપડું જોયું હતું કે તે સડેલું છે તેથી તે તેણે સ્ત્રીને કહ્યું કે, “તમે આ લુગડુ લેતા નહિ” સ્ત્રી બાળકની વાત સાંભળીને થોડી અભયમ થઈ આવું ઉત્તમ લુગડુ લેવાની શામાટે તેણે મનાઈ કરી તે કંઈ સમજી શકી નહિ તે પછી ધણી ખરીદ કરનાર આવ્યા તે બધા જતા રહ્યા સ્ત્રી તે વેળા પછી વિચારમાં નિમગ્ન હતી તેના મો ઉપર કોઈ વેળાએ હર્ષની તો કોઈ વેળાએ વિષાદની છાયા જણાતી હતી ! જણાય છે કે, લુગડુ સડેલું હશે તેથી મને લેવાની તે મના કરે છે વળી પાછી વિચાર કરતી કે નહિ, તેમ તો કેમ હોય ? દુકાનદારના હૃદયમાં શું આટલી સરળતા, આટલું કર્તવ્ય જ્ઞાન રહી શકે છે ? અને બાળકના સરળ મુખ તરફ જોઈને ધીરે ધીરે તે પૂછવા લાગી, “તમે મને આ કપડું લેવાની મનાઈ શામાટે કરો છો ?” બાળક પોતાનું સત્તજ્જ મો જગ નીચું રાખીને કહેવા લાગ્યો, “આ કપડું વચમાંથી ફાટ્યું છે.” ફાટ્યું છે એ શબ્દ સાંભળીને સ્ત્રીએ તે કપડું લીધું નહિ કેવળ બાળકના મો સામું જોઈને જરા હસીને ત્યાંથી જતી રહી દુકાનના માલિકનું તે વેળાએ બીજા કામમાં મન લાગ્યું હતું તેથી બંનેની વાતચીત સારી રીતે તે સાંભળી શક્યો નહોતો, પરંતુ જે કંઈ સાંભળવામાં આવ્યું હતું તેથી થોડુંક સમજ્યો હતો દુકાનદારે તે દહાડે બાળકના પિતાને કહાલી મોકલ્યું કે, “તમારા છોકરાને હવે હું દુકાન ઉપર નોકરી રાખનાર નથી તે જેવી રીતે કામકાજ કરે છે, તેથી મારા ધધામાં લાભને બદલે નુકસાન થઈ શકે એમ છે” પિતાએ એ વાત સાંભળીને વિચાર કર્યો

જુને એવું થું ખરાબ કામ કરું હશે ? તેમ કયું હોય તો છોકરાને સજા કરવી જોઈએ ” તેથી તરત ને કાપડવાળાની દુકાન ઉપર ગયો ત્યાં જઈને દુકાનદારને પૂછ્યું “ શેઠ ! મારા છોકરાની શી ચૂક થઈ છે, તે મને કહો ” દુકાનદારે જે બનાવ બન્યો હતો તે સર્વ કહ્યો પિતા એ સાંભળીને જરા હસ્યો ત્યાર પછી દુકાનદારને કહ્યું “ શેઠ ! હું મારા છોકરાને તમારી દુકાન ઉપર નોકરીએ રાખવા ઇચ્છતો નથી તમે જે કામ અન્યાયી સમજો છો, તેને હું ન્યાયવાળું સમજું છું માગો છોકરાને આવું ન્યાયવાળું કામ કરવાની હિમ્મત છે એ વાસ્તે હું ઈશ્વરને ધન્યવાદ આપું છું, અને તેથી આવા બીજા ન્યાય કર્મ કરશે તો હું તેને વધારે ચાહીશ. ” આટલું કહીને પોતાના છોકરાને દુકાન ઉપરથી ઉઠાડીને ઘેર લઈ ગયો દુકાનદાર તેથી ઘણો અગ્નયળ થયો.

૩૫. સાચું સાહસ.

જીઆનો અધિપતિ શહેનશાહ પીટર વેપારની ઉત્તતિને માટે આર્થિક સમુદ્રને લાડોગા સરોવરની સાથે જોડી દેવાને માટે એક મોટી નહેર ખોદાવતો હતો એ નહેરનું કામ કરવાને માટે જોઈતા મજૂર મળતા નહોતા અને તે જલદી પૂરી કરવી એમ શાહની ઈચ્છા હતી તેથી તેણે એવો હુકમ કર્યો કે ન્યુગોર્ડ અને પિટ્સ-બર્ગ એ બે પ્રાંતોના જમીનદારોએ પોતાના માણસો મોકલીને નહેર બનાવવાના કામમાં મદદ કરવી રાજ્યના સર્વ મંત્રી અને સલાહકાર સલાહદોની રૂબરૂ આ હુકમ તૈયાર કરાવી શાહે તે ઉપર પોતાની સહી કરી હતી. પ્રિન્સ યાકુબ ડલમેગેટ્ટી નામે એક પ્રધાન એ વિષયે દરબારમાં હાજર થઈ ચક્રો નહોતો. બીજે દિવસે તે

ત્યાં આવ્યો ત્યારે તેને માત્રમ પડ્યું કે આગલે દિવસે પાદશાહે એક નવો હુકમ કાઢ્યો છે અને તેનો અમલ કરવાને મર્બ કારભારી આ આતુર થઈ રહ્યા છે આ વિશે વધારે તજવીજ કરતા એક કારભારીએ તેને પાદશાહની સહીનો હુકમ કાઢીને દેખાડ્યો તે તેણે વાંચી જોયો અને શાહે કહેલા સખ્ત હુકમથી તે માહિતગાર થયો આ પછી તે બોલ્યો કે, “નહિ, નહિ, એમ થવું અમલવિત છે આ બાબત શાહને સારી પેઠે સમજાવવું પડશે કારણ કે જે પ્રદેશના ખેડુતોની પાસેથી કામ લેવાનો શાહે હુકમ કર્યો છે તે બંને પ્રદેશ કેટલાક વરસથી લગાઇમા છેક કૌવતહીન થઈ ગયા છે તે ગરીબ માણસો ઉપર જૂલમ થવાથી તેઓ એકદમ નિરાશ થઈ જશે” આ પ્રમાણે કહીને તથા ફરિદ ખેડુતો તરફ દયાભાવ દેખાડીને તેમજ શાહને નેક સલાહ આપવાનો પોતાનો ધર્મ વિચારીને સહી થયેલો હુકમ ફાડી નાખવાને તે તૈયાર થયો એ વખતે બીજા કારભારીએ તેને એમ કરતો અટકાવીને કહ્યું કે, “એ તું કોરો છો ? શહેનશાહે તેના ઉપર સહી કરી છે ને !” તેના જવાબમાં કલગોરફીએ કહ્યું કે, “શહેનશાહ એનો મર્મ જાણતા નથી એનાથી જે ખરાબી થશે તે એમને માલુમ હોત, અથવા કોઈએ એ વિશે એમને સમજાવું પાડી હોત તો હું જે કરું છું તેજ તેઓ કરત” આમ કહીને કારભારીઓના દેખતા શાહની સહીવાળા હુકમનો ઝાગળ તેણે ફાડી નાખ્યો તેનું આવું અફલુત સાહમ જોઈને સઘળા સલામતો ધણ આશ્ચર્ય પામ્યા ત્યાંની રાજ્યપદ્ધતિ એવી હતી કે રાજાની ઇચ્છા પ્રમાણેજ રાજ્યનું સંવર્ણ કામ ચાલતું રાજાની આજ્ઞા કોઈથી પ્રશ્ન લોપાય નહિ એવી ગણતી તેમાં વળી શહેનશાહ પીટર દ૯ પ્રતિજ્ઞાવાળો હતો તે આવા સાહસ કર્મને માટે કોણ જાણે શું એ

કરશે આવા નિયારથી સમજા કારભારીઓ ભયથી કપવા લાગ્યા અને સભામાં ઘણી ગરમડ થઈ રહી મર્વ મંત્રીઓ ઉવગોડકીને પૂછવા લાગ્યા કે, “ આ તમે શું કર્યું ? તમારા અવિચારી સાહસથી કળ તમારે અવશ્ય ભોગવવું પડશેજ તે શું તમે નથી જાણતા ? ” તેના જવાબમાં ઉવગોડકીએ દઢતાથી કહ્યું કે, “ હું સર્વ જાણું છું મારા હાલના કામને માટે જરૂર હશે તો હું ધંધિરની સામે, શહેનશાહની સામે, અને જન્મભૂમિની મામે જવાબ આપીશ ”

તેનો જવાબ પૂરો નહિ થતામા તો શહેનશાહ રાજદરબારમાં આવ્યા ઉવગોડકીએ ઉચ્ચરેલા વાક્ય તેના સાંભળવામાં આવ્યા હતા સભામાં પ્રવેશ કરતાજ ત્યાં ઘણી ગરમડ ચાલતી તેને માલુમ પડી તેને જોઈને સર્વ સભાસદો ઉડીને માન આપવા લાગ્યા સર્વના ચહેરા ઉપર ભય અને સંદેહની છાયા દેખાતી હતી સભાસદોની આ ભયભીન સ્થિતિ વિષે શહેનશાહે ખુલાસો પૂછ્યો તેના ઉત્તરમાં મર્વ કારભારી મંડળે બીકથી ધુજતા ધુજતા ઉવગોડકીના સાહસ કર્મની વાત તેને જાહેર કરી તે સાંભળીને શહેનશાહે તે પ્રધાનના તરફ ફરીને પૂછ્યું કે, “ શા વાસ્તે તમે મારા હુકમની અવગણના કરવાનું સાહમ કર્યું ? ” ઉવગોડકીએ નિર્ભય ચિત્તથી તેનો જવાબ આપ્યો કે, “ નામદાર શહેનશાહની સુક્રાંત અકલંકિત રાખવાની ઇચ્છા, અને ગરીબ ગૈયતના હિતની લાગણી, એ બે મનોભાવે આવું કામ કરવાને મને સાહસિક કર્યો છે ” પછી તેણે દઢતાની સાથે અતિ નમ્રતાથી શહેનશાહને કહ્યું કે, “ રાજધિરાજ ! આપ મારા ઉપર ગુસ્સે થશો નહિ વિવેચના કરવાની આપની શક્તિ ઉપર મને વિશેષ શ્રદ્ધા છે સ્વીકૃતના રાજ ચાતુર્સની માફક આપ પોતાના ગળ્યને સ્મશાનભૂમિ જેવું વેરાન કરવાને ચહાતા નથી એમ

આ દાસને દંડ વિશ્વાસ છે, તે છતાં મને ધણુ આશ્ચર્ય લાગે છે કે આવા અનિષ્ટકારી કામમા આપે કેમ સંમતિ આપી ? જે બે પ્રદેશના લોકો ઉપર જહાગીરી વાપરવાના હુકમ ઉપર આપે સહી કરી હતી તે બે પ્રદેશના લોકોની હાલત વિશે આપે પુરતો વિચાર અને તપાસ કર્યો નથી શું આપ નથી જાણતા કે હાલના છેલ્લા યુદ્ધમા રાજ્યના સર્વ પ્રદેશો કરતાં આ બે પ્રદેશ ઉજડ જેવા થઇ ગયા છે ? આ પ્રદેશના લોક હાલ કેવી દુર્દશા ભોગવે છે તે વાત શું આપને જાણીતી નથી ? આપ નામદારના વિસ્તીર્ણ મહારાજ્યના સર્વ પ્રદેશો-માથી થોડા થોડા માણસ કામમા લીધાથી નહેર બનાવવાના આપના સર્વે વિચાર પાર પડે તેમ છે, તો એ પ્રમાણે કરવામા શી હરકત છે ? બીજા પ્રદેશો ન્યુગોર્ડ અને પિટસર્થર્ગની પેઠે ઉજડ જેવા થયા નથી આમાદ પ્રદેશના આગેવાનો ખપજોગ માણસ પોતાના મૂલકમાથી મોકલીને આપના જરૂરી કામની સગવડતા કરી શકશે ”

શહેનશાહે એકાગ્ર ચિત્તથી સર્વ હકીકત સાંભળી, અને તે બેલી રહ્યો એટલે બીજા કારભારીઓ તરફ ફરીને તે (શહેનશાહ) બોલ્યો કે, “ મહારા સર્વ કારભારીઓમા કોઇ એવો સતસાહસી નથી કે જે પ્રથમથી આ સત્ય વાત મને સમજાવી શક્યો હોય ” પછી ડલગોરૂડીની તરફ ફરીને બોલ્યો કે, “ તમે જે કહ્યું તે સર્વ ખરૂં છે તમારી સલાહ મુજબ મારો હુકમ હું રદ કરૂં છું અને તમારા સતસાહસને માટે તમોને શાખાશી આપવા સાથે, મારા હાથે થતા એક અયોગ્ય કૃત્યનો મને સાચી હકીકત સમજાવી અટકાવ કરાવ્યો માટે તમારો ઉપકાર માનુ છું ” આવા સેવ્ય સેવકો બહુજ થોડા હશે.

૩૬. કર્તવ્યજ્ઞાન.

ન્યારે રોમનો બાદશાહ વેલ્પેસિયાન સેનેટના દ્વારા, એક અન્યાયી કાયદો પાસ કરાવવામા ધણો ઉતાવળો થયો હતો, ત્યારે સેનેટમા હેલવિડિયાસ નામનો એક અત્યંત ન્યાયપરાયણ સભાસદ હતો. બાદશાહ નિશ્ચય જાણતો હતો કે, હેલવિડિયાસ તેના અન્યાયી પ્રસ્તાવનો વિરોધી થશે એ વાસ્તે તેણે તેને એ દિવસની સભામા ન આવવા વિશે કહાવી મોકલ્યું હેલવિડિયાસે જવાબમા જણાવ્યું, કે “મને સેનેટના સભ્યપદથી દૂર કરવાનો તમને અધિકાર છે ખરો, પરંતુ જ્યાંસુધી હું સભાસદ રહીશ ત્યાંસુધી હું સેનેટના અધિવેશનથી ગેરહાજર થઈને કર્તવ્યમા અવલેહા કરી શકીશ નહિ” બાદશાહે કહાવી મોકલ્યું “સારૂ, આજના કાયદાના વિષયમા જો તમે મતામત જાહેર ન કરો તો તમે આવો તેમા મારી કાઢ હરકત નથી” હેલવિડિયાસે તેના ઉત્તરમા કહાવી મોકલ્યું કે, “જો કેમ્પ મારો મત નહિ પૂછે તો હું ચૂપ રહેવા રાજી છું”

વેલ્પેસિયાને કહ્યું “તેમ થનાર નથી તમે હાજર રહેશો એટલે તમારો મત પૂછવામા આવશેજ”

હેલ-“તો જ હું ન્યાય અને યુક્તિસંગત જાણીશ તે ચૂપ થયા વગર અને કાંઈની દરકાર કર્યા વગર સલાહ આપીશ”

બાદશાહ-“જો તમે એમ કરશો તો તમારે વિપદ ભોગવવી પડશે નહીં જાણજો કે તમે મારા પ્રસ્તાવ વિરુદ્ધ થયાથી તમારૂં મસ્તક છેદન કરવામા આવશે”

હેલવિડિયાસે તેના ઉત્તરમા નમ્રભાવે કહ્યું “મહારાજ ! મેં શું તમને કહ્યું છે કે, હું અમર છું ? દેવતાઓના પ્રતિ અને મારા

દેશના પ્રતિ માઝ જે કર્તવ્ય છે તે પાલન કરવાને માટે મને જે તમારા પ્રત્તાવનો પ્રતિવાદ કરવો પડે તો મનમા આણુશો ના કે તમારા ક્રોધના ભયથી હું તેનાથી વિરક્ત થઇશ અને જે તમે પ્રતિહિસા ચારિતાર્થ કરવાને માટે મારે શિરચ્છેદ કરો તો ભવિષ્ય વશીયગણુ આપણા બનેના કાર્યનો વિચાર કરશે ”

૩૭. એક બાળકનું આશ્ચર્યકારક કર્તવ્યજ્ઞાન.

ઉનાળાની ઋતુમા એક દહાડો એક જગમમા એ અગ્રેજના છોડરા રમતા હતા રમતા રમતા એક છોકરો અતિ ગભીર ભાવ ધારણુ કરીને રમવુ છોડી દધને બોલ્યો “ આજે એક કામ કરવાનુ બૂલી ગયો આજે મે સવારે ઉપાસના કરી નથી તમે જરા થોભો હું પ્રાર્થના કરી આવુ છુ ” આટલુ કહીને બાળક તરત તે જગા પરિ-ત્યાગ કરીને નિજર્જન સ્થાનમા ગયો, અને ત્યા ઉપાસના કરીને પાછો રમવાની જગાપર આવીને રમવા લાગ્યો બાલકાલથી આવુ કર્તવ્યજ્ઞાનનુ જ્વલત દષ્ટાત શુ આપણા દેશના બાળકોમા જેવામા આવે છે ? બાળકોને તો એક બાળુએ મૂકીએ પણ મોટી ઉમ્મરના માણુસોમા પણ તેવુ કર્તવ્યજ્ઞાન જેવામા આવતુ નથી આ બાળકની કર્તવ્યપરાયણુતાનુ મધગાઓએ અનુકરણુ કરવુ જોઇએ

૩૮. રિચર્ડ બ્યાકસ્ટર.

ગભીર ચિતાશીલ ખ્રિસ્તધર્મ-પ્રચારક રિચર્ડ બ્યાકસ્ટર બહુ ઉત્સાહ અને અધ્યવસાયથી ધર્મપ્રચારમા લાગ્યો હતો ને ધણા દિવસથી અત્યત પરિશ્રમથી પરમેશ્વરનો મહિમા પ્રચાર કરવામ

અને ધર્મ મગધી પુષ્કળ પુસ્તકો પ્રમિદ્ધ કરવામા લાગ્યો હતો. આટલી મહેનત કરવા છતાં તે એક ઘડી પણ વિશ્રામ લેવાની ઇચ્છા કરતો નહોતો. દૃઢાવસ્થાને લીધે તેનું શરીર ઘણું દુર્બળ થઈ પડ્યું હતું, તોપણ પહેલાની પેઠે જવલત કિત્તાહની સાથે ધર્મ-નું રાજ્ય વિસ્તારવાને માટે તે પરિશ્રમ કરવાથી હઠતો નહોતો. શરીરની દુર્બલતાને લીધે પુલ્કીટ (વેદી) ઉપર ચઢતા પડી ન જવાય એ માટે સર્વદા એક માણસને પોતાની પાછળ ઉભા રહેવાને તે કહેતો હતો. તે વીર પુરૂષ પોતાની દુર્બલતા ઉપર નજર નહિ રાખતા યુવાનની પેઠે ઉત્સાહથી ધર્મપ્રચારનું કામ કર્યા કરતો હતો. એ મહાત્મા જ્યારે મૃત્યુના બિહાનાપર સૂતો હતો ત્યારે તેના અસાધારણ પરિશ્રમને વિશે મધળાઓએ તેને યાદ આપી તેથી તે અત્યંત વિનીત બાવથી બોલ્યો “હું પરમેશ્વરના હાથની કક્ષમ માત્ર છું, કક્ષમની કીમત કેટલી હોય ?” જે પરમેશ્વરનો દાસ છે તે પોતાના પ્રિયતમ દેવતાને માટે પરિશ્રમ કરવાને એક પણ પણ દૂર ગહેતો નથી તેનું પ્રિય કાર્ય કરવું એજ તેના જીવનને અપાર આનંદ અને સુખ આપે છે, -તેજ તેના જીવનનું અન્નપાન સ્વરૂપ છે ! તે હમેશા મગળમયનો આદેશ કેવી રીતે પાલન કરે, તેના વિચારમા જ મગ્ન હોય છે જેઓ જગતના હિત સાધનને માટે પોતાના સુખશાંતિ વિમર્જન કરીને રાત્રદિવસ અવિશ્રાત પરિશ્રમ કરવામા કંઈપણ કંઈ સમજતા નથી, તેઓ માનવકુલમા ધન્ય છે ! તેઓના વડેજ જગતનું બધું થાય છે અને દેશનો ઉદ્ધાર થાય છે

૩૯ અમેરિકાની વ્યવસ્થાપક સભા.

એકસો ચાળીસ વર્ષ પહેલા ન્યુ ઇંગ્લેન્ડમાં એક વેળાએ સૂર્યગ્રહણ થયું હતું ગ્રહણ થતા અગાઉ ચારે બાજુએ ધનધાર અધાર થયું પુષ્કળ માણસોએ આવી અવસ્થા જોઈને અતિમ ન્યાયનો દિવસ પાસે આવેલો જાણ્યો તે વેળાએ કનેક્ટિકટની વ્યવસ્થાપક સભામાં કામ ચાલતું હતું ધીરે ધીરે અધાર વધારે થવાને લીધે સભાના એક સભાસદે આજના દિવસનું કામ બંધ કરવાની વિનંતિ કરી એ વિનંતિ સાંભળીને એક વૃદ્ધ રિટન ઉભો થઈને બોલ્યો, “ જો આજે મહાન્યાયનો દિવસ આવી લાગ્યો હોય તોપણ હું પોતાનું કર્તવ્ય કરવામાં પાછી પાની ભરીશ નહિ ” પેલાએ ઉપરનું વાક્ય કહીને સભાનું કામ સારી રીતે ચાલી શકે તેને માટે આ દીવા લાવવાનો હુકમ કર્યો સારાશ કે અવિચલિત ભાવથી કર્તવ્યની ભૂમિપર ઉભા રહીને પોતાનું કર્તવ્ય કરવું એજ મહત્ જીવનનું એક પ્રધાન લક્ષણ છે

૪૦ કર્તવ્યપાલન અને આજ્ઞાધીનતા.

એક વેળાએ પ્રુશિયા દેશની એક રેલવેના સ્ટેશનપર બન્ને તરફથી ટ્રેન આવતી હતી એક ટ્રેન પાસે આવતા પહેલા સામે તરફની ટ્રેન ખીભ પાટા ઉપર લઈ જવાનો પોર્ટસમેને બદોબસ્ત કર્યો આ વખતે પોર્ટસમેનનો છોકરો જે પાટા ઉપર ટ્રેન આવવાની હતી તેના ઉપર રમતો હતો એ જોઈને તે એકકદમ ચોક્યો. તે જો છોકરાનો બચાવ કરવા જાય તો ટ્રેનને પાસેના પાટા ઉપર લાવી શકે નહિ તેથી બે ટ્રેન સમસામી આવીને અસખ્ય માણસોના

પ્રાણુ જતો રહે અને ગાડીની ગતિ ફેરવવામા ના આવે તો બાળકના જીવનની આશા છોડવી પડે. આમ બેવડા મકટમા પડીને પોતાના ઊંકરાને મોટે અવાજે કહ્યું “ બે પાટાની વચલી જગાપર સુષ જ ” એટલું કહીને તે પોતાના કર્તવ્યમા જોડાયો પેલી તરફ વજ્ર ધ્વનિથી બાળકના શરીર ઉપરથી રેલવે ચાલી ગઇ. રેલવેમા બેઠેલા માણસો જાણુતા નહોતા કે આ વેળાએ પેલા ઉત્તર હૃદયના પોર્ષટસમેનતુ અત કરણુ કેવા વિપમ સદેહની જ્વાળામા બળતુ હતુ. ગાડી બીજા પાટા ઉપર મઇ કે તરત દોડતો દોડતો પોતાનો ઊંકરો જ્યા રમતો હતો ત્યા તે ગયો તેને દર પળે આશંકા થતી હતી કે ઊંકરો રેલવેમા છુદાઇને મરી ગયો હશે કે શુ ? પરતુ બાળક સમજણુ થયેલો હોવાથી હુકમ પાળવાને શિષ્યો હતો તેથી પિતાનો હુકમ મળતાજ તે બે પાટાની વચ્ચે સુષ ગયો હતો. આથી ગાડી જ્યારે તેના ઉપરથી ચાલી ગઇ ત્યારે તેને કમ્પણુ ઇજ થઇ નહિ પિતા ઊંકરાનો દેહ અક્ષત જોઇને આનંદથી વિહ્વલ થઇને ઈશ્વરને ધન્યવાદ આપવા લાગ્યો એક તરફ પિતાની કર્તવ્યપરાયણતાથી હમરો માણુસો જીવતા રહ્યા, બીજી તરફ બાળકની આત્માધીનતાથી તે અક્ષત રહ્યો ને પિતાનો આનંદ વધ્યો. મુશિયાના બાદશાહે આ ખબર સાંભળીને પેલા પોર્ષટસમેનને યોગ્ય ઇનામ આપવાનો હુકમ આપ્યો.

૪૧ અફણુત કર્તવ્ય સાધન.

જ્યારે દુર્ભતિ, નૃશસહૃદય અભિમાની બાદશાહ ટાકિંબન રોમની ગાદીને કલકિત કરતો હતો, ત્યારે રોમ નગરમા બુટસ નામનો એક પરમ દેશલકત રહેતો હતો. જ્યારે બાદશાહનો ઘણો

જીવમ થવા માડ્યો ત્યારે ધુરૂમના યત્નથી રોમ દુરવચ્ચામાથી મુક્ત થયું અને ત્યાં પાછો સ્વતંત્રતાના સૂર્યનો ઉદય થયો તેની કર્તવ્યપરાયણતા માલળીને આશ્ચર્ય પમાય છે તે કર્તવ્યની ખાતર પુત્રવાત્સલ્યનું પણ બળિદાન આપવામાં જરાએ ક્ષુબ્ધ થયો નહોતો રોમમાં જ્યારે છેલ્લોવારે પ્રજાતંત્રશામન સ્થાપવામાં આવ્યું ત્યારે ઉદાત્ત મનના ધુરૂસને સર્વપ્રધાન કર્મચારીના પદમાં લગાડ્યો હતો ધુરૂસે ગજગજમાં હાથ નાખતાજ ગજ્યને બળવાખોરોથી બચાવવાને બળવાખોરોનો નાશ કરવાનો દૃઢ નિશ્ચય કર્યો ખબર મેળવતા મેળવતા તેને થોડા દહાડામાં ખબર મળી કે પોતાનોજ છોકરો બળવાખોરોમાં સામેલ છે એ ખબર મળતાજ પુત્રને પકડાવીને તરત તેને ન્યાયની કોર્ટમાં ઉભો કર્યો આ વખતે તેના સગાવહાલા અને રોમનગરના રહેવાસીઓએ તેનો પ્રાણ બચે તેને માટે વિનંતિ કરી, પરંતુ દૃઢ કર્તવ્ય બુદ્ધિએ કોમળ પુત્રવાત્સલ્યનો પગજ્ય કર્યો તેણે મનમાં નિશ્ચય કર્યો કે રોમરાજ્યના મગજને માટે છોકરાને મારી નાખવો આવશ્યક છે તેનો ન્યાય કર્યો, તેમાં છોકરો ગુન્હેગાર જણાયો તેથી પોતાના પ્રાણ જેવા પ્રિય પુત્રને મારી નાખવાનો તેણે હુકમ કર્યો આ નૃશસ હુકમ પ્રતિપાલિત થશે કે નહિ તે જોવાને માટે પોતે ફાસી દેવાની જગાપર ગયો જ્યાંસુધી ધાતકે બળવાખોરનું માથું શરીરથી છુટું કર્યું નહિ ત્યાંસુધી તે ત્યાં અટલ-ભાવથી ઉભો રહ્યો । અતે છોકરાના લોહીથી તે ભીષણ વધ્યભૂમિ રંજિત થઇ તે વેળાએ પુત્રનેહનો બધ થયલો તેનો ઉચ્છવાસ ઉઘડ્યો અને પુત્રશોકના તીવ્ર અશ્રુજલથી ભીળાઈને તે પોતાને ઘેર કર્યો

૪૨ અવિશ્રાન્ત પરિશ્રમ

એક વિખ્યાત ધર્મયાજક વણા દિવસ થયા રોગથી ધાતુ કષ્ટ પામતો હતો. તેણે પોતાની પ્રકૃતિ વિષે ત્રણ ડાક્ટરોની સલાહ પૂછી ત્રણે ડાક્ટરોએ કહ્યું કે, “ તમે જે રીતે જીવન ગાળો છો તે જોતા તમે વધારે દિવસ જીવી શકશો નહિ ” ત્રણે ડાક્ટરોએ એકે અવાજથી સલાહ આપી કે, “ તમારે કામધંધો છોડવો જોઈએ; કારણ કે આવી અવસ્થામાં માનસિક પરિશ્રમ કર્યાથી જલદીથી મરણ નીપજશે ” તે સાંભળીને પેલા ધર્મયાજકે તેઓને પૂછ્યું- “ જો હું સર્વ કામ છોડીને વિશ્રામ કરૂં તો કેટલા દિવસ જીવી શકીશ ? ” ડાક્ટરોએ જવાબ આપ્યો “ છ વર્ષ ” ધર્મયાજકે ફરીથી પૂછ્યું “ જો કામ ધંધો છોડી નહિ દઉં તો કેટલું જીવીશ ? ” ડાક્ટરોએ જવાબ આપ્યો “ ઘણું ઘણું તો ત્રણ વર્ષથી વધારે નહિ ” તે વેળા પેલા ઈશ્વર સેવકે જવાબ આપ્યો “ ડાક્ટરો, આજસુધા પડી રહી છ વર્ષ જીવવાના કરતા કોઈ સારું કામ કરીને જો ત્રણ વર્ષ જીવવામાં આવે તો તેને હું ઉત્તમ સમજી છું ”

આનું જ નામ ઈશ્વરના કામમાં શરીરનો ત્યાગ કરવો તે છે વાસ્તવિક ઈશ્વરનો જે સેવક હોય છે, તે સપદમાં, વિપદમાં, તદુ-રસ્તીમાં, રોગી અવસ્થામાં, સર્વ સમયમાં અને અવસ્થામાં પરમેશ્વરનું કામ કરીને સુખી થાય છે આજસુધા જીવતર ગાળવું તેને માટે અસહ્ય થાય છે ઈશ્વરના કામમાં દેહપાત થાય તો ભલે તથાપિ તે આજસુ થઈને લાલુ આયુષ્ય મેળવવાની ઇચ્છા કરતો નથી.

૪૩ કર્ત્તવ્યને માટે પ્રાણદાન.

એક વેળાએ આપ્સ પર્વતના પ્રદેશમાં એક રેલવેની ટનલના મો ઉપર એક મોટો પથ્થર પડીને રસ્તો બંધ થઇ ગયો હતો તે વેળાએ એક ટ્રેન આવવાની સંભાવના હતી કોણે જાણે ટ્રેન ભાગી જાય, એવી આશંકા કરીને એક હિમ્મતવાન મજૂર પથ્થર ખસેડવાની કોશીશ કરવા લાગ્યો, અને પુષ્કળ મહેનત કરી તેણે માર્ગને સાફ કર્યો રસ્તો તો સાફ થયો હતો, પરંતુ પેલી તરફ દોડતી ટ્રેન પણ વીજળીની પેઠે તે વીર પુરૂષના શરીર ઉપરથી ચાલી ગઇ તરત ચક્રોની નીચે છુદાઇને તેનો પ્રાણવાયુ નીકળી ગયો તે કર્ત્તવ્ય-પરાયણ મજૂરે પોતાના પ્રાણ આપીને ટ્રેનમાના પુષ્કળ ઉતારૂઓના પ્રાણની રક્ષા કરી

ભાગ ૩-૬યા.

૪૪. ઢોડારામ.

આ સસારમા કોઇપણ પુણ્ય વૃથા ઉગતું નથી તે આહે રમ્ય બગીચામા ફૂટે, અથવા નિર્જન વનપ્રદેશમા ફૂટે, અથવા રેતીવાળા જંગલના મરૂદ્વીપના કોઇ સીમાન્ત દેશમા ફૂટે, તો પણ પોતાની સુગંધ, પોતાનું સૌંદર્ય યથાસાધ્ય વિસ્તારશે ને વિસ્તારશેજ. દુખથી દેહ વિહ્વળ થયા છતાં પણ જો એના હૃદયમા દયા હોય તો તેથી જોવો ઉપકાર થાય છે, તેવો રાજશ્રી સપન્ન મહારાણી દ્વારા થુ થઇ શકે છે ? કોઇની વાત ગેઝેટમા જાહેર થાય છે, કોઇની વાત અધારામા ઢકાઇ રહે છે એટલોજ માત્ર ભેદ છે ! જગતની ઉપકારિતા અપકારિતાનું બીજું કંઈ ઉત્તર વિશેષ નથી જે નામ વાર્તાના મથાળે મૂક્યું છે તે સુઘ સમાજમા અગ્રાત છે, વાચવામા અટપટું જણાય છે તેની જાત બિહારી ખેડુતની છે તે નિરક્ષર હોઇ બીક્ષા માગી પેટ ભરે છે એની સાધુતા અને દયાથી આ સસાર પર શો ઉપકાર થયો છે તે થુ સાબળશો ?

ઢોડારામ કલકત્તાની પામે એક ગામમા મજુરી કરીને પોતાનો ગુજારો કરતો હતો. જ્યારે સખત મજુરી કરવાનું ઢોડારામને માટે અસંભવિત જેવું થઇ પડ્યું ત્યારે બે ત્રણ મુઠી અનાજ મેળવવાને માટે તેને આખો દહાડો મજુરી કરવી પડતી નહોતી. આવી વેળાએ એક દિવસે રસ્તા ઉપર એક રોગથી સુકાઇ ગયેલો લગડો બિંદુક પડ્યો હતો. બિંદુક જુખ્યો તરસ્યો પડ્યો હતો. તેના ઉપર કોણ દયા કરે ? અંગ્રેજી સભ્યતાએ આ દેશમાથી જેટલા ધનરત્ન

ચોરી લીધા છે, તેમા દયાદક્ષિણ્ય એક પ્રધાન છે—આજ અર્થ-વ્યવહારશાસ્ત્રની દોહાઈ આપીને અમે દરવાજા ઉપર આવેલા ભિક્ષુકને હાડી મૂકીએ છીએ. ધનિક લોકથી ગામ ભર્યું છે, પરંતુ એ દુખી ભિક્ષુકની દુરવસ્થા જોઈને કોણ દુખિત થાય ? કોણ બચેલા હાડામાનુ અન્ન ભૂખે મરતાને આપે ? કોની સ્વાર્થપરાયણ નજર એની તરફ એક વાર જાય ? કોઈએ પણ તેના તરફ જોયું નહિ કોઈ પણ તેને જોઈને દુખી થયો નહિ.

ઢોડારામ કામ કરીને સાંજે ઘરભણી આવતો હતો એની વેળાએ જોયું તો તે લગરો ફકીર, ભૂખથી ચરચર કપતો રસ્તાની એક બાજુએ પડી રહ્યો હતો ઢોડારામે પૂછ્યું “તું કોણ છે ? તું અહિયા કેમ સુતો છે ?” ફકીરે અતિ કષ્ટથી હાથ મારીને કહ્યું “માથુ રાખવાની જગા નથી, ભૂખથી બળુ છું, રોગમા મરું છું, ચાલવાની શક્તિ નથી બીજું હું શું કહું ?” અશિક્ષિત દરિદ્ર ઢોડારામના પવિત્ર ઉન્નત હૃદયમા દયા કહો, સહાનુભૂતિ કહો, કે પ્રીતિ કહો, ચાહે તે કહો, તે ઉભરાઈ આવી ઢોડારામે વિચાર કર્યો, “હું ક્ષીણપ્રાણવાળો છું, હું દરિદ્ર છું, હું એને માટે શું કરી શકું ? આમ છતાં હૃદયનો વેગ ખાળી શકતો નથી ઇચ્છા થાય છે કે, તેને જાતીની એક તરફ આણીને બેસાડું એને વાસ્તે શું હું કંઈજ કરી શકીશ નહિ ?” આમ વિચારીને તે એક વાર સાજના આકાશ તરફ જોવા લાગ્યો એકીવારે તેણે અનંત આકાશમા અને હૃદયાકાશમા એકત્ર મળીને શું જોયું ? તેણે એક વખત વધારે વિચાર કર્યો “હું બીજું કંઈ કરી શકીશ નહિ તો જીવન આપીશ ” મૃત્યુ પર્યંત યત્ન કરીને રસ્તાના ફકીરને જોળે લઈને તે પાતાની નાની ઝુપડીમા લઈ ગયો. રાજપ્રસાદ ! તમારા ઉચી જળહળતી ટોચો ઉપર વિજળી કેમ ન પડી ? ઢોડારામના પૂર્વ

પાય રૂપિયાની માત્ર પુછ હતી તેણે એ રૂપિયા શિખેલા પડિતના પ્રમાણે પરિણામદર્શિના તથા ભવિષ્યની ઉપર નજર રાખીને રાખ્યા નહોતા તેથી તેના ઔપધ અને પથ્યને વાગ્તે તે ખર્ચો નાખ્યા ફકીરનો તાવ ગયો તેના પછી કોણ તેને ખાવાનું આપે ? પહેના ઝહેવામા આવ્યું છે કે, દોડારામનું શરીર દુર્બલ થયું હતું પોતાનું પેટ ભરવાની તેને પચાની પડતી હતી તે ઉપરાત ખીજ એકનું પેટ ભરવાની ફરજ પડી છે । તે કેવી રીતે ચલાવશે ? પરંતુ તેનો તેણે વિચાર કર્યો નહિ. ભગવાનનું નામ સ્મરણ કરીને પેલા અશક્ત ફકીરને માટે અને નિરૂપાય થયાથી પોતાને માટે પૈસાદારને દરવાજે તે લિક્ષા માગવા ગયો ઈશ્વરની કૃપાથી થોડા દિવસ તેને ખાવાનું મળ્યું, પરંતુ દોડારામને થોડા દિવસ પછી કોષ્ઠપણ લિક્ષા આપતા નહોતા લિક્ષા ઘણી મળતી નહોતી તેથી ઘણી જગા ઉપર ફગવું પણ દોડારામને માટે સભવતું ન હતું, તોપણ દુ ખીને માટે ખાવાનું પુર પાડવું જોઈએ, એ વિચારથી દોડારામે રસ્તાની કાકરી ભાગવાના ઝામમા પોતાના અતિ દુર્બળ હાથ નિયુક્ત કર્યા તેમા લાભ વધારે હતો અને એક જગા પર બેસીને રોજનું ખાવાનું મળતું તેના શરીરના જેટલા લોહીના ટીપા હતા તેને રસ્તાની કાકરી ભાગવામા તેણે ખર્ચો દોડારામના લોહીથી બનેલા રસ્તા ઉપર ધનવાનોના બુટસ્ટોકોંગથી આચ્છાદિત થયેલા ચરણ નિર્વિધે અને મહાસુખથી ગમનાગમન કરેછે પરંતુ દોડારામ જ્યાં બની શક્ય ત્યાંસુધી પોતાના બળના જોરે લિક્ષુકને અન્ન ખવાડીને છેલ્લે આ લોક છોડીને દિવ્યધામમા ચાલી ગયો તેના પછી તે લિક્ષુકનું શું થયું તે કોણ જાણે ? દોડારામની ખબર રાખી છે એટલીજ ઘણી છે.

૪૫ નિઃસ્વાર્થ પરોપકાર.

એક વેળાએ આદિસ પર્વત ઉપર પુષ્કળ બરફ-પડવાથી અને તે બરફ જલદીથી ગળી જવાથી ઇટાલીના ઉત્તર ભાગમાં રેલ આની તેથી ત્યાંની આડિજ નદીનો પ્રવાહ એવો તો વધી ગયો કે તેના વેગથી વેરોના નગરની પાસેના એક પુલની વચ્ચેના ભાગ મિવાય બીજા સર્વ ભાગો એકી વખતે અદ્વિત્ય થઈ ગયા પુલના વચ્ચેના ભાગમાં ડગ ઉત્તરના નહેનો હતો તેથી ડર ઉત્તર-વાનાનું દુકુળ નગરમાંનાથી પેગાઈને વણા ડહમા આની પડયું હતું તેઓના ગહેડાણની નીચેથી મોટા મોટા પથગ પડતા હતા, અને ચોડી-વાર પડી તેમની શી દશા થયે તેની ક'પના થઈ ગઈતી નહોતી ડિનાગ ઉપરના માણસો પ્રુજતા હૃદયથી એ સર્વ જોતા હતા તેઓ પ્રાણુલયથી વણા લયબીન થઈને રડતા હતા અને જોનારાઓને મદદ આપવાને માટે ડહના હતા કાઉન્ટ આંક પાસ વારનાઇ નામનો એક ધનવાન માણસ ડિનાગ ઉપર હતો તે પેલા કુટુંબની દુખી હાલત જોઈને દયાદ્ર બની કહેવા લાગ્યો ' જે માણસ એક હોડી લઈને તેઓનો જીવ ઉગારશે તેને સો મિલિયન (અર્થાત્ ઇટાલીના રૂપિયા) ઇનામ દાખલ હુ આપીશ ' પરંતુ પ્રવાહનો વેગ ઘણો જોરમાં હતો હોડી તો ક્યાંને ક્યાં ઉધી વળી જાય એમ હતું જો હોડી ઉંડી ન વળે તોપણ હોડી પથ્થરની સાથે અથડાઈને કુખી જાય એવા લયથી જોનારામાંથી કોઈપણ ત્યાં જવાની હિમ્મત કરતું નહોતું એ વખતે એક ખેડુત તે રસ્તેથી જતો હતો જોનાગઓમાંથી કેટલાકોએ પેલા ડર ઉત્તરવાનારની વિપદા અને કાઉન્ટે ઇનામ આપવાને જે કબુલ્યું છે તે બધું તેને કહ્યું પેલો ખેડુત તરત એક હોડી લઈ રાક્ષસી બળથી નદીના વચ્ચેના પડતા પુલની પાસે ગયો ' એક લાડડીની મદદથી પેલા વિપદામાં પડેલા કુટુંબના માણસોને એક

પછી એક હોડીમા લઈને પેના ખેડુને કહ્યું કે, “ હવે હિંમત રાખો, તમને હવે કંઈ થાય એમ નથી ” આટલું કહીને પ્રથમના કરતા વધારે બળની સાથે મહેનત કરીને તેઓને વગર હરડને તેણે નળીને ઝિનારે ઉતાર્યા તે વેળાએ ટાઉન્ટ તેની હિંમતની પ્રશંસા કરીને પોતે કબૂતર કરેલું ઈનામ આપવા ગયો પરંતુ ખેડુને કહ્યું “ મેં આને માટે આ વિપદમા કુદકો માર્યો નહોતો હું મહેનત કરીને જે ટાઉન્ટમાઉ છું તેનાથી માંડ અને મારી બાયડી છોડવાનું ખુશીની સાથે ગુજરાન ચાલે છે આ વિપદમા મપડાયલા કુદકાનું મર્વ જતું રહ્યું છે, તેને તે પૈમા આપો ”

આવા નિઝ્વાર્થ પરોપકારતા દર્શાવેલા આ મમારમા પણ શ્રેષ્ઠ મને જે પણ જગાપર માણસો બીજાનું ભનુ કરતી વખતે તેઓની પામેલી તે વખતે કંઈ નહિ લે, તોપણ અવિચલતા દાખવે તે દાખવે લેવાની ઇચ્છા રાખે છે પરંતુ આ ગરીબ ખેડુને, જે સારીગિક પરિશ્રમ માત્રથી દિવસ ગાળતો હતો, જેના પક્ષે એકમો મિલકત વણા પમા હતા તેણે વગર મહેનતે આવેલા પૈમાને તુરંત કર્યા, અને પોતાનું કર્તવ્ય પાલન કરવું એજ યથેષ્ટ ઇનામ જાણ્યું ! એનેજ નિઝામ ધર્મ કહે છે એનેજ નિઝામ ધર્મ કહે છે જે માણસ કેવળ કર્તવ્યની ખાતર કર્તવ્ય પાલન કરે છે, જે કેવળ ઇશ્વરના સોપાચેલા કામ જાણીને સાગ કામ કરે છે, બીજા કંઈ ઇનામ તથા સુખની આશા રાખતો નથી, તે જે સામાન્ય ખેડુત હોય તોપણ તે સાધુ -મહાત્મા છે દરિદ્ર અને વિદ્યાવિહીન હોવા છતાં તે ભક્તિને પાત્ર છે તેનું ચરિત્ર સધળાઓએ અનુદરણ કરવા યોગ્ય છે ઉપરના એક બનાવથી પેલા દરિદ્ર ખેડુતની લોભહીનતા, ઉદારતા, કર્તવ્યજ્ઞાન અને નિઝ્વાર્થ પરોપકારનો ભાવ કવો સ્પષ્ટ અને ઉજ્જવલ ભાવથી પ્રકાશિત થાય છે ।

૪૬ પોતાની જાતના લોગે પ્રાણુરક્ષા

ઇસવી સન ૧૯૮૦ માં માયેન્ટર નગરમાં એક બાળક આપતા હોર્ડ શંકરસખરીએ નીચે લખેલા સુદર બનાવનું વર્ણન કર્યું હતું.

“થોડા દિવસ ઉપર ન્યુઝીલેન્ડના ગ્રહેવાસીનું એક વહાણ દર્જિલિંગ એનલના ખરાબમાં અથડાઈને લાગી ગયું હતું. વહાણમાના ધણાખરા માણસો દરિયામાં ડૂબી મૃતા હતા. ન્યાયે લાગેલા વહાણની અદર, ઉપર આસપાસ ચારે તરફથી પાણી તીવ્ર વેગથી આવતું હતું, ત્યારે કેપ્ટીનમાથી એક સ્ત્રી વ્યાકુલભાવથી દોડતી કેડ ઉપર આવી, અને ગભરાતી ગ્રહેવા લાગી “હાય ! હવે તો ઉપાય કરવો ? હોડી ક્યા છે ?” એક ખલાસીએ જવાબ આપ્યો “તમારે માટે કોઈ હોડી નથી.” પેલી સ્ત્રી પ્રાણુભયથી અસ્થિર થઈને શૂન્ય નયનથી ચારે તરફ જોવા લાગી કેડની એક તરફ એક બાળક ઉભો હતો. વીરત્વ અને સાધુતા તેના સરળ મો ઉપર દીપતા હતા. તે ચિતાતુર ભાવથી પેલી નિરાશામાં શુષ્કપ્રાણુ બનેલી અબજાની પાસે આવીને બોલ્યો ‘જુઓ તમને તરતા આવડતું નહિ હોય પરંતુ હું મારી રીતે તરી જાણ છું મારી આ લાઈફ બોટ (જ્યારે વહાણ ડૂબવાની તૈયારીમાં હોય છે તે વખતે ગોળ ચકરડા આપવામાં આવે છે તે) લઈને તેની મદદ વડે કિનારે જાઓ ! હું તરતો કિનારા ઉપર આવું છું” તે વેળાએ વહાણ ડૂબવાની તૈયારીમાં હતું ચારે બાજુએ મોટા મોટા મોજા આવીને પડવા લાગ્યા—અતિ સત્વરે સર્વ માણસોની જીવતા સમાધિ થશે ! એક પળનો વિલંબ કરવાનો વખત નહોતો. તે છોડરાની લાઈફ બોટ લઈને સ્ત્રી પાણીમાં પડી, તેની સાથે સાથે બાળક પણ કુદકો મારીને પડ્યો ! ન્યાય સુધી શક્તિ હતી, ત્યાં સુધી બાળક તે સાગરના પાણી કાપીને તરતો જવા લાગ્યો.

ઘોડીવારે યાકીને તેના હાથપગ શિથિલ થઈ પડ્યા છેલ્લે તેને મપૂર્ણ અચેતન અવસ્થામાં ડિનારો મળ્યો પેલી બાબુએ આ બાળકના ઉદાર હૃદયના કલ્યાણથી પેલી સ્ત્રીને જીવ બચ્ચો કેવો સ્વાર્થત્યાગ ! પોતાના પ્રાણની માયા ઘોડીને મકટની વેળાએ પોતાનું જીવન બચાવવાનું એક માત્ર માધન હોય તે બીજાની પ્રાણરક્ષાને માટે કાણ આપી શકે છે ? પરંતુ પેના નાવિડ બાળકે મૃત્યુના મુખમાં પડીને એક અસહાય સ્ત્રીને બચાવવા માટે પોતાની લાંછક બોટ તેને આપીને સર્વ વિપદનો બોળે પોતાના માથા ઉપર લીધો હતો ! એજ ખરેખર વીરત્વ છે”

૪૭ સર ફિલિપ સિડની

૬ મ ૧૫૮૫ માં ગણી એલિઝાબેથના ગમતમાં ત્યારે એનની સાથે ઇંગ્લેન્ડને લઢાઇ ચાલતી હતી ત્યારે હાયલેન્ડ દેશમાં ઝડપન નગરની બહાર એ બન્ને પક્ષ વચ્ચે એક નાની મગખી લઢાઇ થઇ હતી તે લઢાઇમાં સેનાપતિ સર ફિલિપ સિડનીને મખત જખમ લાગ્યો સિડની કાર્યક્ષતા અને ચરિત્રની સાધુતાને માટે ગરીબોને પ્રિય થઇ પડ્યો હતો તેને લઢાઇના મેદાનમાંથી બીજી જગાપર દનાડ કચ્ચા લઇ જતા હતા, ત્યારે તે વણો તરચ્ચો હોવાથી તેણે પાણી માગ્યું બીવણ રણકલેશ પછી જખમી થઇને તરસ છીપાવવાને માટે મિડની ગ્લાસ મો આગળ લઈ જાય છે, એવે વખતે જોયું કે બીજા એક મરણુની પથારી ઉપર પડેલા મિપાઇને તે રસ્તેથી ઉચકનારા લઇ જાય છે જવાની વખતે પેલો શુકકક મરવા પડેલો સિપાઇ અનિમિષ નયનથી, તૃષ્ણાની શાંતિ માટે સિડનીના હાથમખ્ખ ગ્લાસ ઉપર જોતો ગયો વીર, ઉદારહૃદય સિડની સમજ્યો કે તે

મીપાદને પાણી પીવાની ઘણી તરસ લાગી છે તેથી પોતાને ઘણી તરસ લાગવા છતાં તરત તે પાણીનું ઝાસ મિપાદના હાથમાં આપીને બોલ્યો “તમારી જરૂરીયાત મારા કરતાં પણ વધારે છે.” મરવાના સુખમાં પડીને આવું સ્નાર્થત્યાગ અને દયાનું કામ કરી ગઈ તેના હૃદયમાં દેવત્વ છે તેમાં કંઈ મંદેહ નથી.

૪૮ એક દયાળુ સ્ત્રી

એક દહાડો એક દયાળુ સ્ત્રી એક માઆપવગરના, દુ મયી પીડિત બાળકની શોચનીય અવસ્થા જોઈને ઘણી ડાયર થઈને સ્વદેશના એક આખરદાર દેશહિનૈપીની પાસે મદદ મેળવવાને તે ગઈ તેને પેલા અસહાય બાળકની સઘળી વાત જણાવ્યાથી તે ઉદાર હૃદયના માણસ પણ તેના દુ ખયી દુ ખિત થઈને કહેવા લાગ્યો, “તમે જે છોડરાને વિશે કહ્યું તેને જે કંઈ જરૂર હશે તે હું આપીશ તે વિશે સર્વ બાબતમાં મારા ઉપર આધાર રાખીને નિશ્ચિત રહો.” એ સાબળીને પેલી દયાળુ સ્ત્રીએ સતુષ્ટ ચિત્તથી કહ્યું “પેલો બાળક જ્યારે મોટો થશે ત્યારે હું તેને તમારી આગળ કૃતજ્ઞ થતા અને તમને ધન્યવાદ આપતા શિખવાડીશ” પ્રતિષ્ઠિત માણસ યશ, માન, ખ્યાતિ કંઈજ ચહાતો નહોતો તેથી તે સાબળીને બોલ્યો “તમે મોટો ભૂલાવો ખાઓ છો કહો જોઈએ, વૃદ્ધિને માટે આપણે શુ કદી જલધારાને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.” એ બાળકને તેના કરતાં ઉચ્ચતર વિપયના ઉપર નજર રાખતા શિખવાડાને જે વગસાનું ડાગણું છે, જેના આપેલા ધનયી આ બાળકનું પ્રતિપાલન થાય છે, તે સર્વ-શક્તિમાન પરમેશ્વર પ્રતિ કૃતજ્ઞ થતા તેને શીખવજો તેજ ધન્યવાદને પાત્ર છે હું કેવળ ઉપલક્ષ માત્ર છું.”

૪૯ છોકરીની આશ્ચર્યકારક દયા

એક દહાડે ખ્રિસ્તીની એક ગુલામો વચવાની દુકાન ઉપર એક વૃદ્ધ હબ્બસીને વેચવા માટે વેચવાની પાટ ઉપર ઉભો ગળવામાં આવ્યો હતો. તે વખતે એક બાલિકા રમતી રમતી ત્યાં આવી પહોંચી વડપણને લીધે હબ્બસી પાટીઆ ઉપર ઉભો ઉભો મુજબતો હતો. આ દેખાવ જોઈને બાલિકાના કોમળ પ્રાણમાં આત્મ લાગ્યો. તે હવે મહી રાકી નહિ એકદમ વેચનારના ચરણ આગળ પડી તેના મોં સામું જોઈને બોલી, “મહારાજ ! હું આપની આગળ વિતીત-ભાવથી પ્રાર્થના કરું છું કે આપ આ વૃદ્ધ ગુલામને છોડી દો. તેમ નહિ કરવા ઈચ્છતા હો તો તેને બદલે મને વેચી નાખો.” બાલિકાના ઉપવ્યા કરણાજનક વાક્યથી ગુલામ વેચનારનું સખ્ત હૈયું થોડીવારને માટે રડ્યું. પેલી છોકરીને પોતાના બોળામાં લઈ સાદરથી તેના મુખનું ચુમ્મન કરીને તે કહેવા લાગ્યો, “બેટા ! આટલી નાની ઉંમરમાં કોણે તને દુખીને માટે રોતા શીખવ્યું ? તું શા માટે આટલી બધી રૂંધે છે ? તું શું માગે છે, તે ખુલ્લે ખુલ્લું કહે.” બાલિકા રોતી રોતી કહેવા લાગી, “મહારાજ ! મારી આટલીજ ભિક્ષા છે, કે આ વૃદ્ધને છોડી મૂકો.” વેચનારે બાલિકાને કહ્યું, “ઈશ્વર તને દીર્ઘજીવી કરે.” હું આ વૃદ્ધને તારા હાથમાં સોંપું છું જેમ તારી ઈચ્છા હોય તેમ કરવાને તું મુખતિયાર છે.” બાલિકા તે વેળાએ વેચનારના બોળામાંથી ઉતરીને ધન્યવાદ આપી તે પાકી ઉંમરના દુખી હબ્બસીનો હાથ ઝાલીને આજ્ઞાદિત મનથી તેને પોતાની માતાની પાસે લઈ ગઈ.

૫૦ પરોપકારનું સુખ

પારીસ નગરમા એક આબરુદાર માણુમના જીવનમા એક આશ્ચર્યકારક બનાવ બન્યો હતો. અગાધ ધનમપત્તિનો અધિપતિ થઈને તે વિલાસસુખમા મગ્ન રહેતો હતો. જીવનના કોઈપણ કર્તવ્યની તરફ તે જોતો નહોતો. અમાર ખુશી ખુશાલીમા મનુષ્ય કેટલો ઢાળ ગાળી શકશે? થોડા દિવસ મુધી ભોગ સુખમા પગિતૃપ થયા બાદ તેના પ્રાણુમા શન્યતા જણાવા માડી. તેની આખી ઉમ્મર આજસના અસાગમય સાગરમા ડૂબી ગઈ હતી નકારા અભ્યાસને લીધે કોઈ કામમા તેને ઉત્સાહ આવતો નહોતો, અથવા માનવ જીવનનું કર્તવ્ય તેના સમજવામાજ આવતું નહોતું. ધીરે ધીરે તેનામા આજમથી નિસ્તેજ ઔદામિન્ય આવ્યું, અને તેનાથી મસાગના ઉપર એક જાતની વિરક્તિ તેના દિલમા આવી પડી. અતે તેની માનસિક અવસ્થાનું એટલું અધ પતન થયું કે જીવન ધારણ કરવું એ તેને માટે મ્હોટી વિઠબના થઈ પડી. એક દહાડો સાજની વેળાએ જીદગીથી ડટાળીને તે અતિ છુપી રીતે પાસેની સીન નદીમા ડૂબી મરવાનો વિચાર કરી પેરથી નીકળ્યો. જ્યારે તે નદી ઉપર આવી પહોંચ્યો, ત્યારે અઘાત થયું ન હોતું કાઢને ખબર હાય તો તે આત્મહત્યામા હરકત નાખે, એવી આશકા માથે તેણે ચોડીવાગ મુધી અહિથી તહિ ફરવાનો વિચાર કર્યો. ફરતા ફરતા વિચારમા નિમગ્ન થઈને તે અચાનક ખીનામા હાથ નાખીને જીએ છે તો તેની પાસે મહોગથી ભરેલું પાકોટ નીકળ્યું. તેના મનમા આવ્યું કે આ સર્વ સહીત પાણીમા ડુદકો માર્યાથી આ પૈસા સાગરમા ડઈ કામ આવશે નહિ. ઉલટું અતિમ ઢાળે કોઈ ગરીબ કુટુંબને રૂપિઆ આપી જવાથી યથેષ્ટ ઉપકાર થશે રૂપીઆનો સદ્વ્યવહાર

થશે આવી રીતનો મનમા ને મનમા વિચાર કરીને તગત તે ત્યાથી નીકળીને પાસેના એક ગરીબ મોહોલામા ગયો થોડીવાર તળવીજ ત્યાં પછી એક ગરીબની ઝુપડી જોઈ, અને વાર નહિ લગાડતા તે ઝુપડીમા ગયો ત્યાં એક જીર્ણ, મલીન બિછાનામા એક સ્ત્રી રોગની યત્રણામા અસ્થિર થઈને સૂતેલી છે આસપાસ પાંચ છ બાળક બાળિકા ફાટેલા કપડા પહેરીને ભૂખથી અધમુઆ બનેલા માતાની પામે ખાવાનું માગે છે । આ કુટુંબમા અત્યંત ગરીબાઈ તેની વિગટ લીલા પ્રકાશ કરીને બેઠી છે । તેઓની હૃદયવિદગ્ધિ દુસ્વસ્થા બોધને તેણે તગત મહોરથી ભરેલું પાકીટ એ પીડિત સ્ત્રીના હાથમા મૂક્યું ધારણા કરતા બહુજ વધારે પૈસા અચાનક આવી મળ્યાથી મા અને બાળકોના દુ ખમય અશ્રુ હર્ષના અશ્રુમા ફરી ગયા એટલી સરળ અને આવેગપૂર્ણ ભાષામા તેઓએ હૃદયની કૃતજ્ઞતા જણાવી કે તે ઉપકારક વિગ્મિત થયો તેના પ્રાણમા એવો તો અભૂતપૂર્વ પરિત્ર આનંદ ઉછળ્યો, કે એ પોતાની અવગથા બોધને વધારે આશ્ચર્ય ચકિત થવા લાગ્યો દુ ખીના આસુ લુછવાથી આટલું નિમજ સુખ મળે છે તે તે જાણતો નહોતો. હાલ આ આનંદના કિરણથી તેનું વિષાદતિમિર દૂર થયું આ જીવન કેવળ નિર્ગર્થક, શુષ્ક, મરસમ ડોર નથી, સર્વ પ્રકારની અવસ્થામા મહત્ત્વ વ્રતમા નિયુક્ત રહીને વર્તવાથી જીવનને મધુમય કરી શકાય છે, એ તે હમણાજ મમજ્યો આત્મહત્યાનો તેનો મકલ્પ નાશી ગયો પાર્થિવ જીવનના ઉપર તેને અનુરાગ પાછો આવ્યો તેણે આયુષ્યને રહેલો વખત પરોપકારમા ગાળવાનો નિશ્ચય કર્યો પછી ભવિષ્યમા તે પોતાની સત્કાર્તિને માટે વિખ્યાત થયો હતો પારકાને માટે સ્વાર્થ-ત્યાગનો આવો જ આનંદ, આવો જ પ્રભાવ છે !

૫૧ સાચો પરમાર્થી પુરૂષ.

એક બગાડી ગૃહસ્થ કલકત્તાથી ઉત્તર પશ્ચિમ તરફ જવાને માટે વોડાની ગાડીમા હાવરા મેશનપર જતો હતો તેની પાને એ લાખ પચોતેર હજાર રૂપીઆની નોટો હતી ગડમડ અને ઉતાવળને લીધે તે નોટો પેટીમા ગખવાનુ બુલી ગયો હતો તેથી નોટો બહાર પડી ગઇ ગાડી ચાલતા ચાલતા નોટનુ બહાર પડી ગયુ એક વૃદ્ધ ભદ્ર માણુમે તે બહાર પડતુ જોઇને ઉચ્છ્રી લીધુ, અને તે નોટો તેના માલીકને પાછી આપવાને માટે તે ગાડીની પછવાડે દોડ્યો જ્યાન વચમા એક જગાપર ગાડીની બીડથી રમ્તો બધ થવાને લીધે ઉત્તર પશ્ચિમ તરફ જનારની ગાડી ઉભી રહી ત્યારે પેલા વૃદ્ધ તેની ગાડી પકડીને તેને નોટનુ બહાર આપ્યુ તે પહેલાં તો શુ પડી ગયુ છે તેનુ અનુમાન ધણુ કરી શક્યો નહોતો પછી નોટનુ બહાર બેસાડી તે ધણો કૃતજ્ઞતાની સાથે પેલા વૃદ્ધને દશહજાર રૂપીઆ ઇનામ આપવા લાગ્યો, પરતુ વૃદ્ધે તે રૂપીઆ લેવાની ના કહી વારવાર રૂપીઆ આપવા લાગ્યો, પરતુ કોઇ રીતે વૃદ્ધે રૂપીઆ લીધા નહિ અને છેલ્લે ધણી બળજોરીથી રૂપીઆ આપવા ગયો ત્યાર પેલા વૃદ્ધ કહ્યું, ‘ મારા સ્વર્ગીય પિતાના ધરમા ધનરત્નની ખાટ નથી !’ કાણુ જાણે ઉપકૃત મનુષ્ય ભવિષ્યમા કંઇ પ્રત્યુપકાર કરવાનો યત્ન કરે, એવુ જાણીને પોતાની ઓળખાણુ સુદ્ધા તેણે આપી નહિ એ બગાડી ભદ્ર માણુમ ફરી એકવાર પેલા સદાગત વૃદ્ધને જોવાને માટે ધણો ઉત્તુક થયો હતો, પણ તેનો કંઇ પત્તો મળ્યો નહિ પરતુ ઉપદેશ બનાવથી તેનુ મન એકદમ ફરુ અને ઈશ્વરના ઉપર તેની દ્રઢ ભક્તિનો ઉદ્ગ થયો

પેલો વૃદ્ધ ખરો ઈશ્વરભક્ત હતો, તેમા કંઈપણ મદેહ જણાતો

નથી તેની વાત અને અવહારથી માખીત થાય હ કે તે માધુતા-
 નેજ સારધન નમજતો હતો, ઈશ્વરપ્રેમને જ તે અમલ્ય નત્ન
 બાણતો હતો તેથીજ તે આમ મહજ મળતા પાર્થિવ ધનરત્નને તુચ્છ
 સમજીને ઠોડર મારવાને સમર્થ થયો હતો આહ ! કેવી ઉચ્ચ વાત ! કેવી
 મધુર વાત ! “ મારા સ્વર્ગીય પિતાના વરમા ધનરત્નની ખોટ નથી ! ”
 વાસ્તવિક જે ઈશ્વરનુ ચરણ મેળવવામા સમર્થ થાય છે તેને વળી
 અભાવ શાનો હોય ! આ બનાવથી જ્ઞેવામા આવે છે, કે ખરી
 સાધુતા અને સદ્દેષ્ટાતનો પ્રભાવ ઘણો હોય છે કદાચ હજારો ઉપ-
 દેશપૂર્ણ વાક્યો સાબળીને તથા વાચીને પણ ઉપદેશ બગાડી
 માણસના મનમા ઈશ્વરભક્તિનો ઉદ્દેક ધ્યાત નહિ, પરંતુ આ એક
 સદ્દેષ્ટાતના પ્રભાવથી તેનુ ચિત્ત એક પળમા ફરી ગયુ

ભાગ ૪—સત્યનિષ્ઠા.

પર અદ્ભુત સત્યનિષ્ઠા !

ચાળીશ વર્ષ પહેલા કલકત્તાની પામેના એક ગામમા એક આખરદાર જમીનદાર રહેતો હતો તેનું નામ હતું પણ વણા માણસો યાદ કરે છે આમ છતાં તે વેળાએ હાલની પેઠે ન્યૂસપેપર વણા નીકળતા નહોતા. કોઈ માણસે સાફ જામ કયું તો હાલની પેઠે ચારે બાજુએ તેનું નામ ગાળી રહેતું નહોતું ! તેની કીર્તિ હતી પણ ગામ-ડાઓમા ગવાય છે તે જમીનદારને ચાર છોકરા હતા તેમાથી અર્ધથી મોટો છોકરો સબાડિન્ટ જજ થયો હતો જમીનદારીનો ડર વધારવામા જે ડંધ ઉપાયો કામે લગાડવા પડે છે તેના છોકરા મારી પેઠે જાણતા હતા પિતાનો પ્રણો સાત્તિડ સ્વભાવ બોધને મોટા છોકરાએ અર્થાત્ મુન્સફે જમીનદારીની તંત્રારોનો બદોબત કરવાનો ભાર પોતે લીધો હતો થોડા દહાડા પછી પ્રજાની સાથે એક જમીન સબધી ઝગડો થયાથી એક મુકદ્દમા આવ્યો. એ મુકદ્દમા ચલાવવાને માટે મોટા છોકરાએ કેટલાક ખોટા ખતપત્ર બનાવ્યા મુકદ્દમા જ્યારે કોર્ટમા ચાલવા લાગ્યો ત્યારે પ્રજાએ તેના પિતાની સાક્ષી મૂકવા માગી, અને કહ્યું, “એ જો કહે તો અમે ઉપલા સર્વ કરાર સાથે ડબ્બુ થઈશું ” પછી પેલા મુન્સફના પિતાને કોર્ટમા હાજર થવાને માટે સમન આવ્યો તદ્દ અગાઉથી કાઢજ જાણતો નહોતો એકદમ સમન આવ્યો છે એવું માલખીને તે ગભરાઈ ગયો. તે વખતના માણસો કોર્ટમા સાક્ષી આપવાને ઘણું નાખુશ થતા હતા,

પરતુ મુકર્દ્મો પ્રજ્ઞના પક્ષમા અનિષ્ટર જાણીને સત્યની ખાતર સાક્ષી આપવાને જવાનું તેણે નકી ડ્યુ મોટા છોકરાએ પિતાને ઘણું નમજનીને કહ્યું, “ તમે જો ખરી સાક્ષી આપશો તો મને ખોટા ફરતાવેજને માટે સજા થશે ” પિતાએ તેના ઉપર લક્ષ આપ્યું નહિ, અને બોલ્યો, “ હું માગ ધગમા અસત્યને સ્થાન આપીશ નહિ ” બાળક શું કરે ? પિતા કોર્ટમા હાજર થશે જ તે જોઈને ન્યાયાધીશની સાથે એ વિષયમા તેણે મદદાહ કરી તેને આમરદાર તરીકે ન્યાયાધીશ પણ જાણતો હતો પછી વૃદ્ધ જમીનદાર કોર્ટમા ગયો ન્યાયાધીશે પૂછ્યું, “ કેમ, તમારા છોકરાએ આ પ્રજ્ઞની વિરુદ્ધમા જે ફરિયાદી કરી છે તે શું ખરી છે ? ” વૃદ્ધે અમ્મત્તન વદનથી જવાબ આપ્યો, “ હું તેને સત્ય જાણતો નથી ગમકમજે શું કર્યું છે તે હું સમજતો નથી હું જેટલું જાણું છું તેના ઉપગ્રથી કહી શકું છું કે એ સવ ખોટું બનાવ્યું છે ” ન્યાયાધીશે કહ્યું, “ તે શું ! બરાબર વિચાર કરીને કહો તમે ખોટું ક્યાંનું કહેશો તો તમારા છોકરાને વિશેષ અનિષ્ટ થશે ” વૃદ્ધે જવાબ આપ્યો, “ શું મારા છોકરાને તુકસાન થશે એટલા માટે હું સત્ય ધર્મનો નાશ કરું ? ” ન્યાયાધીશ તેથી અજબ થયો પ્રજ્ઞ ઘણી ખુશ થઈ કોર્ટમાના સવળા માણસો સ્તભિત થયા ! વૃદ્ધના આ વાક્યથી સર્વના મન અપ્રવંભાવમા મગ્ન થયા છોકરો નીચું માલું કરીને ઉભો રહ્યો ન્યાયાધીશે જોયું કે ફરિયાદી તદ્દન ખોટી છે વૃદ્ધની સત્યનિષ્ઠા-સાધુતાથી મોહિત થઈને તેણે મુકર્દ્મો કાઢી નાખ્યો

આ વૃદ્ધના પ્રમાણે સત્યાનુરાગી નહિ થયાથી ખરૂં ધાર્મિક થઈ શકાતું નથી, તે સર્વ માનશે સત્યના ઉપર જવલત અનુરાગ નહિ હોવાથી ધર્માનુષ્ઠાન પ્રાણવગરનું થઈ જાય. ધર્મ પૈસાથી, પુત્રથી પણ

પ્રિય છે, તે આના જેવા સાધુ દેખાડી ગયા છે આપણી મામે એવા ઘણા સાધુઓના દૃષ્ટાંત આવે છે અને વળી જાય છે પરંતુ આપણે જડ થઈ રહ્યા છીએ આપણે મત્યને-ધર્મને પ્રાણુ ડગતા પણ પ્રિય ક્યારે જાણીશું ?

૫૩. નિશ ખની સત્યપ્રિયતા.

રાખ અને નિશ નામના બે ભાઈઓ હતા, તેઓ તાપમ ધર્મનું અવલંબન કરીને તપશ્ચર્યામાં લાગ્યા હતા બે ભાઈ અતિ નિર્જન તથા અતિ મનોહર જગાપર બેસીને યોગ માધના હતા પણ બંને થોડે છેટે એક નદીને એકેક ટાંકે ગહેતા હતા ત્યાં કોઈ પણ માણસ વનતું નહોતું ફક્ત પ્રકૃતિજ તેમની મળી હતી ત્યાં વિનાસ મામત્રીમાં કુલપત્ર હતા ત્યાં ગાયનના વાજનો અભાવ હતો ખરા પરંતુ પક્ષીઓ અને પાણીના ઝગણા તે અભાવને પૂર્ણ કરતા હતા યોગદમાં ઝુફરનના કળ મળ વગેરે હતા એ મર્વ મામત્રી લઈને-તેઓ પોતાનું પેટ ભરીને ગતદિવસ પગથ્થલના ધ્યાનમાં ગાળતા હતા કેટલાએક દિવસ પછી એક દહાડો નાનો ભાઈ નિશખ મોટા ભાઈને મળવાના ઇગ્ગાથી તેના આશ્રમમાં ગયો આશ્રમમાં જઈને બુએ છે તો મોટો ભાઈ આશ્રમમાં નહોતો વળી વખત સુધી તેની વાટ જોતો તે જોડો, પરંતુ ભાઈ આવ્યો નહિ માજ પડી ગઈ હતી અને બુખ ઘણી ડકડીને લાગી હતી તપસ્વીના આશ્રમમાં યોગદ નહોતો માનવ સ્વભાવ જ્યારે જોતો અભાવ જાણે છે ત્યારેજ તે મેળવવાને આતુર થઈને મોઢવામાં પ્રવૃત્ત થાય છે નિશખને ભાઈના આશ્રમમાં ડહ ખાવાની વસ્તુ નહિ જડ્યાથી પાસેના એક આશ્રમના ઝાડ ઉપર ઘણા સુદ પાકેલા ફળ તેણે જોયા ભાઈનો આશ્રમ

સમજીને ભૂખ્યા નિશખે ન્યાય અન્યાયનો વિચાર નહિ કરતા તે ફળ પાડીને ખાવા થોડીવાર પછી રાખ પોતાના આશ્રમમા આવીને જીએ છે તો નાનો ભાઈ પોતાના આશ્રમમા બેઠો કે તેની માથે મગલામગળ વાતચીત થવા લાગી ત્યાર પછી ખાવાની વાત નીકળી, ત્યારે નિશખે કહ્યું, “ ભાઈ ! મને ઘણી ખૂખ લાગી હતી તેથી આપના આશ્રમના ઝાડ ઉપર જે પાત્ર ફળ જોયા તે મેં પાડીને ખાધા ” રાખ તે માલગીને બોલ્યો, ‘ નિશખ ! પારદાની વસ્તુ તેની પાસેથી નહિ માગતા લેતા એ ચોરી થાય, એટલા માટે તે ચોરીનો અપરાધ ક્યો છે કાયદાવી ઉલટુ અથવા સમાજના નિયમથી ઉલટુ કંઈ કામ કર્યાથી જે કાંઈ ગમતો અથવા સમાજનો અપરાધી વાય તેને ઉચિત જે કે રાજદ્વારમા જઈને પોતાનો અપરાધ ગમતે જણાવીને તેને મળ ગ્રહણ કરી તે માટે હે નિનખ તને કહું છું કે તે કાયદાવિરુદ્ધ કામ કયું છે, માટે તું હમણા રાજદ્વારમા જઈને તેની સજા ભોગવ ’ ઉપરના વચન માલગીને નિશખનું મન પણ આત્મગ્તાનિ અને અનુતાપથી બળવા લાગ્યું અને તે તરત દોડતો રાજદ્વારે ગયો ત્યાં જઈને તેણે પોતાનો અપરાધ જણાવીને સજા ભોગવવાનું કહ્યું રાજાએ તેનો પરિચય લઈને તેને ક્ષમા કરી એવા સાધુને સજા આપતા કોનું અતર વ્યયિત નહિ થાય ? પરંતુ તપસ્વીએ કોઈ રીતે ગમતની વાત માની નહિ ત્યારે તેને સારી પેઠે સમજાવીને કહ્યું “ કાયદામા એવું છે કે કોઈ અપરાધી પોતાનો અપરાધ પોતાની મેળે માને તો તેને મુક્તિ દેવો, એની ગમતે સત્તા છે હું તે કાયદાને અને તે સત્તાને લીધે આપને માફ કરું છું આપ આશ્રમમા જઈને તપશ્ચર્યામા પ્રવૃત્ત થાઓ ” આમ છતાં તે તપસ્વીનું મન કોઈ રીતે માન્યું નહિ તેણે એ હાથ જોડીને કહ્યું, “ મહારાજ ! હું

અપરાધી છુ, મારા અપરાધ માટે જે સગ્ન કાયદામા ફગવી હોય તે મને નહિ આપશો તો હું આશ્રમમા જનાર નથી” રાગ શુ કરે ? તે નિરૂપાય થયો તે વખતે કાયદો ધણો ખરાબ હતો જે ચોરી કરે તેના હાથ કાપી નાખવા એવું કાયદામા ફરાવેલું હતું રાગએ ધણું સમજાવ્યા છતાં નિશખે માન્યું નહિ ત્યારે રાગએ કાયદા પ્રમાણે નિશખના હાથ કાપવાનો હુકમ આપ્યો ને નિશખના હાથ કાપી નાખ્યા તે વેળાએ નિશખ પરમઆનંદિત થઇને અપરાધની યોગ્ય સગ્ન થઇ છે તે ભાષીને જણાવવાને માટે શખના આશ્રમ તરફ ચાલ્યો આ સત્યાનુરાગનું ઉજ્જવલ દૃષ્ટાંત છે ધન્ય નિશખને અને હજારો વાર ધન્ય શખને !

ભાગ પ-ન્યાય.

૫૪ ફેડરિક બાદશાહનો ન્યાય

પ્રુશિયાના મહાન ફેડરિક બાદશાહે પોતાની રાજધાનીથી થોડે દુરે એક બગીચો બનાવવાનો સકલ્પ કર્યો હતો ન્યારે સધળો બદોબસ્ત નક્કી થઈ ગયો ત્યારે સાબળ્યુ કે એક ખેડુતનું એક દળવાનું કારખાનું તેની અંદર આવ્યાથી બગીચો સમચોરસ થઈ શકશે નહિ. ધણી રૂપિયા આપવા છતાં ખેડુત પોતાનું ધરીનું કારખાનું ત્યાંથી ઉપાડવા ઇચ્છતો નહતો ન્યારે તે વાત બાદશાહે જાણી ત્યારે તેણે ખેડુતને બોલાવી મગાવ્યો ખેડુત આવ્યો એટલે એને બાદશાહે પૂછ્યું “તને આટલા રૂપિયા આપવા છતાં તું તે મકાન કેમ છોડતો નથી ?” ખેડુતે જવાબ આપ્યો “એ મારા બાપદાદાનું ઘર છે એ જગાપર મારા પિતાએ મારૂં રક્ષણ કર્યું છે, તે જગાપર મારા પિતા મરી ગયા છે અને ત્યાં મારા છોકરાનો જન્મ થયો છે, તેથી હું તેને વેચવા ઇચ્છતો નથી ” બાદશાહે કહ્યું, “હું ત્યાં મારો મહેલ બનાવવા ઇચ્છું છું ” ખેડુતે જવાબ આપ્યો, “મહારાજ, તમે વિસરી ગયા જણાઓ છો કે તે મારૂં ઘર મારો મહેલ છે ” બાદશાહે કહ્યું, “તમે જો તે વેચશો નહિ તો હું તે છિનવી લઈશ ” ખેડુતે કહ્યું, “આપ છિનવી શકશો નહિ, કારણ કે બર્લિનમાં ન્યાયની કોર્ટ છે ” આ સાબળીને બાદશાહે તે ઘર ઉપર હાથ નાખ્યો નહિ. તેણે વિચાર કર્યો કે, રાજ કાયદો બનાવી શકે છે, પણ કાયદો તોડી શકતો નથી.

૫૫ મીનલદેવીનો ન્યાય.

સિદ્ધરાજ જ્યસિહની મા મીનલદેવી ધોળકામા એક તળાવ ખોદાવતી હતી એ તળાવની પૂર્વ તરફ એક વેશ્યાનું ઘર હતું તે ઘરને લીધે તે તળાવ સમયોચિત થયું નહોતું મીનલદેવીએ તેને તેની ઘણી કીમત આપવા કહ્યું, પરંતુ તે વેશ્યા કોઈ રીતે પોતાનું ઘર આપવા તાજી થઈ નહિ તે સ્ત્રીએ મનમાં વિચાર કર્યો હતો કે તળાવ થવાથી જેમ રાણીનું નામ અમર થઈ જશે તેમ હું તે તળાવ ખોદવામાં હરકત નાખીશ તો મારું પણ નામ તેનાથી પ્રખ્યાત થશે એવો વિચાર કરીને તેણે તે વેશ્યાના ધાર્યું નહિ તેથી રાણીએ કંઈપણ બલબેરી કરી નહિ ને તે વગ ત્યાંજ રહ્યું તે તળાવ મીનલદેવીનું તળાવ એ નામથી પ્રખ્યાત છે આજ પણ મીનલ તળાવની પૂર્વ તરફ ખાઓ રહેલો જોવામાં આવે છે. ત્યારથી ગુજરાતમાં એક કહેવત ચાલતી આવે છે કે, ‘ ન્યાય ધર્મ જોવા ઇચ્છતા હો તો મીનલદેવીનું તળાવ જુઓ ’

— ૦ —

૫૬ અકબરશાહની ઉદારતા.

અકબરશાહની પોતાની માના ઉપર ઘણી પ્રબલ લક્ષિત હતી એક વખત તેની મા પાલખીમાં બેસીને લાહોરથી આગે જતી હતી ત્યારે અકબરે અને અકબરને જોઈને બીજા મોટા મોટા અમીરોએ પોતાને ખાધે પાલખી લઈને નદી પાર કરી હતી અકબરની મા અકબરને જે કામ કરવા કહેતી હતી તે અકબર તરત જ કરતો હતો. અકબરશાહે ફક્ત માની એક આજ્ઞા પાળી નહોતી અકબર શાહની માને ખબર મળી હતી કે પોર્ટુગીઝ ખલાસીઓએ એક

સુસલમાનવુ વહાણુ, સુધી, લીધું અને સોમાથી તેમને એક કુરાન મળ્યું હતું તેઓએ કુરાનને એક ફૂતગના ગળામાં બાંધીને વગાડતા જમાડતા એજ શહેરમાં ફૂતરાને ફેરવ્યો હતો આ ખબર સાંભળીને બાદશાહની માએ અકબરને કહ્યું કે, “એક બાઈમધ ગધેડાના ગળામાં બાંધીને આગ્રા શહેરમાં ફેરવ ” બાદશાહે તેના જર્વાઈમાં કહ્યું, “જે કામ પોર્ટુગનના રહેવાસીઓને નિષ્ઠ છે તે કામ બાદશાહને પણ ધણુ નિષ્ઠ છે તેમાં સંદેહ નથી એમ કયાંથી કાંઈ ધર્મના ઉપર ધિક્કાર દેખાડવા જેવું થાય છે, અને એટલા માટે તમારી એ ઇચ્છા, હું કદી પાર પાડી શકીશ નહિ એક ન બોલનાર ગ્રંથના ઉપર એનો અદ્વૈત લેવાની ઇચ્છા હું કરી શકતો નથી.”

ભાગ ૬-વિશ્વાસ.

પાઠ “આવો પ્રાર્થના કરવા બેસીએ”

ખરેખર ! ઈશ્વર ઉપર વિશ્વાસ રાખનાર માણસ સાસારિક વિપદને તુચ્છ સમજે છે સેકડો વિપત્તિમા પણ વિશ્વાસુ હૃદય સત્ય-માર્ગથી વિચલિત થતુ નથી એક હજસી ગુલામ તેવા સાધુચરિત્ર અને પ્રાર્થનાને માટે પ્રખ્યાત હતો તેને સર્વ મનુષ્યો બેનકાકા કહીને બોલાવતા હતા જે બગીચામા બેન ગુલામનુ કામ કરતો હતો તે બગીચાનો માલીક ધાતકી હતો તેણે એક દહાડો નકકી કર્યું કે, પોતાના તાબાના બેનરોમા હવેથી ઉપાસના-પ્રાર્થના કર્ધ થવા દેલુ નહિ બેનને ભય દેખાડીને ધર્મસાધનાથી દૂર કરવાને માટે તે હત-ભાગ્ય નિષ્કુલ ગુલામના માલીકે બીજા એક ગુલામની પશુની પેટે હથા કરી તેનો અપરાધ એ હતો કે, તે ભગવાનનુ નામ લેતો હતો ! તેનુ માનુ એક જાહેર જગાપર લટકાવીને ગુલામના માલીકે બેનને બોલાવીને પુછ્યુ “આ કોનુ માનુ લટકે છે તે તુ જાણે છે ?” બેને કહ્યુ “હા, તને ઝાળખુ છુ” ત્યાર પછી ગુલામના માલીકે બેનને સાવચેત થવાનો હુકમ આપ્યો “જો હુ હવે પછી કદી તને ઈશ્વરનુ નામ દેતો તથા ઈશ્વરની આગળ પ્રાર્થના કરતો જોઈશ તો તારી પણ આવી દશા કરીશ !” આ ભયકર હુકમ સાંભળીને તે થોડી વાર સુધી ચુપ રહ્યો ત્યાગ પછી સ્થિત ચિત્તથી વિસ્માર કરીને તે જગલી, વગર રીબેસો હબશી ગુલામ ખુલા હૃદયથી પોતાના સોળનીઓને એકઠા કરીને કહેવા લાગ્યો કે, “ગમે તેમ

ચાઓ આવો આપણે પ્રાર્થના કરવા બેસીએ ! ” કયા વિષદ, કયા પ્રાણુડનો ભય ! ઈશ્વરના વિશ્વજીવી નામથી સર્વ આશકા પ્રબલ સ્રોતના ઉપર તણાતા તણુની પેઠે કયાની કયાએ જતી રહી

૫૮ બાળકનો વિશ્વાસ

અમેરિકાનો એક ધર્મનિષ્ઠ સ્ત્રીનો એક નાનો છોકરો મરી ગયો. તે એક દહાડો પોતાની ત્રણ વર્ષની ઉમ્મરની છોકરીની પામે બેસીને પોતાના મરણ પામેલા છોકરાના વિષયમા વાત કરતી હતી કે ઈશ્વર તેને સ્વર્ગમા લઈ ગયો છે આ શબ્દ કહેતા માતાની આખમાથી આસુ નીડળ્યા તેની કન્યાએ થોડીવાગ મનમા ને મનમા વિચાર કરીને પુછ્યુ “ મા ! પરમેશ્વરે લાઇને સ્વર્ગમા લઇ જઇને શુ સાર કામ કર્યુ છે ? ” માતાએ જવાબ આપ્યો, “ હા ” એ સાબળીને તે સરળ કન્યાએ કહ્યુ, “ જો તેને લઇ જઇને ઈશ્વરે સાર કર્યુ છે, તો મા તુ શામાટે રૂવે છે ? ” ઈશ્વરના ઉપર એવો સરળ વિશ્વાસ ધણા થોડાજ મોટી ઉમરના માણસોમા હશે. આપણે મુખથી કહીએ છીએ કે ઈશ્વર મગળમય છે, પરતુ કામની વેળાએ તેનાથી વિપરીત આચરણ કરીએ છીએ, એજ દુર્બલતા છે

૫૯. અમ ગળમાં મ ગળ

એક જુવાન માણસ ધણા વખતથી રોગના બિઝાનામા મડકો હતો મરણ નજદીક આવેલુ જોઇને તેણે એક દિવસ પોતાના એક મિત્રને કહ્યુ “ આ રોગચત્રણા મારે માટે અમુક્ય રતનસ્વરૂપ છે એણે અને યૌવનકાલની દુર્ગુદિ અને મોહના હાથમાથી બચાવ્યો છે એને

યોગે હું ઈશ્વરને એકમાત્ર સુખના આધાર રૂપે અને અનંત જીવનને એકમાત્ર આશાના સ્થાવરૂપે અવલંબન કરતા શીખ્યો છું; અને હવે મારા મનમાં આવે છે કે એણે મને હાલ મારા પિતાના ઘરની ધણી નજદીક આપ્યો છે ।” આપણે ધણી વેળાએ રોગ, રોક અને વિપદમાં પડીને આત્મવિસ્મૃત થઈ જઈએ છીએ । પરંતુ જેઓ ખરેખરા ઈશ્વરવિશ્વાસી તેઓ હું ખ-વિપદમાં પણ ઈશ્વરનો મગળ હાથ જોઈને કૃતજ્ઞ થાય છે જે વિપદ અવિશ્વાસીને નિરાશાના અઘડારમાં નાખે છે, તેમાંથી શ્રદ્ધાળુ માણસ સસાગની અનિત્યતાના સળધમાં અમલ્ય ઉપદેશ મેળવે છે, અને ઈશ્વર ઉપર નિર્ભર કરવાનું શિક્ષણ મેળવે છે

૬૦ વિશ્વાસ એ અમૂલ્ય નિધિ છે

એક સમયે ક્રાન્સ દેશના એક બાદશાહે બર્નિયાર નામના એક બહુ ધર્મ-વિશ્વાસી પ્રોટેસ્ટન્ટને પોતાનો વિશ્વાસ પરિત્યાગ કરીને રોમન કેથોલિક ધર્મમાં દીક્ષિત થવાનો હુકમ કર્યો તે વખતે તેને અનેક પ્રલોભન દેવાડીને કહ્યું કે, “તું જો રોમન કેથોલિક ધર્મનો આશ્રય લઈશ તો તને મારે રાજ્યપદ આપીશ ” બાદશાહના આવા લલચાવનારા વાક્ય સાંભળીને વિશ્વાસુ બર્નિયારે કહ્યું “ પિતા ! હું જો આવા પાર્શ્વિક ઐશ્વર્ય અને સપદના પ્રલોભનથી મારા પરમ પ્રભુ પરમેશ્વરને અમાન્ય કરું તો એક સમય એના કરતા કોઈ સામાન્ય લાયની આશાથી રાજાને પણ અમાન્ય કરી શકીશ, એ અસંભવિત નથી ।” જે વિશ્વાસ સામાન્ય વિધનથી જતો ગહે છે તે વિશ્વાસ વિશ્વાસજ નથી આખા ભૂમડલનું ઐશ્વર્ય અને સુખ-સુખ તેનો વિશ્વાસ ત્યાગ કરવા કહે તો તે સર્વને અસાર, અ-

પદાર્થ, ધિકારવા લાયક સસારની અંતિ ખરાબ મલ્લિન વસ્તુ કરતાં પણ અસાર સમજીને પોતાના અમલ્ય વિશ્વાસને પ્રાણુમાં વધારે દૃઢ રૂપથી પકડી ગયે છે પરમેશ્વર ઉપરનો વિશ્વાસ કેવો અમલ્ય નિધિ છે! તેની સાથે શું જગતની કોઈ વસ્તુની તુલના થઈ શકે ?

૬૧ બાલિકાનો ઉપદેશ

કેટલાક દિવસ ઉપર એક સાત અથવા આઠ વર્ષની બાલિકા કોઈ ઘરણે આગથી ઘણી દાઝી એ છોડરી એક રવિવારની ધર્મસભાથી નિશ્ચાળમા ભણુવા જતી હતી છોડરી અગ્નિમા દાઝયા પછી ચૌદ દિવસ જીવતી ગઈ હતી ન્યાં સુધી તે જીવતી હતી ત્યાં સુધી તે તેના વિશ્વાસ પ્રમાણે ઇશુખ્રિસ્તની શક્તિનો વિષય પ્રચારતો, અને તેની વૃદ્ધ માતાને પોતાના વાક્ય ઉપર વિશ્વાસરૂપે વિશ્વાસ સ્થાપન કરવાને વિનંતિ કરીને કહેતી કે, “ મહારી સાથે તારો સ્વર્ગમા પાછો મેલાપ થશે ” આ સર્વ વાતથી તેને આનંદ થતો અને આશાના ચિહ્ન જોતી તેની આ દાહ્યત્રણાની હાલતમા તે કેવી રોતે આટલી બધી પ્રકુલિત ચિત્તથી પોતાના પ્રાણનો વિશ્વાસ કહી શકી હતી, તેનો એક વાર વિચાર કરીને નેચાથી વિસ્મિત થવાય છે

૬૨ દુઃખમાં શાંતિલાલ.

એક ખ્રિસ્તી ધર્માવલબી રોગી બાળક ધર્મપુસ્તક બાઇબલ વાચવાને ઘણો ચહાતો હતો, પરંતુ તેના શરીરના અગ એવા તો સિથિલ થઈ ગયા હતા કે, કોઈ સીતે, પોતે, બાઇબલ ઉઘાડીને વાંચવાને સમર્થ

નહોતો. એક પ્રતિષ્ઠિત માણસે પેલા બાળકને પૂછ્યું કે, “તને આ પુસ્તક વાચવું કેમ ગમે છે?” બાળક તે ગૃહસ્થનું બોલવું સાંભળીને બોલ્યો- “હું બાઇબલ વાચવા ઉપર આટલી પ્રીતિ રાખું છું તેનું કારણ એ છે કે, એમાં ખ્રિસ્ત વિશે લખ્યું છે” પેલા માણસે પૂછ્યું “તું શું ખ્રિસ્તના ઉપર વિશ્વાસ રાખે છે?” બાળકે જવાબ આપ્યો, “હા, હું વિશ્વાસ રાખું છું” તેણે ફરી પૂછ્યું “તું શા માટે વિશ્વાસ રાખે છે?” બાળકે કહ્યું “એ વિશ્વાસ આ વ્યાધિની ભયાનક દૃશ્યત્રણા અનાયાસથી સહન કરવાની શક્તિ આપે છે!” વાસ્તવિક વિશ્વાસ હોય તો માનવ ભયાનક રોગચાળા અને સાસારિક કષ્ટમા પણ સુખથી રહી શકે છે ગમે તો બાળક હોય, યુવાન હોય કે મૂર્ખ હોય, સર્વને વિશ્વાસ સઘળી હાલતમાં એક અપૂર્વ સુખસાગરમાં સર્વદા નિમગ્ન રાખવાનો યત્ન કરે છે.

૬૩ સૈનિક પુરૂષની દૃઢ આસ્થા.

એક વેળાએ ભયાનક તોફાન જગ્યું હતું એવા વખતે એક ધર્મપગાયણ સૈનિક પોતાની સ્ત્રી સાથે તે તોફાનમાં સપડાયો હતો. તેની પત્ની ઘણી ભયભીત અને વ્યાકુન થઇને કિંટર્તવ્ય વિમુદની પેઠે ‘હા માત્ર આવી બન્યું’ એમ મમળ શોક કરના લાગી પરંતુ પેલો સૈનિક અતિ સ્થિર તથા પ્રશાન્ત ભાવથી અવસ્થાયિત કામ કરતો હતો તેનો પ્રશાન્તભાવ જોઇને તેની પત્નીએ કહ્યું “આ કેવું આશ્ચર્ય!” આટલી બધી વિપદા આવી પડી છે, ચારે તરફ મહાપ્રલય થવાના ચિન્હ જણાય છે, છતાં તમે તેને ગણકારતા નથી, એનું કારણ શું?” સૈનિક આ વાત સાંભળીને થોડું હસ્યો. પછી પોતાની તલવાર આનમાંથી કાઢી તેને

અમ્માગ પત્નીની છાતી આગળ ધરીને પૂછ્યું “આથી ડરો છો કે નહિ ?” પત્ની હસીને બોલી “શા માટે ડર ? તલ્લવાર એવા એક જાણના હાથમા છે કે જે મારા ઉપર પ્રેમ રાખે છે.” પતિએ કહ્યું : “ત્યારે શા માટે આશ્ચર્ય પામો છો ? આ તોફાન એવા એક જાણના હાથમા છે કે જે મારા ઉપર પ્રેમ રાખે છે તે મહાર ભલુજ કરશે.”

૬૪ પરમેશ્વર બાળકને જોશે !

એક બાળકે નાનપણથી કેવળ આ વાક્ય બોલવાનું શિક્ષણ મેળવ્યું હતું “પરમેશ્વર બાળકને જોશે !” પેલો બાળક મધુર સ્વરથી હમેશા ઉપરના શબ્દો કહેતો હતો એ બાળકના માબાપ એકી વખતેજ મોટા રોગમા સપડાયા તેઓ સારા નહિ થતા છોકરો પણ મોઢો પડ્યો તેનો રોગ ધીરે ધીરે વધવા લાગ્યો અતે તે સુકુમાર બાળકના મૃત્યુનો દિવસ ઘણો પામે આવ્યો

તે વેળાએ તેની મા પણ માદી હતી તેથી તે ખાટલા વશ થઈ હતી છોકરાની હૃદયવિદારણી અવસ્થાની ખબર સાંભળ્યાથી તેને એક વખત છાતીમા ધારણ કરવાની તેણે ઇચ્છા જાહેર કરી અતે માબાપ છોકરાની આગળ ગયા ત્યાં જઈને જુએ છે તો પોતાના છોકરાનું મરણ નિશ્ચય થશે એમ એકસ માનીને ઘણું રોવા લાગ્યા પરંતુ બાળકે એક વાર પોતાની મા એલી આખ ઉઘાડીને અતિ મૃદુ સ્વરે કહ્યું : “પરમેશ્વર બાળકને જોશે !” બાળકની આ વાતે તેઓના શોકસન્તાપ હૃદયમા શીતળ પાણી છાટ્યું તે વિશ્વજનની અતે તેને પોતાના સાતિમય હૃડમા લઈને તેને નિત્ય સુખધામ-સ્વર્ગરાજ્યમા લઈ ગઈ આ રીતે જ્ઞાના બાળક પણ પરમેશ્વરને બોલાવી શકે છે.

૬૫. ઈશ્વર 'પ્રકાશ' છે.

એક વખત શિયાળાની રાતે એક સાત વર્ષનો બાળક પોતાની આયાની સાથે ઘણું છેટેથી પોતાના ઘર તરફ આવતો હતો. અધારી ગત હતી તેથી રસ્તો ભૂલવાનો સભવ હતો. તેને લીધે આયાએ ફાનસ સાથે લીધું હતું એકદમ પ્રખળ પવન આવ્યાથી ફાનસમાનો દીવો હોલવાઈ ગયો. ને તેથી તેઓ બંને મોટી મુશ્કેલીમાં આવી પડ્યા. બાળક ગમે તો ડરતો હોય અથવા નહિ ડરતો હોય, પણ આયાને ઘણી ડરતી જોઈને પેલા સાત વર્ષના છોકરાએ આયાને કહ્યું “તું આટલી બધી શામાટે ભય ધરે છે ? અધારામાં આપણે કદી પણ રસ્તો ભૂલશું નહિ. તે સર્વવ્યાપી દયામય ઈશ્વર આ ઘોર અધારાનો પ્રકાશ થઈને આપણને રસ્તો દેખાડશે ” આહા ! આ સરળ બાળકના જેવો વિશ્વાસ આપણે ક્યારે મેળવશું

૬૬. વિશ્વાસથી શું નહિ મળે ?

એક શહેરમાં એક ગરીબ સ્ત્રી રહેતી હતી તેની એક નાની છોકરી હતી એ સ્ત્રીની સામાનિક અવસ્થા એટલી તો ખરાબ હતી કે કોઈ કોઈ દહાડે તેને પૂરે પૂરું ખાવાનું પણ મળતું નહોતું. પોતાને મારી પેટે ખાવાનું નહિ મળે તે ચાલે, પણ છોકરીને શી રીતે ચાલે ? એ વિચારથી જ્યારે છોકરીને પૂરું ખાવાનું મળતું નહિ ત્યારે તેનો વિચાર કરતા માનો પ્રાણ નીડળી જતો. એવી રીતે નાના પ્રકારની સામાનિક ચત્રણાથી છુદાઈને એક દિવસ અનાહારે તે એકાતમાં જમીને રોત્તી હતી એની વખતે તેની પેલ છોકરી પોતાની માને રડતી જોઈને બોલી: “મા, તું સામાટે રડે છે ? આજે આપણને ખાવાનું નથી તેથી તું આટલી રડે છે ? તું શું બળતી

નથી કે જેણે આપણને આ પૃથ્વીમા મોહ્યા છે, તે દયાનો સામર પરમેશ્વર આપણને નિશ્ચય ખાવાતુ આપશે. આપણે ભુખથી પ્રાણ ત્યાગ કરીશુ તે તેનાથી કદી પણ મહન થશે નહિ ”

બાલિકાના આવા આશાપૂર્ણ વાક્ય જેવા સમાપ્ત થયા તેજ વખતે એક પડોશી તેની ઓરડીમા આવીને પેલી સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો “ અમુક ઘરમા કામને માટે એક માણસની જરૂર છે. જો તમે તે કામ કરવાનો ભાર ત્યો તો ઘણુ સારૂ થાય ” સ્ત્રી આ સામ-ળતાજ કન્યાને ઘરમા મૂકીને કામ કરવા ગઈ આખો દિવસ કામ કરીને આવતી વખતે પરિશ્રમથી મળેલા પૈસામાથી થોડીક ખાવાની વસ્તુ વેચાતી લાવી તે સર્વ સામગ્રી જોતાજ એ બાલિકાની આખમાથી દડદડ કૃતચ્ચતાના આસુ પડવા લાગ્યા અને તે બોલી, “પહેલા મે કહ્યું નહોતુ કે, અનંત દયાનો સાગર પરમેશ્વર આપણને ખાવાતુ નિશ્ચય આપશે ? તેજ સર્વ જીવને આહાર આપનાર છે. તેના ઉપર નિર્ભય રહીને કાર્ય કરવાથીજ આપણો સર્વ અભાવ દૂર થશે ”

૬૭. પ્રાર્થનાશીલ ગરીબખાદ

એક દિવસ એક સ્ત્રી ઈચ્છાડના એક નગરમાથી હવા ફેરફાર કરવાને માટે સમુદ્ર ઉપરના એક ગામમા જતી હતી તેણે જવાની આગમ્ય પોતાના નોકરોને કહી રાખ્યુ હતુ કે, તેની સાથે કષ્ટિપણુ ખોરાક બદલે વધારે ખોળે કરવાની જરૂર નથી પરંતુ તેના એક નોકરે એ હુકમ જાણ્યો નહોતો તેથી તેણે અજાણથી ઘણી રોટલા વગેરે ખાવાની વસ્તુઓ ગાડીની નીચેના ખાનામા નાખીને પૂર્ણ ભર્યું હતુ રસ્તામા થોડા થાક્યાથી તે ખાવાની વસ્તુ ઉપર સ્ત્રીની નજર પડી. તે ઘણી વિરક્ત થઈને કહેવા લાગી “રસ્તામા આ સર્વ

ખોરાક નાખી દઇને ગાડી ચલાવ." તે સાંભળીને એક દાસીએ કહ્યું: " શેઠાણી ! જરા થોભો, હું પેના ગામમા કાંઈ ગરીબને રોટલી વગેરે આપી આવું" એમ કહીને સર્વ ખાવાની વસ્તુ માથા ઉપર લઈને તે ગામમા પેડી પહેલા બે ત્રણ ઘરમા ગયા પછી એક ઘરમા જઈને જુઓ છે તો તેણે એક વિશીર્ણ અને મત્તિન સ્ત્રી ગુઠણપર બેસીને હાથ જોડી પરમેશ્વરની આગળ પ્રાર્થના કરતી દીડી તેની પ્રાર્થના પૂરી થતાજ પેલી દાસીએ કહ્યું, " અમારી ગાડીમા ભૂતચી આ સર્વ ખાવાની વસ્તુ અમે લીધી હતી અમોને એની જરૂર નથી. હું આ સર્વ આપને ત્યાં ગઈ જાઉં છું ઈચ્છા હોય તો તેનો આપ ઉપયોગ કરજો નહિ તો કાંઈ દુખી ગરીબને આપજો" એ સાંભળીને પેલી સ્ત્રીની આખમાથી દડદડ આસુ પડવા લાગ્યા તે રોતી રોતી પરમેશ્વરને ધન્યવાદ દેવા લાગી અને પેલી દાસીને સંબોધન કરીને કહ્યું, " ખૂબેન ! હું ઘણી હતભાગિની છું મારો પતિ ઘણા દિવસ માઠો રહીને હમણા મરી ગયો છે તેની દવાદાર અને સેવાને માટે મેં મારું સર્વ વેચી નાખ્યું, એટલું જ નહિ પણ તેનો ખર્ચાવ કરવાને માટે મેં મારા હાડકા ચામડાને પણ સુકરી નાખ્યા, પરંતુ નસીબે ચારી આપી નહિ તેનું કેટલાક દિવસ થયા મૃત્યુ થયું છે. મારી પાસે જે કંઈ થોડું બચ્યું હતું તે સર્વ પુર થઈ ગયું છે, આજે મહારી પાસે કંઈ પણ ખાવાનું નહોતું તેથી હમણા હું પરમેશ્વરની આગળ રડીને કહેતી હતી કે, " પિતા ! તમારી દુખિની કન્યા ખાધા વગર મરે છે અથવા અનાથ નિવાસનો આશ્રય લે છે એમ જો તમારી ઈચ્છા ન હોય તો તેને અન્ન આપીને પ્રાણની રક્ષા કરો. જુઓ મારા પિતાએ તમારી સાથે તેની કન્યાને માટે જોઈએ તે કમ્તા પણ અન્ન મોકલ્યું છે "

૬૮. સ્તિલિ

જર્મની દેશમાં સ્તિલિ નામનો એક વિખ્યાત ધાર્મિક પુરુષ હતો. જુવાનીના આરભથી તેની ઇશ્વર ઉપરના વિશ્વાસની દૃઢતાની વિશેષ ઝાળખાણ મળી હતી તે વેળાએ યુનિવર્સિટીમાં પ્રવેશ કરીને વૈદિક વિદ્યા શીખવાની સ્ટીલીની ધણી ઇચ્છા થઈ, પરંતુ યુનિવર્સિટીમાં અભ્યાસ કરવો એ કંઈ થોડા ખર્ચની વાત નહોતી. તેનો આ ખર્ચ કોણ આપે ? તે નિરાશ થઈને ઇશ્વરની આગળ પ્રાર્થના કરતો અને પ્રાર્થના કરતી વેળાએ કહેતો “પરમેશ્વર ! આ ગરીબની વાસના શું પૂર્ણ થશે નહિ ?” આવી રીતે વિચાર અને પ્રાર્થના કરતા તેના હૃદયમાં મજબૂત વિશ્વાસ ઊઠે કે જગદીશ્વર મારી વામના પૂર્ણ કરશે તેથી નિશ્ચિત થઈને તેણે મનના આવેગનું નિવારણ કર્યું કયા વિદ્યાલયમાં જવું તેને માટે ઘણો વિચાર કરતો નહોતો. તેણે મનમાં મનમાં નિશ્ચય કર્યો કે જગદીશ્વર જે માર્ગ દેખાડશે તે માર્ગે અવલમ્બન કરીશ આવું નક્કી કર્યા પછી ત્રણેક અઠવાડીએ એક દિવસ તેના સગાએ તેને પૂછ્યું, “તું કયા વિદ્યાલયમાં જઈશ ?” તેણે જવાબ આપ્યો, “હું જાણતો નથી” ત્યારે તે સગાએ ખીજા એક જુવાનનું નામ દઈને કહ્યું “ફક્લાણો સ્ટ્રાસબર્ગ યુનિવર્સિટીમાં જાય છે. તું કેમ જતો નથી ?” તે તથાસ્તુ કહીને ત્યાં જવા તૈયાર થયો પરંતુ તેને યુનિવર્સિટીમાં જઈને અભ્યાસ પુરો કરતા હજારથી વધારે રૂપિયાની જરૂર હતી તેની પાસે એકસો રૂપિયા પણ નહોતા હતા તે કોઈ વેળાએ પણ ચિંતાતુર દેખાતો નહોતો તે હસતો હસતો પોતાનું ખર્ચાખર્ચાનું કહેતો કે “યુનિવર્સિટીમાં અભ્યાસ કરવાની કમર બાંધી છે, પરંતુ હું જાણતો નથી કે કયાથી મારો સ્વર્ગનો પિતા આટલા

બધા પૈસા મને અપાવશે ”-તેના મિત્રો ચકિત થયા તેણે હસીને કહ્યું, “તમે ઉદ્વિગ્ન નહિ થાઓ નિશ્ચય જાણજો કે ઈશ્વર મારો અભાવ દૂર કરશે ” તેણે જેમ તેમ કરી તેની મુસાફરીને માટે રફ રૂપિયા એકઠા કર્યા તે લઇને તે સ્ટ્રાસબર્ગની તરફ જવા નીકળ્યો રસ્તામાં તેને ઘણા વિલંબ થયો. તેથી તેની પાસેના બધા પૈસા ખર્ચાઇને ફક્ત એક રૂપિયો તેના હાથમાં બાકી રહ્યો તે વેળાએ સ્ટ્રાસબર્ગનો ત્રણ દિવસનો રસ્તો બાકી હતો સ્ટિલિ પોતાના અભાવની વાત કહેને પૂણું કહેતો નહોતો એક દહાડો તે રસ્તામાં ફરતો હતો તેવામાં તેનો એક સ્વદેશનો આજખીનો વેપારી એકદમ તે જગ્યાપર મળ્યો તેને મળી કરીને પુછ્યું “ સ્ટિલિ, તમે અહી કેમ આવ્યા છો ? ” સ્ટિલિએ જવાબ આપ્યો કે, “સ્ટ્રાસબર્ગ યુનિવર્સિટીમાં અધ્યયન કરવાને માટે જાઉ છું ” તે વેપારીએ પૂછ્યું તમને એટલા બધા રૂપિયા ક્યાથી મળશે ? સ્ટિલિએ જવાબ આપ્યો ઉપર મારો પિતા છે તે પરમ ધનવાન છે, તેણે મને આશા આપી છે ઈશ્વરના વિશ્વામની આવાત સાબળીને પેસા વેપારીના મનમાં એક અપૂર્વ ભાવનો ઉદય થયો તે વેપારી બોલ્યો, હું તારા પિતાનો એકનોકર છું તેના હુકમથી મને તેત્રીસ રૂપિયા આપુ છું આવી રીતનું કહીને તેત્રીસ રૂપિયા આપ્યા સ્ટિલિ તેનાથી સ્ટ્રાસબર્ગ નગરમાં આવ્યો સ્ટ્રાસબર્ગ નગરમાં આવીને થોડા દિવસ રહ્યો તેટલામાં તે રૂપિયા ખર્ચ થઇ ગયા ફક્ત એક રૂપિયો પાસે હતો તે પરમેશ્વરની આગળ પ્રાર્થના કર્યા કરતો હતો જેની સાથે તે આવ્યો હતો તેણે એક દહાડો કહ્યું, સ્ટિલિ તમારા હાથમાં પૈસા નહિ હશે, ખર્ચ કરવા મુકાતો હઇશ આ લે એમ કહીને તેણે ત્રીશ રૂપિયાની મદદ આપી, તેનાથી તેના સંકળો અભાવ દૂર થયો. ત્યાર પછી તે કાબેજમાં રીના રૂપિયા બરવાતી

ખાણી થઈ. આ વખતે ચાળીશ રૂપિયા નેમ્યે. પરંતુ તેની પાસે એક કુટી બદામ પણ નહોતી, જે દિવસે સાંજે રૂપિયા આપવા નેમ્યે, તે દિવસની સવાર ગઈ, બપોર થયા, પાંચ વાગ્યા; પણ રૂપિયા આવવાનું કંઈ લક્ષણ જણાયું નહિ રૂપિયા કયાથી આવશે તે નક્કી નહોતું. ટિલિનું હૃદય ચિતાથી બાકુલ થાય છે તેણે આખો દહાડો પ્રાર્થના કરી સાંજે તે પ્રાર્થના કરતો હતો, એટલામા દરવાજો ઠોકાયાનો અવાજ સભળાયો. ટિલિ દરવાજો ઉઘાડીને જુએ છે તો તે ધરતો ધણી વરમા આવીને કહેવા લાગ્યો “આ ધર તમને પસંદ પડ્યું કે નહિ, તે પૂછવા હું આગ્યો છું. ટિલિએ કહ્યું, ધર ધણુંજ સારું છે હું જેવું ઇચ્છતો હતો તેવુંજ છે તે વેળાએ ધર-ધણીએ પુછ્યું, ‘તારા હાથમા ખર્ચ’ કરવાને પૈસા છે કે નહિ તે કહે નેમ્યે ?” ટિલિએ તેના આ પ્રશ્નથી અન્યથા થઈને ધીરભાવથી જવાબ આપ્યો, “મારા હાથમા પૈસા નથી” પછી ધરધણી થોડું હસીને ખેંચ્યો “પરમેશ્વરે મને તને મદદ આપવાને માટે મોકલ્યો છે” એમ કહીને તેણે પોતાના ધરમાથી ચાળીશ રૂપિયા લાવી આપ્યા. તેનાથી તેણે દાલેજની શી આપી, અને બીજી નેમ્યેતી વસ્તુ ખરીદી.

૬૯ “ઈશ્વર મને ખાવાનું આપશે”

યુરોપમા ખ્રિસ્તીધર્મનો પહેલો પ્રચાર થવાની વેળાએ ખ્રિસ્તના શિષ્યોને ચારે બાજુએ જુદામ વેકવા સાથે માર ખાવો પડતો હતો. આ વખતે એક ખ્રિસ્તી સ્ત્રી સર્વદા કહેતી હતી કે, “મને કોઈ રીતની ખોટ નથી, કારણ કે પરમેશ્વર મને જે ચીજની જરૂર હશે તે સવ આપશે” એક દિવસે સાધારણ ઉપાસનામા સામલ નહિ થવાને માટે તેને અપરાધી ગણીને એક ખ્રિસ્તધર્મી ન્યાયાધીશની આગળ લાવવામાં આવી ન્યાયાધીશે તેને નેમ્યે મસ્કરીઆ કહ્યું “ધણા દિવસથી તને મારી કોર્ટમા લાવવાની ઇચ્છા હતી;

હમણા હું તને કેદખાનામા મોકલીશ. તે વેળાએ ત્યા તને કાણુ ખાવા આપશે ? ” પેલી ધર્મશીલ સ્ત્રીએ જવાબ આપ્યો “ મારા સ્વર્ગીય પિતાની જે ઇચ્છા હશે તે તે આપના ખોરાકમાંથી મને ખાવાનું આપશે । ” અતે તેમજ બન્યું. પેલો ન્યાયાધીશ ખ્રિસ્તી સ્ત્રીની દૃઢતા અને ઇશ્વર ઉપર વિશ્વાસ જોઈને એવો તો મોહિત અને આશ્ચર્યચકિત થયો કે તેની હૃદયથી ભક્તિ ડરી શક્યા સિવાય રહી શક્યો નહિ, અને યત્નની સાથે પોતાના ખોરાકમાંથી દરરોજ તેણીને ખાવાનું મોકલવા લાગ્યો તે જોટલા દિવસ કેદખાનામા હતી તેટલા દિવસ ન્યાયાધીશ દરરોજ પોતાના ખોરાકમાંથી પેલી ધર્મશીલ સ્ત્રીને ખાવાનું પૂરું પાડતો હતો.

આપણે શું ઇશ્વરના ઉપર પેલી ખ્રિસ્તી સ્ત્રીની પેઠે વિશ્વાસ રાખતા શીખ્યા છીએ ? આપણે પોતાનો બોજો અને શીડર લઈને કુટ્ટી અને દુર્ભાવનાથી ઉન્મત્તની પેઠે અહિંથી તહિ દોડતા ફરીએ છીએ થોડીક વિપદ સામે જોવાથી એટલમ હનાશ થઈ જમએ છીએ જરૂર ખરેખરા વિશ્વાસુ અને નિર્ભરશીલ જેઓ છે તેઓ પોતાનો સર્વ આધાર ઇશ્વર ઉપર નાખીને નિશ્ચિત અને નિર્વિઘ્ન-ભાવથી સસાર ચલાવે છે

૭૦ કેવું સુખદાયક મૃત્યુ !

એક બાળક ચોદ્ધો લદાઈમા વણો જખમી થયાથી તેને એક દવાશાળામા લઈ જવામા આવ્યો બાળકને એવી જગાપર જખમ થયો હતો કે, તેને જીવવાની આશા નહોતી બાળકનું મૃત્યુ ઘણું પાસે આવ્યું હતું તે વેળાએ એક સ્ત્રી તેના મિજાનાની પાસે બેસીને તેના મૃત્યુની અવસ્થા જોતી હતી મરવા પર આવેલા બાળકને

ક્રામળ હૃદયની સ્ત્રીએ પૂછ્યું “ બેટા ! તારૂં મૃત્યુ પાસે છે જો હમણા તારૂં મૃત્યુ આવે તો તું શું તેને માટે તૈયાર છે ? ” પેલી સ્ત્રીના ઉપલ્લા વાક્ય બાળકના સાલળવામાં આવ્યા કે તરત બાળક પોતાની બંને આંખ ઉઘાડી થોડું હસતા અતિ ક્ષીણ અવાજથી બોલ્યો, “ હું તે માટે તૈયાર છું આ આખું જગત્ તેનું જ છે । ” આટલું કહીને બાળકે પોતાની છાતી ઉપર હાથ મૂક્યો પછી પેલી સ્ત્રીએ બાળકના માથાપર હાથ મૂકીને પૂછ્યું, “ પરમેશ્વર તારા હૃદયરાજ્યનું શાસન કરે છે, અને એજ નિયમિત કરે છે શું એનું તું દર્શન કરે છે ? ” બાળકે જવાબ આપ્યો, “ હા ! તેના (પરમેશ્વરના) વાક્ય હમણા જેમ નિષ્કિંત અધારપૂર્ણ મૃત્યુના રહે- ઠાણમાથી નીકળે છે, તેમ આ ચગચર બ્રહ્માડના ઘણે છેટેથી સુમધુર અને સુલલિત ભાવથી તેના વાક્ય પ્રતિધ્વાનત થાય છે । ” બાળકે પોતાના હૃદય ઉપર એ હાથ મૂક્યા હતા, તે ખસ્યા નહિ અને શાંતિમય મૃત્યુ આવીને તે નાની ઉંમરના ભક્ત બાળકને પોતાની અનતકર્ણુભયી જગજગનનીની મોડમાં મૂકી આવ્યું બાળક હસતો હસતો, જનનીનું સ્મરણ કરતો કરતો, દિવ્યધામમાં ચાલ્યો ગયો । જે સુખથી પરલોડમાં જવા ઇચ્છતા હો તો તે પ્રેમમય પરમેશ્વરને હૃદય- મા સ્થાન આપો તેને આ લોક અને પરલોકનો એક માત્ર આશ્રય- દાતા સમજીને સર્વદા તેના શરણાપન્ન થઈને મસારમાં રહો

૩૧ ઇશ્વર ઉપર આધાર

એક વેળાએ સાકસનિના એક ડચુકે વગર કારણે જર્મનીના એક પાદરીની વિરૂદ્ધમાં લઢાઈ કરવાનું ડહું તે વેળાએ પાદરીએ પણ જમીનદારોની પેઠે લશ્કર એકઠું કરીને લઢાઈઓ કરતા હતા પરંતુ પેલો પાદરી તેવો માણસ નહોતો ડચુક તેની આશિયત બળ્યતો નહોતો, તે માટે પાદરીએ લઢાઈનો કેવો બ દોષસ્ત કર્યો છે, તે બળ્યવાને માટે અને તેની ગતિ જોવાને માટે ડચુકે એક છુપે ।

જસુસ મોકલ્યો તે જસુસ પાદરીની તરફથી પાછો આવ્યો. ડ્યુકે તેને આગ્રહની સાથે ધણી સવાલો પૂછ્યા તેણે જવાબમા કહ્યું કે, “મહારાજ ! તમે વગર હરકતે તેના ઉપર ચઢાઈ કરીને હરાવી શકશો તેણે લઢાઈ કરવાનો કષ્ટપણ બદોબસ્ત કર્યો નથી ” ડ્યુકે પૂછ્યું, “ તું શું બોલ્યો ? તેણે શું કહ્યું ? ” જસુસ કહ્યું, “તેણે કહ્યું કે હું ધર્મપ્રચારક છું. હું ખીનુ પ્રતિપાલન કરવું, રોગીની સેવા કરવી, વગેરે નિયમિત કામમા હું લાગીશ, અને લઢાઈના મળધમા ઈશ્વરના ઉપર સમસ્ત મોજો મૂકીને નિશ્ચિત રહ્યો છું ” આ સાંભળીને ડ્યુકે કહ્યું, “ખરૂં છે ! ખીજા ચાહે તો તેની સાથે ભલે લઢાઈ કરે, પરંતુ હું તો કરીશ નહિ !”

ઈશ્વરના ઉપર પેલા પાદરીનો કેવો સુદર વિશ્વાસપૂર્ણ ભાવ હતો ! આપણે સામાન્ય એક સાસારિક કામમા ઈશ્વરના ઉપર ભરોસો મૂકીને નિશ્ચિત થઈ શકતા નથી એવી ઉલટું આ પાદરીની વિરૂદ્ધ ડ્યુકે લઢાઈ કરવાને તૈયાર થયો છે, છતાં તે તેથી તદ્દન બેદરગીર બનીને, માત્ર ઈશ્વરના ઉપર વિશ્વાસ ગમીને નિશ્ચિત મનથી પોતાના કર્તવ્ય પાલનમા લાગ્યો છે ! ઈશ્વરના ઉપર આવો દૃઢ ભાવ ન હોય તો મનુષ્ય કદી પણ આ મસારના બધનથી મુક્ત થઈને શાંતિ મેળવી શકતો નથી વળી જ્યાંસુધી તેના ઉપર આપણો વિશ્વાસ અટક રહેતો નહિ ત્યાંસુધી કદી આવો પર્ણુ દૃઢ ભાવ ઉત્પન્ન થઈ શકશે નહિ આપણે ઈશ્વર ઉપર જેટલો આધાર ગમતા શીખીશું તેટલી આપણી ઈશ્વર ઉપર મજબૂત શ્રદ્ધા થતી જશે

૭૨ સિંકદર અને તેનો વૈદ્ય.

જ્યારે સિંકદર બાદશાહ એકવાર સખ્ત તાવથી તડકડીયા મારતો હતો ત્યારે તેના વૈદ્ય ક્ષિલ્પિના વિરૂદ્ધમા એક માણસે બહુ છુપી રીતે એક ડાગળ મોકલ્યો તે ડાગળમા લખ્યું હતું કે તમારો વૈદ્ય તમને

ઝેર ખવરાવી તમારા જીવનનો નાશ કરવાની તદ્દખીરમાં ફરે છે ।” સિક્કદરને જ્યારે તે કાગળ મળ્યો ત્યારે ફિલિપ તેના બિછાનાની પાસે બેસીને ઔષધ ખવરાવતો હતો સિક્કદરે એ કાગળ વાચીને ફિલિપના હાથમાં આપ્યો અને તેણે આપેલું ઔષધ તરત પી ગયો ! તે ઔષધ પીધાથી તેનું શરીર ધીરે ધીરે સારૂ થયું, અને તે થોડી મુદતમાં સારો થયો માણસ જો માણસના ઉપર આવો વિશ્વાસ રાખી રોકે છે, તો પછી સર્વ સિદ્ધિદાતા પરમેશ્વરના ઉપર કેટલે દરજ્જે વિશ્વાસ અને ભરસો ગાખવો જોઈએ તેનો આ બનાવ ઉપરથી વિચાર કરવા ઘટે છે

૭૩ વિશ્વાસની આવશ્યકતા

જે સગળભાવથી ઇશ્વરની આગળ પ્રાર્થના કરે છે, તેની પ્રાર્થના ઇશ્વર પ્રજ્વળ કરે છે પરંતુ ધણીક વખતે આપણે જેવી ઇચ્છા તથા આશા રાખીએ છીએ તેનાથી ઉલટું આપણી પ્રાર્થનાનું ફળ મળે છે એક આફ્રિકાના હમસીએ કુદરતનું ડામ જોઈ દઢ વિશ્વાસ કર્યો કે કુદરતનો બનાવનાર એક દયાવાન મહાપુરૂષ છે તે વિશ્વાસના ઉપર નિર્ભર થઈને તે હમેશા તેની પાસે પ્રાર્થના કરતો હતો કે, “ તારા વિષયે હું કંઈ વધારે જાણી શકું તેણું કર ” આવી રીતે કેટલાક દિવસ ગયા એક દહાડો તે અને ખીજા કેટલાક હબસી જગલમાં પકડાયા ત્યાર પછી તેઓને ગુલામ કરીને વેચ્યા આ બનાવથી ઇશ્વરની દયા ઉપર તેને સંદેહ ઉત્પન્ન થયો તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે, જો આ જગતમાં દયાળુ અને ન્યાયવાન કોઈ પણ મહાશક્તિમય પુરૂષ હોત તો તે કદી પણ નિર્દોષ અને સાધુના ઉપર પ્રતારણા થવા ન દેત, તથા અન્યાયને જય મેળવવા દેત નહિ જ્યારે તેનું મન આવી રીતે સંદેહથી ડામડોળ થવા લાગ્યું હતું, ત્યારે તે અમેરિકામાંના એક ધાર્મિક ખ્રિસ્તી કુટુંબમાં ગુલામ તરીકે વેચાયો ત્યાં તેને ધર્મ વિષયમાં ઘણું શિક્ષણ મળ્યું ધીરે ધીરે

ઈશ્વરના સ્વરૂપ સમઘમા તેનું જ્ઞાન પ્રસ્ફુટિત થયું, અને તે ઈશ્વર-ને પ્રાણસખાશ્પથી હૃદયમા અનુભવ કરતા રીખ્યો તે વેળાએ તેના મનમા આત્મ કે ઈશ્વર સુખી કરીનેજ નહિ પણ દુઃખ દ્વારા પણ મનુષ્યની પ્રાર્થના સફળ કરે છે, અને તેને અનંત સુખના રાજ્યમા લઈ જાય છે.

ઈશ્વરનું કામ મનુષ્યદરપનાની બહાર છે તે કોઈ વેળાએ સુખમાથી, તો કોઈ વેળાએ દુઃખમાથી આપણને પોતાને રસ્તે દોરે છે ઈશ્વરના બનાવની કયા હદ મહી છે તેનો નિર્ણય કગવો એ મનુષ્ય-ચુદ્ધિને અસાધ્ય છે ઈશ્વર મગળમય છે તે હમેશા મગળજ કરે છે આવો વિશ્વાસ રાખીને ધીરભાવથી વાટ જોવા સિવાય મનુષ્યને બીજો કંઈ ઉપાય નથી.

૭૪ દુઃખ શુ અમ ગણનું કારણ છે ?

એક યુવાનને એક વખતે શરીરના કોઈ ભાગમા જખમ પડ્યો હતો, અને તે સારો થવો ઘણો મુશ્કેલ હતો આ પુરૂષનો એક મિત્ર સર્વદા પાસે રહીને તેની સેવા કરતો હતો જખમ સારો થવાને માટે તેના મિત્રે તેને ઉઘાડો રાખવાને માટે વિનંતિ કર્યાથી પીડિત માણસે મિત્રની વિનંતિ માની અને તે જખમની તરફ જોઈને બોલ્યો, “આ દરદ મારી પાસે અમૂલ્ય ધનસ્વરૂપ થયું છે આ પીડાએ મને યૌવનના અહઠાર અને ગર્વના હાથથી બચાવ્યો છે મારી આશાનું સ્થળ અને હમેશાનું એક માત્ર ધન જે પ્રભુ તેના ઉપર વિશ્વાસ ગાખવાનું હું શીખ્યો છું અને મને ઈશ્વરે પોતાના નિકેતનની પાસે લઈ જવાને યોગ્ય કર્યો છે ” આહા ! કેવી મધુર વાત ! પ્રાણના પ્રિયતમ દેવતાને પ્રાણમા રાખ્યાથી આગમા પણ મનુષ્ય પોતાને શીતળ સરોવરમા પડ્યા જેવો અનુભવ કરે છે કૃપામય પરમેશ્વર સમયે સમયે દુઃખ અને કષ્ટ માનવના મગળનેજ માટે મોકલે છે વિચાર કરીને જોયાથી ઈશ્વરની અગાધ લીલા સમજી શકશો

૭૫ થિયોડર પાર્કર.

મહાત્મા થિયોડર પાર્કરના સમયમા અમેરિકામા ગુલામતી રીતિ ઉપર ઘણી ગડબડ મચી હતી તે વેળાએ અમેરિકાના ઘણા-ખરા માણસો ગુલામગીરી કરાવવાના પક્ષમા હતા કેાઇ પણ ગુલામ-ગીરીના વિરુદ્ધમા બોલી શકતા નહોતા કેવળ મહાત્મા એકેશ્વર-વાદી થિયોડર પાર્કર જ ગુલામગીરીના વિરુદ્ધમા ઉભો રહ્યો થિયો-ડર પાર્કર એક તરફ ધર્મઅર્થથી સુધારો કરવાને માટે યત્ન કરતો હતો અને બીજી તરફ ગુલામગીરીને નાબુદ કરવાને ઉભો હતો તેથી તેના ઉપર અમેરિકાના સર્વ લોક રૂઝ્યા હતા પરંતુ પરમશિશ્વાસી પાર્કર શત્રુઓની કંઇ દરકાર નહિ ગણતા એક દિવસને માટે પણ પોતાની ફરજમાથી હટ્યો નહોતો ઉલટો તે પગલ ઉત્માહ અને જ્વલત તેજની સાથે સર્વ અડચણ અને વિધેને દૂર કરીને સત્ય-રાજ્યની તરફ આગળ વધતો હતો એક દહાડો તેણે માલબુ કે, બોસ્ટન નગરમા ગુલામગીરીને ટેકા આપવા માટે એક સભા ધનાર છે તેણે તે સભામા જવાનો ધરાદો કર્યો તેના મિત્રોએ ત્યા જ-વાથી તેને મારી નાખશે એવું કહ્યું, તે છતાં તેણે પોતાનો ધરાદો છોડ્યો નહિ, અને ગુલામીની રક્ષા કરનારી સભામા તે ગયો તે સભામાં ત્રણ હજારથી વધારે માણસો હતા, તે સર્વ ગુલામગીરી ચાલુ રાખવાના પક્ષના હતા પાર્કર એક ખુણામા બેસીને મલાનું કામ જોતો હતો સભામા મોટા મોટા ભાષણ કરનારાઓ ઉચ્ચસ્વરથી ગુલામ-ગીરીની રીતિ ચાલુ રાખવી એ ઘણી જરૂર છે, તે સાબીત કરવા લાગ્યા, એક ભાષણ કરનારે કહ્યું કે, “ જો નાસ્તિક પાર્કર અહિ હાજર હોત તો તે કદી પણ આપણી દલીલોનું ખડન કરી શકત નહિ ” પાર્કર એકેરીમા બેસીને તે સાંભળતો હતો ઉપલુ વાક્ય સાંભળીને વીરતાથી ઉભો રહી તે બોલ્યો, “ પાર્કર આ મામલામા શું કહે છે તે શું સાંભળવાની ઇચ્છા કરો છો ? તો તે સાંભળો. ” આટલું કહેતા-માજ ચોતરફથી સર્વે ઉચા સ્વરથી કહેવા લાગ્યા, “ એને મારો, ”

“અહિ થી એને નાખી દો” હજારો માણુમના મોમાથી ઉપરનો એકજ અવાજ મલખાતો હતો મહાત્મા થિગોડર પાર્કર ચિથર ભાવથી ઉભો રહી સિહ જેવો અવાજ ડરીને બોલ્યો, “મને મારી નાખ્યો ‘મને નાખી દેશો ?’” પાર્કર પોતાની છાતી પુલાવીને ડહેવા લાગ્યો, “તમે તેમ ડરી શક્યો નહિ હું તમારી સામે ઉભો છું તમે જે કરવા ઇચ્છતા હો તે કરો” મહાવીર પાર્કરે ઉચ્ચસ્વરથી પોતાનો મન કહ્યો તેના શબ્દો અસિશલાકાંતી પેઠે સ્વાર્થપર નિહુર માણુસના પ્રાણુને વિહિ કડવા લાગ્યા તેની તેજોમય મૂર્તિએ અને શ્રવત વડતૃત્વે સર્વને મુગ્ધા અને સ્તબ્ધિત કરી મકયા પાર્કરે પોતાનું ભાષણ પૂરું કર્યું અને પછી તે વીરની પેઠે પોતાને ધગ ગયો

૭૬ બ.ળકનો સંતોષ

એક દહાડો એક મહદંથી, પરંતુ ખે દુ ખી થનારી બાઇ લડન નગગન એક ગરીબ મહોવામા જઈને મવની દુગ્ધસ્થાની ખખર લેતી હતી તે વેળાએ સખત ટાઢ પડતી હતી તેણે એક ભાગેલા અને ડચરા વાળા ધગને ત્રીજે માળે જઈને એક ઓગડીનો દગવાળો ઠાકરો લડન જેવા થડા દેગમ, વિગેપન શીઆળામા, સર્વથી ઉપગના મજલાની ઓગડીઓમા વજી કષ્ટ થાય છે, તેથી તે સરને ભાડે આપવામ આવેછે તેમા ગરીબ લોકો વસે છે પેલી સ્ત્રી તે ઓગડીનો દગવાળો ઠાકરો લાગી આરડી ટાઢ અને બરફથી બચી નહોતી તે છતા તેની અદરથી પ્રમલ સ્વરથી એક બાળકે જવાબ આપ્યો, “દગવાળની ઉપર એક દોરડી છે તે પડડીને ખેચો” તે દોરડી ખેચ્યાથી બારણુ ઉઘડ્યું, તે અદર ગઈ અદર જઈને બુએ છે તે બે નાના છોડરા ફાટલા ડપડા ઓઢીને પડેલા છે તેમની પાસે કોઈ નહોતું તેને જોતા જણાયું કે ટાઢથી અને બૂખથી તેઓને ધણુ કષ્ટ થાય છે

પેલી ભલી સ્ત્રીએ પૂછ્યું, “ બેટા ! તમે કેવી રીતે અહિં રહો છો ? જોવામા આવે છે કે તમારે કોઈ નથી તમે તમારે પોપણુ કેવી રીતે મેળવી શકો છો ? ”

પેલા બે બાળકમાથી જે મોટો હતો તેણે સરળ ભાવથી જવાબ આપ્યો, “ નહિ મા ! પરમેશ્વર અમને જુએ છે ! તેજ અમને મર્વ આપે છે ! ”

દયાવત સ્ત્રીએ પાછું પૂછ્યું, ‘ શીઆળાની વેળાએ તમારી ચોરડીમા કંઈ પણ તાપણુ નથી આહા ! તમને શુ ટાઢ વાની નથી ? ”

બાલિકાએ જવાબ આપ્યો, “ કેમ, આ ગોંડી જુઓછો ને ? જ્યારે ઘણી ટાં વાય છે ત્યારે ગોંડી ઉપર લપંને સૂંઘ જઈએ છીએ, અને હું ટમીને વળગીને સૂંઘ જાઉં છું તે પણ મને વળગે છે, તે વળાએ અમને ટાઢ જણાતી નથી ! ”

ફરી પેલી સ્ત્રીએ પૂછ્યું, “ માર, તમને કેવી રીતે ખાવાનું મળે છે ? ”

બાલિકાએ જવાબ આપ્યો “ જ્યારે મારી મા ઘેગ આવે છે ત્યારે અમારે માટે થોડુંક ખાવાનું લાવે છે મા ઘણીવાર કહે છે કે, તમે પરમેશ્વરના પક્ષી છો નાના પક્ષીઓને માટે તે જેમ ખાવાનું અપાવે છે તેમ અમારા માટે પણ તે અપાવે છે અમે દરરોજ આવી પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે, હે પરમેશ્વર ! અમેને દરરોજ ખાવાનું આપ તું અમારો પિતા છે ! ”

બાળકનો આ સરળ વિશ્વાસ, તેની નિર્ભય અને મતોપની વાત માલગતા પેલી દયાળુ સ્ત્રીની આખમા આગુ આવ્યા પેલી સ્ત્રીના મનમા કોઈ કોઈ વખતે આશંકા ઉત્પન્ન થતી કે અવસ્થા-વૈયુષ્યથી મને પણ કોઈ વેળાએ અનાહારથી પ્રાણુ છોડતો પડશે ! પરંતુ આજ દરિદ્ર, અસહાય, બાળકની સરળ દીલના વાત સાંભળી એકી વારે મુગ્ધ થઈ ગઈ પેલા બાળકની પાસેથી તેણે ઇશ્વરની કૃપાની

ઉપર વિશ્વાસ અને નિર્ભય વિષયે જે અમૃત્ય સિદ્ધિ મેળવ્યુ હતું તે કદી ભૂલી શકી નહિ

૭૭. પ્રાર્થનાનો જવાબ

જે વેળાએ ગુલામગીરીની રીતિ કાઢી નાખવાને માટે યુનાઇટેડ રટેડ્સના ઉત્તર અને દક્ષિણ ભાગમા ધણી લઢાઇઓ થઇ હતી, તે વેળાએ મહાત્મા મુડી વગેરે કટલાક દયાર્દ્ર હૃદયના પુરૂષ જખમી સિંપાઇઓમા ધર્મભાવ ફેલાવવાને માટે હમેશા યત્ન કરતા હતા તેઓના પ્રશમનીય યત્નથી સર્વ સૈનિક ભાગમા એવો આશ્ચર્યકારક ફેરફાર થઇ ગયો હતો કે ધર્મના નામથી, કર્તવ્યના નામથી, ધણીકા પ્રસન્ન ચિત્તથી દુ સહ યત્ન સહન કરતા હતા, અને વિપત્તિની વેળાએ ઈશ્વરના ઉપર આત્મસમર્પણ કરીને ઈશ્વરની મગળ ઇચ્છા ઉપર ભરોસો રાખતા નથી

એક વાર એક સૈનિક દુકડી રણક્ષેત્રમાથી સેનાપતિના હુકમથી બીજા જગાપર ગઇ હતી, પરંતુ જેઓ જખમી થયા હતા તથા ચાલવાને અશક્ત હતા તેઓને તે જગાપર મૂકીને સૈન્યની દુકડી જતી રહી હતી પેલા પરિત્યક્ત અભાગીયાઓને ખાવાનું કંઈજ નહોતું, સર્વ ભૂખ્યા મરી જવાની આશંકા ડગવા લાગ્યા અતે તેઓમાના એક માણસે કહ્યું “ભાઇઓ! ચિંતા કરવી કામની નથી ! આવો આપણે ઈશ્વરનું સ્મરણ કરીએ તે જો આપણને જીવતા રાખવાની ઇચ્છા કરશે તો જરૂર ખોરાક લાવી આપશે કયાથી આવશે તે હું જાણતો નથી અને જો તેની તેવી ઇચ્છા નહિ હશે તોય શી શીકર છે ? તેની ઇચ્છા પૂર્ણ થાઓ, મૃત્યુને માટે તૈયાર થઇજે ત્યાર પછી સર્વે જણે પ્રાર્થના કરી રહ્યા પછી સામા પક્ષ તરફના માણસોએ આવીને તેમને ખોરાક આપ્યો ધન્ય ઈશ્વરમહિમા

* સમાપ્ત *
